પ્રત ૫૦૦૦ આવૃત્તિ પહેલી

મુદ્રણસ્થાન
શ્રી જશવંતસિંહ પ્રી પ્રેસ—લીંબડી

વીર સંવત્ ૨૪૭૭ વિક્રમ સંવત્ ૨૦૦૭ સને ૧૯૫૧

કિંમત ૦-૧૨-૦

અનુક્રમણિકા.

પ્રસ્તાવના

અમારી સંસ્થા તરફથી શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રી યશોવિજયજી વાચકવર વિરચિત "સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાય" ની આ પહેલાં ચાર આવૃત્તિઓ બહાર પડી ચૂકી છે તેની આ પાંચમી આવૃત્તિ છે આ પુસ્તકમાં પ્રથમની જેમ અઢાર પાપ સ્થાનકની સજ્ઝાયો આપવામાં આવી નથી. આ સજ્ઝાયની મહત્તા તરફ વાચકોનું લક્ષ્ય વિશેષે આકર્ષવા જેમ બને તેમ અર્થ અને છાપકામ ખૂબ ખુલ્લા રાખવામાં આવ્યા છે, જેથી સામાન્ય બુદ્ધિના જીવો પણ તેનો લાભ સારી રીતે લઇ શકે.

આપણી પાઠશાળાઓમાં પંચ પ્રતિક્રમણના સૂત્રોનો મુખપાઠે અભ્યાસ પૂરે કરાવવા ખાસ પ્રયત્ન થાય છે. અને તે જૈન શાસનની શાસ્ત્ર અને આચાર શૈલી જોતાં બરાબર છે. પંચ પ્રતિક્રમણ કોઇ એવી અદ્ભુત વસ્તુ છે, કે જેના પ્રથમ મૂળસૂત્રોજ પૂરેપૂરાં જૈન બાળકોને મુખપાઠે થઇ જવા જોઇએ પછી તેનો અર્થ શિખવવો પણ જરૂરી છે. પરંતુ મૂળ પૂરું મુખપાઠે થયા પહેલા અર્થ શિખવવાનું સૂક્ષ્મ વિચારણાથી વિચારી જોતાં યોગ્ય નથી આ વાત પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્રો સિવાય બીજા સૂત્રોને એટલી લાગુ નથી. એ ધ્યાનમાં રાખવું તેથી જેમ બને તેમ ગમે તે ભોગે મૂળસૂત્રો મુખપાઠે કરાવી નાંખવા સવિશેષ હિતાવહ છે. કેમકે-તેની સાથે જૈનધર્મના દરેક આચારો અને અનુષ્ઠાનો જોડાયેલા છે. અને અનુષ્ઠાનો સાથે જીવન શુદ્ધિ જોડાયેલી છે. નાની ઉમરમાં સૂત્રો મુખપાઠે થવાના રહી જાય છે, તો પ્રાયઃ જીંદગી આખી રહી જવા પામે છે સૂત્રો મુખપાઠે થઇ ગયા હોય, તો પછી અર્થ શિખવાની તક મળી આવવાનો ઠીક ઠીક સંભવ છે. ત્યાર પછી જીવવિચાર, નવતત્ત્વ, વિગેરે પ્રકરણો જૈન તત્ત્વ જ્ઞાન સમજાવવા ભણાવવામાં આવે છે. પરંતુ જીવન સુધારણા માટેની ઉપયોગી સમજ માટે તો એ લાંબો રસ્તો હોવાથી બધાયે જીવો તે માર્ગેથી તત્ત્વ મેળવી શકતા નથી. તેથી અમારી ધારણા એ છે કે જેઓ જીવવિચાર વિગેરેનો અભ્યાસ કરી શકે તેમ ન હોય, અથવા તેવી શક્તિ ધરાવતા ન હોય, તેવા બાળક બાલિકાઓ વિગેરેને પંચ પ્રતિક્રમણ પૂરાં થતાંની સાથેજ ગુજરાતી ભાષામાં રચાયેલી આવી અદ્ભુત સ્તવનો મોઢે કરાવી નાંખવી જોઇએ. અને ગુજરાતી ભાષામાં હોવાથી તેનો અર્થ સમજવામાં પણ જરાયે મુશ્કેલી પડે નહિ

પંચ પ્રતિક્રમણના અભ્યાસની સાથે સાથે પણ જો સજ્ઝાય, સ્તવનો ના ક્રમ તરીકે મોઢે કરાવી લેવામા આવે, તોપણ અભ્યાસ ક્રમની શાસન-શૈલીને અગવડ આવે તેમ નથી. કેમકે-સજ્ઝાયો, સ્તવનો વિગેરે, પ્રતિક્રમણાદિ અનુષ્ઠાનોના અંગભૂત છે. એટલે તેના અંગ તરીકે તેનો ઉપયોગ પણ કરી શકાય.

આમ કરવાથી—"આપણી ઉગતી પ્રજા ધર્મ બોધથી વંચિત રહે છે." એ ફર્યાદ કેટલેક અંશે ઘટશે. કેમકે-તે બોધ તેમને સીધી રીતે મળી જવાની આવા પુસ્તકથી પ્રમાણભૂત સગવડ મળશે

હિતચિંતક મુનિમહારાજાઓએ કૃપા કરી અમને આ જાતની સૂચના આપવાથી અમે આ પ્રયાસ કર્યો છે અને અખતરા તરીકે તેનો અમલ કરવા દરેક જૈન પાઠશાળાઓના સંચાલકોને અમારી પણ વિજ્ઞપ્તિ છે, કે-"પોત પોતાની પાઠશાળામાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે આ સજ્ઝાયના પઠન-પાઠનનો રીતસર પ્રચાર કરશે, તેમાંના ઉપદેશ પ્રમાણે અમલ કેવી રીતે થાય છે ? અને તેનું શું પરિણામ આવે છે ? તેના ઉપર ખ્યાલ રાખી લાભાલાભનું તારણ કાઢશે."

ઉપરનો હેતુ બરાબર સફળ થાય, માટે તદ્દન સરળ અને સચોટ ભાષામાં ટુંકામાં સમજી શકાય, તેવું સંપાદન કરાવાયેલું છે. તેથી આશા છે કે-આ આવૃત્તિ એકદમ ધ્યાન ખેંચનારી થશે ઘણીજ ઉપયોગી થશે જેથી જૈન શાસનમાના આવા મહત્ત્વના સાહિત્યનો બાળજીવોને લાભ મળશે

છતાં, આ આવૃત્તિમા જેકાંઇ કઠણપણું, ગેર સમજુતી, શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ કે બીજી રીતે હરકત કરતા લાગે. અથવા બીજું કાંઇ સુચવવા જેવું લાગે, તેની સૂચના આપવાથી ઘટતી વિચારણા કરી નવી આવૃત્તિમાં વ્યવસ્થા કરવામા આવશે પાછળ આપવામાં આવેલા ઉપકારી પરમ પૂજ્ય પન્યાસજી મહારાજ શ્રી એ કાળજી પૂર્વક કરી આપેલા શુદ્ધિ પત્રક મુજબ સુધારીને વાચવા વિજ્ઞપ્તિ છે હાલની મોંઘવારીના સંજોગોની-અને મળનારા લાભની વિચારણા કરતાં હાલની કિંમત બરાબર જણાશે

'જૈન શાસનની આરાધના કરી ભવ્યજીવો પરમ સુખ પ્રાપ્ત કરો."

એ આશા સાથે વિરમીએ છીએ—

સંચાલકો:—
શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ.
મહેસાણા.

ભૂમિકા

જૈન ધર્મમા શ્રદ્ધા રાખવના મહત્ત્વન કારણો:—

જૈન ધર્મ—

૧ માનવ જીવન સુધારવા માટેનું ઉચ્ચમાં ઉચુ સાધન છે.

૨ તેમાં ધર્મતરિકેની ઉચ્ચામાં ઉચી શ્રદ્ધા રનક લાયકાત છે. જેમાં થોડી પણ આધ્યાત્મિકતા ન હોય, તેને ધર્મ કહી શકાય જ નહીં.

૩ તે પ્રાચીનમાં પ્રાચીન ધર્મ છે અથવા સર્વ—સામાન્ય-ધર્મ-નામને લાયક તે જ છે. તેજ ધર્મ છે. જૈન-ધર્મ એ તેનું નામ સામાન્ય ઓળખાણ પૂરતું કહી શકાય

૪ આજે પણ તેનું મૂળ સ્વરૂપ ઘણે અંશે મૂળ સ્વરૂપમાં જળવાઈ રહ્યું છે.

૫ તેના મૂળ ઉપદેશક તીર્થંકરોના જીવન ચરિત્રો નિર્દોષ અને ઉંચામાં ઉચા પ્રકારના છે. તે હકીકતની કોઈપણ માણસ. તેઓના જીવન ચરિત્રો વાંચીને ખાત્રી કરી શકે તેમ છે.

૬ તેનો પ્રચાર કરનારા ત્યાગી ધર્મ ગુરુઓની જીવન પ્રણાલી ઉંચામાં ઉચી રીતે ઉપદેશાયેલી અને વખણાયેલી છે.

૭ તેના પાંચ આચારોની ગોઠવણ ઉંચામાં ઉંચી જીવન વ્યવસ્થા ઉપર રચાયેલી છે અને ધાર્મિક જીવનનો મહત્ત્વનો તમામ ભાગ પૂરવી વિગત સાથે તેમાં સમાવેશ પામી જાય છે.

૮ નાના બાળકથી માંડીને મોટા સંત સુધી પાળી શકાય તેવી વ્યવસ્થિત અને સર્વ કાળના જીવોને લાગુ પડે તેવી સાંગોપાંગ આચાર વ્યવસ્થા તેના શાસ્ત્રો પાસે છે.

૯ આ ધર્મનું ધ્યેય જગતમા નૈતિક વ્યવસ્થા ટકાવી, સર્વ જીવોનું આધ્યાત્મિક હિત કરવાનું અને સાચી અહિંસા ફેલાવવાનું છે.

૧૦ આ ધર્મ તો અંધ શ્રદ્ધા ઉપર રચાયેલો નથી જ. હેતુવાદ અને વિશ્વની પ્રાકૃતિક તત્ત્વ વ્યવસ્થા ઉપર રચાયેલો છે પરંતુ, સર્વ જીવો હેતુવાદ ન સમજી શકે માટે, તેવા વર્ગ માટે શ્રદ્ધા પ્રધાન આજ્ઞા રૂપ છે

૧૧ બુદ્ધિશાળી જિજ્ઞાસુને માટે વાસ્તવિક દલીલો અને સમજુતીઓથી તેના શાસ્ત્રો ભરપૂર ભરેલા છે.

૧૨ આ ધર્મ કોઇપણ એક વાતને બિન જરૂરી રીતે પકડીને બેસી રહેતો નથી, તેમજ કેવળ કલ્પના ઉપર આધાર રાખતો નથી

૧૩ આ ધર્મનું તત્વજ્ઞાન જગતને દરેકે દરેક બાજુએથી અવલોકીને જગતના મૂળભૂત તત્વનો નિર્ણય અનેક રીતે કરે છે.

૧૪ બીજા કોઈ પણ ધર્મ એક એક વિજ્ઞાનના આધાર ઉપર રચાયા છે

૧૫ ત્યારે આ ધર્મ જ સર્વે વિજ્ઞાનોના સરવાળા રૂપ તત્વ જ્ઞાનના પાયા ઉપર ખડો છે. અથવા એ રીતે છે, છે ને છે.

૧૬ જૈન શાસ્ત્રોનો ઉપદેશ જગતના સર્વ ધર્મ શાસ્ત્રોના પરમાર્થ રૂપ છે, સાર રૂપ છે. તેમાં ફેરફારને અવકાશ નથી. આનાથી બીજું કાંઈ કહેવા યોગ્ય જગતમાં બાકી રહેતું નથી.

૧૭ આ ધર્મ પાળવાથી-કોઇ તેવા પ્રકારનું પાપ કર્મ આડે ન આવતું હોય, તો-દુન્યવી સુખ સગવડો તો મળેજ છે, ઉપરાંત તેના કરતાંય વધુ સુખરૂપ સ્વર્ગ અને તે સર્વથી અનંતગુણસુખરૂપ મોક્ષ-રૂપ ફળ પણ મળે છે.

૧૮ જગતનો ઉંચામાં ઉંચો ન્યાય, ઉંચામાં ઉંચા બંધારણ અને શિસ્તના શ્રેષ્ઠ તત્વો આ ધર્મેજ પ્રચારમાં મૂકેલા છે. જેની અસર પ્રાચીન કાળથી આખા જગત ઉપર ઓછે વધતે અંશે આજે પણ જોવામાં આવે છે.

૧૯ આ ધર્મનો તમામ પ્રકારનો વહીવટ ચલાવવાનો મુખ્ય અધિકાર ઉપર પ્રમાણના ન્યાય અને બંધારણ ધરાવતું જૈન-શાસનજ ધરાવે છે.

૨૦ જૈન શાસનના અનુયાયીઓ અને વહીવટી અધિકારીઓ ચતુર્વિધ સંઘમાંનાજ હોય છે. અને હમ્મેશને માટે હોઇ શકે છે. કેમકે-તેમનેજ તેના સૂક્ષ્મ વહીવટનો અનુભવ હોય છે. તેથી, બીજાની તેમાં મતિ-શક્તિ ચાલી શકવી જ નથી.

૨૧ તીર્થંકરો, તેના ગણધરો આદિ, તેના પરંપરાના શિષ્યો અને શિષ્યાઓ, વંશ વારસાથી ચાલ્યા આવતા અથવા બંધારણ પૂર્વક નવા દાખલ થયેલ ઉપાસક અને ઉપાસિકા અનુયાયીઓ, જૈન શાસ્ત્રો, ચતુર્વિધ સંઘનું બંધારણ. તીર્થો, મંદિરો, ધર્મસ્થાનો, અનુયાયીઓના હૃદયમાંની ધર્મશ્રદ્ધાથી વારસા, ચાલી આવતી આચારોની શિક્ષા-તાલિમ-વિગેરે સ્થાવર-જંગમ મિલકતો, જૈન ધર્મના ઉપદેશો, પૂર્વાપરનો વહીવટ, પરંપરાથી ચાલ્યા આવતા શ્રી સંઘના પ્રમાણભૂત ઠરાવો, અન્ય ધર્મવાળા-રાજ્યો-અન્ય જાતિઓ વિગેરે સાથેની કરેલી સંધિઓ વિગેરે, સ્થાનિક સંઘો અને સકળ સંઘ, તેને લગતી જરૂરી ધર્મ સંસ્થાઓ, તેના વહીવટ કરનારાઓ, આચાર્યાદિક અને શુદ્ધ વંશ પરંપરાના સ્થાનિક આગેવાનો, વિગેરેના સમૂહ રૂપ **જૈન શાસન** છે.

૨૨ જૈનધર્મનો વહીવટ કરનારૂં **જૈન શાસન**

સ જગતનું કલ્પવૃક્ષ છે.

આ સંસાર રૂપી સમુદ્ર તરીને જલ્દી મોક્ષમા જવા માટેનું મુખ્ય બંદર છે. ૨૩ માનવી સર્વ ગુણો અને આત્મ વિકાસની સંપૂર્ણ સામગ્રી પૂરી પાડવાનો તેનો ઉદ્દેશ છે. [સમકિતની ૭ ભાવનાના અધિકારમાં આ વસ્તુનું સ્પષ્ટ સૂચન છે.]

૨. સમ્યક્ત્વિ જીવ: અને જૈન:

૧ જૈન શાસન તરફની હાર્દિક સંપૂર્ણ વફાદારી, તે સમકિત:

૨ તેવી વફાદારી ધરાવી, તે ટકાવનાર સાચેના જૈન કુટુંબમાં જન્મેલ હોય, તે. અને ગર્ભિત રીતે કે જાહેર રીતે જૈનશાસન તરફની વફાદારીનો [illegible] તેની [illegible] તેવી [illegible] શ્રી સંઘમાં [illegible] હોય, તો તે: જૈન [illegible] સમકિતિ [illegible] કહેવાય

૩ ૧ આજીવિકા, ૨ કન્યા વ્યવહાર, સામાજિક અને ધંધાની બાબતની કોઈ પણ જૈનની જવાબદારી જૈન શાસન લેતું નથી.

૪ તે બાબતમાં પોત પોતાના વંશ વારસાના સામાજિક, કૌટુંબિક, ધંધાના આર્થિક, દેશિક, રાજ્યકીય, પ્રજાકીય વિગેરે ચાલ્યા આવતા સંબંધ અનુસાર જૈન શાસનની આજ્ઞાથી અવિરુદ્ધપણે વર્તવાને દરેકને છૂટ હોય છે.

૫ પરંતુ, તે દરેક પ્રકારના જીવનના ઉચ્ચ નિયમો, ઉચ્ચ ધોરણો, યોગ્ય વ્યવસ્થા, દરેક પ્રકારના આદર્શો અને લાભાલાભ જૈન શાસન બતાવે છે. તેનો યથા શક્તિ ધર્મસાધક રીતે–માર્ગાનુસારી અમલ કરવાનો પ્રેરક ઉપદેશ આપે છે. અને જેમ બને તેમ પ્રજાના ઉચ્ચ જીવન સંસ્કાર ટકાવી રાખવાની વ્યવસ્થાની સમજ તથા માર્ગદર્શન પૂરાં પાડે છે.

૬ માનવ જાતના સામાજિક, પ્રજાકીય, રાજ્યકીય વિગેરે તત્ત્વે જૈન શાસનને સંપૂર્ણ સ્વાર્પણથી મદદ કરવા અને તેને આંચ ન આવવા બંધાયેલા છે. આ સત્ય સમજવાની અને સમજાવવાની જરૂર છે.

૩ સમકિત પાળવાની સમજ:

૧ મન વચન અને કાયાથી જૈન શાસન તરફની વફાદારી અમલ કરવાથી જૈન ધર્મ પાળી શકાય છે. અને તો જ તેના પાલનના મોક્ષ સુધીના ફળો અચૂક મળે છે.

૨ તેની સમજ આ સજ્ઝાયમાં બતાવેલા ૬૭ બોલથી ટુંકામાં છતા વિગતવાર સચોટ મળે છે

૩ માટે, તે જાણવા અને તે પ્રમાણે વર્તવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરવો.

૪ સમકિત સહિત હોય, તે જ જ્ઞાન અને આચારો ખરેખરા સફળ થાય છે. તે વિના તેનું બરાબર ફળ મળતું નથી. માટે સમકિત એ ધર્મ માટેનો પ્રયત્નનો મોટામાં મોટો પ્રારંભિક ગુણ છે.

૪. સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાય:

૧ સમ્યક્ત્વ: સમકિત: સમ્યગ્દર્શન· શ્રધ્ધા· શુધ્ધ. શ્રધ્ધા· શ્રધ્ધાન· વિશ્વાસ: રુચિ· દર્શન: વિગેરે શબ્દો લગભગ આ સમકિતના અર્થમાં વપરાય છે.

૨ આ સજ્ઝાય પ્રાચીન આચાર્ય મહારાજાશ્રીએ રચેલા ૭૦ ગાથાના **સમ્યક્ત્વ સપ્તતિ**-(દર્શન વિશુધ્ધિ) નામના ગ્રન્થને આધારે, ટુંકામાં ટુંકા, સરળ અને સચોટ શબ્દોમાં, આનંદ આપે તેવી રીતે ગુજરાતી ભાષાની ૬૮ કડીમાં વ્યવસ્થિત રીતે રચેલી છે. "પોતાના મનથી ૬૭ બોલો ઉપજાવી કાઢીને ગ્રંથકારે રચેલી છે." એમ કોઇએ સમજવાનું નથી.

૩ આ સજ્ઝાયના રચનારા અનેક શાસ્ત્રોના જ્ઞાતા. અનેક મોટા મોટા શાસ્ત્ર ગ્રંથો રચનારા: મહાન્‌વિદ્વાન્: તથા માન્ય પુરુષ: ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમદ્ યશોવિજયજી વાચક મહારાજ છે જેમને કાશીના વિદ્વાનોએ-ન્યાયવિશારદ અને ન્યાયાચાર્યનું બિરુદો આપેલા છે. તેઓશ્રી વિક્રમની ૧૮મી શતાબ્દિમાં વિદ્યમાન હતા. તેમનું અદ્‌ભુત ચરિત્ર વાંચવા જેવું છે.

૪ માટે, તેના શબ્દે શબ્દ ઉપર વિશ્વાસ રાખી, તેની સમજ મેળવી, તે પ્રમાણે વર્તન કરવાથી કાંઇ પણ નુકશાન થાય તેમ નથી.

૫ અને જે લાભ મળે છે, તેનું તો વર્ણન કરી શકાય તેમ નથી.

૫. આ સજ્ઝાયનો વિષય:

૧ પહેલા ચાર દોહામાં ટુંકી પ્રસ્તાવના છે.

૨ પછી બાર ઢાળોમાં બાર અધિકારો છે.

૩ તેમાંની પહેલી બે ગાથામાં ૧૨ અધિકારોના સ્થાન, ૬૭ બોલની ટુંકી સૂચના છે

૪ બાર અધિકારમાંના કોઇ પણ એક અધિકાર પ્રમાણે ન
કરવાથી સમકિતગુણનું પાલન ઘણે અંશે થઇ શકે છે.

૫ એટલે બાર અધિકારમાંથી જેની જેવી શકિત અને યોગ્યતા હે
તે પ્રમાણે કોઇ પણ એક કે વધારે અધિકારોમાં બતાં
કર્તવ્યોનું પાલન કરવામાં આવે, તો પણ તેના સમકિતને
આવતો નથી.

૬. સમજ આપવાની અમારી પદ્ધતિ

(૩) કઠણ શબ્દો ઉપર ૧-૨ વિગેરે આંકડા મૂકીને, નીચે તેના
શબ્દાર્થ આપ્યા છે.

(૧) દરેક ઢાળની આગળ તે ઢાળના એકદમ ધ્યાન ખેંચવા
બોલો આપવામાં આવ્યા છે.

(૨) દરેક મુખ્ય મુખ્ય વિષયની ઉપર અવતરણો મૂકવામાં આ

(૩) આખી ઢાળ પછી-પૂરો ભાવાર્થ આવી જાય, તેવી સમજુતી અ

(૪) તે પછી જરૂરી ટુંકા ટુંકા ટીપ્પણો ક્યાંક આપ્યા છે.

(૫) છેલ્લે ૬૭ બોલનો ટુંકામા સંગ્રહ આપ્યો છે.

(૬) કથાઓના સૂચક પ્રસંગો, જરૂરી ટીપ્પણો, પૂરક શાસ્ત્ર
પ્રમાણો, તથા નજીકના ઇતિહાસમાંની કેટલીક કથાઓ, અ
કિતને લગતું વિશેષ સ્વરૂપ વિસ્તાર ભયથી આપેલું ન
તે ગુરુ મહારાજાઓનો પાદિચય કરી જીજ્ઞાસુઓએ
વિજ્ઞપ્તિ છે.

આશા છે, કે-જૈન બાળકો અને બાળિકાઓને આ
જૈન ધર્મ તરફ આકર્ષવાને વિશેષ ઉપયોગી થશે. જૈન બો
હોસ્ટેલો વિગેરેના વિદ્યાર્થીના પરિચયમાં પણ આ પુસ્તક
ફાયદા કારક નિવડશે છેવટે, તેમની શુદ્ધ જિજ્ઞાસાને
કરશે જ. એવી આશા રાખવી વધુ પડતી નથી.

પ્રભુદાસ બેચરદાસ પા

ન્યાયાચાર્ય: ન્યાયવિશારદ: કલિકાલ શ્રુતકેવળિ-
તુલ્ય: અનેક ગ્રન્થ-રત્ન પ્રણેતા: શ્રીમન્મહો-
પાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી વાચકવર
વિરચિત-

સમકિતના સડસઠ બોલની
સજ્ઝાય.

[શબ્દાર્થ ગાથાર્થ સમજ વગેરે સાથે

મંગલાચરણઃ અને વિષયઃ

દોહા

સુ[1]-કૃત[2]-વલ્લી[3]-કાદંબિની[4] સમરી[5] સરસ્વતી માત,
સમકિત[6]-સડસઠ-બોલની[7] કહીશું મધુરી[8]-વાત,

---

૧ પુણ્ય—પુણ્યાનુબંધિ-પુણ્ય· સંવર· નિર્જરાના કૃત્યો વિગેરે સત્કાર્યો, ઉત્તમ કામો ૨ વેલ, વેલો ૩ વરસતો વરસાદ. ૪ સત્કાર્યો-ઉત્તમ કાર્યો રૂપિ વેલાને ફેલાવવામાં વરસતા વરસાદ જેવા ૫ યાદ કરી ૬ સમકિતના ૭ ૬૭ બોલની. ૮ મીઠી-હિતકારક, પરિણામે [illegible]

ગાથાર્થ·

ઉત્તમ કામો રૂપી વેલને ફેલાવવામાં વરસતા વરસાદ જેવા સરસ્વતી માતાને યાદ[૧] કરી, સમકિતના[૨] સડસઠ[૩] બોલની મીઠી[૪] વાત કહીશું[૫]. ૧

સમજ:

૧ સમકિત ધારી કોઈપણ દેવ કે જે કોઇ જૈન શાસનની સેવા-રક્ષા કરે, તેનું સ્મરણ કરવું, તે સમ્યગ્દર્શન પદની આરાધના કરવાની દૃષ્ટિથી સર્વ-વિરતિવંત મુનિઓને પણ યોગ્ય છે.

૨ **સમકિત** એટલે—
સાચો માર્ગ સાચો ધર્મ· સાચો આદર્શ· સાચો ઉદ્દેશઃ સાચું લક્ષ્ય સાચો વિશ્વાસ· આત્માની શુદ્ધ ભૂમિકાનો મુખ્ય ગુણ· તત્ત્વ સમજનો સાચો પાયો· સાચી શ્રદ્ધા· સાચી ઇચ્છા· સાચી રુચિ· સાચી સમજ· આવી જાતનો તે આત્માનો ગુણ છે.

૩ **સડસઠ બોલ**—સમકિતને લગતી જાણવા જેવી ૬૭ મુખ્ય બાબતો છે, તે બોલો જાણવાથી અને તે પ્રમાણે વર્તવાથી સમકિત સારી રીતે પાળી શકાય છે.

૪ **મીઠી**—આ વાત મીઠી એટલા માટે છે, કે-દરેક વખતે જગત્મા હિત કરનારી છે, માટે આના કરતાં મીઠી વાત દુનિયામાં બીજી કોઈ પણ નથી.
જે વાત મીઠી છતા, હિત ન કરે, તે, ખરી રીતે મીઠી ન ગણાય. કદાચ કડવું છતા છેવટે હિત કરે, તે ખરેખરું મીઠું ગણાય છે. સમકિત ગુણ આ જીવનમાં, લોક વ્યવહારમાં, ધાર્મિક જીવનમા, પરલોકમાં, અને મોક્ષ આપવામા યે સૌથી મુખ્ય-પણે ઉપયોગી થાય છે, માટે તે અત્યન્ત મીઠું છે.

૫ સરસ્વતી માતાનું સ્મરણ **મંગળાચરણ** છે. અને સડસઠ બોલની મીઠી વાત વિષય છે અધિકારી· પ્રયોજન· સંબંધ· વિગેરે ગર્ભિત રીતે સૂચવેલા સમજી લેવા.

સમકિત જેવી હિતકારક ચીજ આપનાર ગુરુના ઉપકારનો બદલો શી રીતે વળી શકે ?

સમકિત-દાયક-ગુરુતણો પચ્ચુવયાર ન થાય
ભવ-કોડા-કોડે કરી કરતાં સર્વ-ઉપાય. ૨

ગાથાર્થ :

જગત્માં સંભવી શકે, તે સઘળાંયે ઉપાયો કરોડો જીંદગી સુધી કરવામાં આવે, તો પણ સમકિત ગુણ જેનાથી મળ્યો હોય, તે-સમકિત ગુણ આપનાર-ગુરુના ઉપકારનો બદલો વળી શકતો નથી. ૨

સમજ :

૧ **સમકિત આપનાર**—સમકિતનો ઉપદેશ આપનાર ગુરુ, અથવા જેનાથી સમકિત મળે કે થાય, તે ગુરુ. સમકિત જેવી દુનિયામાં ઉંચામાં ઉંચી મીઠી ચીજ આપે-જેથી જીંદગીઓની જીંદગીઓ સુધરી જાય, ને છેવટે મોક્ષ મળે. તે ગુરુનો બદલો શી રીતે વળે ? ન જ વળી શકે, એટલો બધો આપણા ઉપર તેનો ઉપકાર થાય છે. અને એથી કરીને સમકિત એ એટલી બધી મધુર ચીજ છે.

૨ **સઘળા યે-ઉપાય**—આપણી પાસે રાજ્ય ઋદ્ધિ કે ઇંદ્રાદિક દેવોની ઋદ્ધિ હોય, તે સર્વનો ઉપયોગ કરીને સમકિત આપવાનો ઉપકાર કરનારનો બદલો વાળવા કરોડો જીંદગી સુધી જેટલા સંભવિ શકે તે સઘળાયે ઉપાયો કરવા છતાં, તેનો બદલો વળી શકતો નથી.

બીજા ગુણો કરતાં સમકિત ગુણ મોટો હોવાનું કારણ.—

દાન[1]-ઽઽદિક[2]-કિરિયા[3] ન દીયે સમકિત વિણ શિવ[4]-શર્મ[5]
તે માટે-"સમકિત વડું[6]" જાણો પ્રવચન[7]-મર્મ[8]. ૩

---

૧ સ્વ-પર અનુગ્રહ ઉપકાર કરવાની બુદ્ધિથી પાત્રને આપવું. ૨ આદિકથી શીયળ, તપ, ભાવના વિગેરે સમજવા. ૩ પ્રવૃત્તિ, ધર્મપ્રવૃત્તિ, ધાર્મિક-અનુષ્ઠાન ૪ મોક્ષ ૫ સુખ ૬ મોટું ૭ જૈનશાસ્ત્ર ૮ રહસ્ય.

ગાથાર્થ

"દાન આપવું : વિગેરે [ઉત્તમ] ક્રિયાઓ પણ સમકિત વિના મોક્ષનું સુખ આપી શકતી નથી.

માટે સમકિત એ મોટાંમાં મોટો ગુણ છે."

આ વાત જૈન શાસ્ત્રનો ખાસ મર્મ છે.

અથવા સમકિત એ જૈન શાસ્ત્રનો ખાસ મર્મ છે. ૩

સમજ :

૧ **મોક્ષનું સુખ :** જે ગામ જવું હોય, તેનો રસ્તો જાણ્યા વિના–મનમા ચોક્કસ નક્કી કર્યા વિના–ગમે તેટલી મોટી દોડા દોડી કરવામા આવે, તેથી તે ગામ પહોંચાતુ નથી. તે પ્રમાણે સમકિત વિના દાન· બ્રહ્મચર્ય. તપ ભાવના કે બીજી કોઇપણ ધર્મ ક્રિયાઃ પૂર્વની તૈયારી રૂપ સમકિત શિવાય મોક્ષ રૂપ ફળ આપવા બરાબર શક્તિ ધરાવતી નથી.

૨ **મોટામાં મોટો ગુણ** · મોક્ષમા શા માટે જવું ? તે ઉદ્દેશઃ અને કઇ રીતે જવું ? તે તેનો માર્ગ એ બેને સમકિત ગુણ નક્કી કરી આપે છે. અને પહેલેથી, ઠેઠ મોક્ષમાં જવા સુધી સાથે રહે છે. મોક્ષની ઇચ્છા ઉત્પન્ન કરે છે, તેથી બીજા બધા ગુણો સફળ થાય છે.

૩ **જૈન શાસ્ત્રો** · જૈન શસ્ત્રોને **પ્રવચન** કહેવામાં આવે છે. ઉંચામા ઉંચુ જીવન જીવનારા તીર્થંકર ભગવંતો ઉંચામા ઉંચુ કેવળ જ્ઞાન મેળવી, સર્વજ્ઞ થઇ, જગતના જીવોના ભલા માટે ઉંચામા ઉંચો–પરમાર્થ ભરેલો–ઉપદેશ આપે છે. માટે તે ઉપદેશનું નામ **પ્રવચન** કહેવાય છે. તેનાથી ઉંચા ઉપદેશ–વચનો જગતમા બીજા પ્રભવી શકતા નથી. પ્ર=ઉંચામા ઉંચા. વચન=એટલે વાક્યો તેથી આવા પ્રવચનોનો સંગ્રહ જેમા કરવામા આવેલો છે, તે જૈન શાસ્ત્રો પણ **પ્રવચન** કહેવાય છે. જૈન પ્રવચનની પ્રચારક સંસ્થા જૈન શાસન–પણ પ્રવચન કહેવાય છે.

સમકિતથી જ જૈન શાસનમા રીતસર પ્રવેશ કરી શકાય છે.
સમકિતથી જ જૈન શાસ્ત્રોના રહસ્ય સમજી શકાય છે
સમકિતથી જ તીર્થંકર પરમાત્માઓનો ઉપદેશ અમલમા મૂકવાનું આશ્ચર્ય આવે છે
સમકિતથી જ તે ઉપદેશનો અમલ બરાબર સફળ થાય છે.

સમકિત એ કઇ જાતનો ગુણ છે? તેની તાત્વિક સમજ —

દર્શન-મોહ-વિનાશથી જે નિર્મળ-ગુણ-ઠાણ.

તે નિશ્ચે સમકિત કહ્યું. તેહના એહ અહિઠાણ -૪

ગાથાર્થ.

દર્શન[૧]-મોહનીય કર્મનો નાશ થવાથી જે નિર્મળ[૨] ગુણ-સ્થાનક પ્રગટ થાય છે, તે નિશ્ચય[૩] નયથી સમકિત કહેવાય છે. તે સમકિતને રહેવાના નીચે ગણાવેલા (૬૭) અધિષ્ઠાનો—કેન્દ્રો—મત્થકો છે.[૪]

સમજ :

૧ **દર્શન મોહનીય કર્મ** :—નખના કાળા ભાગ, વાળનો બહારનો ભાગ, તથા શરીરના પોલાણ; શિવાયના આખા શરીરના તમામ ભાગમાં **આત્મા** ફેલાઈને રહેલો છે. દરેક આત્માઓ ગુણે લગભગ સરખા છતાં, જીવોમાં સુખી, દુઃખી, રાજા, રંક વિગેરે જણાય છે તે આત્મા સાથે બંધાયેલા–ચોંટેલા કર્મોને લીધે છે. આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે અનંત કર્મોના પડ–થર ચોંટેલા છે. અને તે આત્મા સાથે દૂધ અને પાણીની માફક, લોઢાના ગોળા અને અગ્નિની માફક મળી ગયેલા છે

આત્મામા અનંત ગુણો છે. તેમાં જ્ઞાન, દર્શન, સમકિત; તથા ચારિત્ર સાચું સુખ, અરૂપિપણું અક્ષય સ્થિતિ સદા નિર્મળતા; વિગેરે વિગેરે આઠ મુખ્ય ગુણો છે. તેને ઢાંકનાર ૧૨૦ પેટા ભેદો સાથેના આઠ મુખ્ય કર્મો છે. તેમાંનું એક **મોહનીય** નામે કર્મ છે. તેના બે ભાગ છે. એક ભાગ સમકિતના ગુણોને ઢાંકે છે. અને બીજો ભાગ ચારિત્રના ગુણોને ઢાંકે છે

સમકિતના ગુણોને ઢાંકનાર મોહનીય કર્મનું નામ **દર્શન મોહ-કર્મ** કહેવાય છે તેનો નાશ થાય, તો–દર્શન એટલે સમકિત ગુણ પ્રગટ થાય, એ સ્વાભાવિક છે

જો કે–સર્વથી નાશ લખેલ છે, પણ ઉપશમ એટલે કર્મોની શાંતિ અને થોડો નાશ તથા થોડો ઉપશમ, એટલે **ક્ષયોપશમ** એ બન્નેથી પણ દર્શન–સમકિત ગુણ–પ્રગટ થાય છે

એમ દર્શન મોહનીય કર્મના ઉપશમ ક્ષયોપશમ અને ક્ષય થી, અનુક્રમે ત્રણ પ્રકારનું સમકિત ગુણ પ્રગટ થાય છે, તેના નામ **ઔપશમિક સમકિત ક્ષાયોપશમિક સમકિત** અને **ક્ષાયિક સમકિત** કહેવાય છે દર્શન મોહનીય કર્મનો [illegible] થવાથી [illegible] **ક્ષાયિક સમકિત** [illegible] .

ચોક્ખું હોય છે. માટે (સ્થૂલ) **નિશ્ચય-નયથી** તેને ખરું સમકિત કહ્યું છે.

૧ સમકિત ગુણને તદ્દન ઢાંકનાર કર્મનું નામ **મિથ્યા દર્શન મોહનીય કર્મ** કહેવાય છે.

૨ ,, ,, અરધો ઢાંકનાર કર્મનું નામ **મિશ્ર દર્શન મોહનીય કર્મ** કહેવાય છે.

૩ ,, ,, સ્હેજ ઢાંકનાર કર્મનું નામ **સમ્યક્-દર્શન મોહનીય કર્મ** કહેવાય છે.

તેમાં મદદગાર **અનંતાનુ બંધીય ક્રોધ : માન : માયા : અને લોભ** · એ ચાર કષાયો હોય છે

એમ એ સાત પણ દર્શન મોહનીય કર્મો કહેવાય છે, તેનો નાશ થવાથી જે શુદ્ધ **દર્શન** પ્રગટ થાય છે, તેનું નામ **ક્ષાયિક સમકિત** કહેવાય છે

૨ **નિર્મળ ગુણ સ્થાનક**. આ ક્ષાયિક સમકિત પ્રગટ થાય, ત્યારે ૧૪ ગુણ સ્થાનકમાંનું ૪ થા, અને તેની પછીના દશ ગુણસ્થાનક ઉપર જીવ ચડે છે, અને તે દરેક ઉત્તરોત્તર નિર્મળ હોય છે. સમકિતથી શરૂ થયેલ એ નિર્મળતા ઠેઠ મોક્ષમાં જીવ જાય, ત્યાં પણ કાયમ રહે છે

૩ **નિશ્ચયનય** જૈન શાસ્ત્રોમાં ટુંકામાં **નિશ્ચય નય** · અને **વ્યવહાર નય** · એ બે નયો પણ છે એ બંનેયના ઘણા અર્થો છે પણ અહીં **નિશ્ચય નય** એટલે "ખરેખરું તાત્વિક" એવો અર્થ કરવો અને **વ્યવહાર નય** એટલે "બહારથી સમજી શકાય" એવો અર્થ કરવો.

૪ નિશ્ચય નયથી નક્કી કરવામાં આવેલું સમકિત આત્માનો નિર્મળ ગુણ છે પરંતુ "તે ગુણ અમુક આત્મામાં છે." એવું વ્યવહારની જે જે રીત ભાત ઉપરથી સમજાય, તે તે રીતભાતને -નિશાનીઓને-સમકિતને રહેવાના અધિષ્ઠાન એટલે કેન્દ્રો,

મત્થકો કહેવાય છે. એટલે **વ્યવહાર નયથી** એ મત્થકો પણ સમકિત કહેવાય છે. મૂળ સમકિત ગુણ આત્મામા પ્રગટ થયો ન હોય, તો ઘણે ભાગે તેના મત્થકો-નિશાનીઓ જોવામા જાણવામા આવતા નથી-અને એ **વ્યવહાર સમકિત** રૂપ **મત્થકો** જોવામા કે જાણવામા આવે તો ઘણે ભાગે નિશ્ચય નયથીએ આત્માના ગુણ રૂપ સમકિત પણ હોય છે અને કદાચ ન હોય તો પણ એ મત્થકો-અધિષ્ઠાનોનુ આચરણ કરવાથી સમકિત ગુણ લાવવામા મદદ થાય છે નિશ્ચયનયના સમકિતનો અને વ્યવહાર નયના સમકિતનો સંબંધ હોય છે *

ટૂંકામાં સમકિતના ૬૭ અધિષ્ઠાનોઃ—

ઢાળ ૧ લી

વીર જિનેશ્વર ઉપદેશે—એ દેશી

ચઉ[1]-સદ્દહણા[2], તિ[3] લિઙ્ગ[4] છે. દશ-વિધ[5]-વિનય વિચારો રે.
ત્રણ શુદ્ધિ, પણ[6] દૂષણ[7], આઠ પ્રભાવક[8] ધારો[9] રે. ૫

હરિ-ગીત-છંદ

પ્રભાવક અડ[10], પઞ્ચ ભૂષણ[11], પઞ્ચ લક્ષણ[12] જાણીયે.
ષટ જયણ[13], ષટ આગાર[14], ભાવના[15] છવ્વિહ[16] મન આણિયે.
ષટ ઠાણ[17]. સમકિત તણાં સડસઠ ભેદ એહ ઉદાર[18] એ.
એહનો તત્ત્વ[19]-વિચાર કરતાં, લહીજે ભવ-પાર[20] એ. ૬

---

૧ ચાર ૨ શ્રદ્ધા ૩ ત્રણ ૪ નિશાનીઓ, ચિહ્ન ૫ પ્રકારે ૬ પાંચ ૭ દોષ, ખામીઓ ૮ પ્રભાવ ફેલાવનાર ૯ મનમાં વિચારો ૧૦ આઠ ૧૧ શોભાવનારા ૧૨ તાત્ત્વિક નિશાનીઓ ૧૩ રક્ષણના સાધનો ૧૪ છુટો, બારીઓ, અપવાદો ૧૫ સમકિત ગુણ મજબૂત-[illegible] કરવાની વિચારણાઓ ૧૬ છ પ્રકારે ૧૭ સ્થાન, મુખ્ય મથકો ૧૮ ઉંચા પ્રકારના, ઉત્તમ, સુંદર ૧૯ પરમાર્થ, ખરેખરો ૨૦ સંસારનો છેડો, મોક્ષ

ગાથાર્થ :

ચાર શ્રદ્ધા : ત્રણ લિંગ   દશ પ્રકારના વિનયનો વિચાર કરો.

ત્રણ શુદ્ધિ. પાંચ દૂષણ. અને આઠ પ્રભાવકોને મનમાં યાદ રાખો.[૫]

આઠ પ્રભાવક   પાંચ ભૂષણ. અને પાંચ લક્ષણ: જાણી રાખો.

૬ જયણા: ૬ આગાર. અને ૬ પ્રકારની ભાવનાઓ મનમાં યાદ રાખો.

અને સમકિતના ૬ મુખ્ય સ્થાનો છે.

એ સડસઠ બોલ ઘણાજ મહત્ત્વના છે. તેઓના તત્ત્વનો ગંભીર વિચાર કરવાથી મોક્ષ પામી શકાય છે.[૬]

સમજ

અધિકારઃ ભેદઃ નામઃ

૧ ૧ — ૪ ચાર શ્રદ્ધા=દુન્યવી સુખઃ અને પ્રાંતે મોક્ષ સુખઃ આપવાની જૈનધર્મની–શક્તિઃ અને તત્ત્વ જ્ઞાનઃ ઉપર–પાકો વિશ્વાસ.

૨ — ૩ ત્રણ લિંગ=સમકિત ગુણ હોવાની ખાત્રી કરાવે, તેવી નિશાનીઓ.

૩ —૧૦ દશ વિનય=હૃદયના બહુમાનથી સમકિતી જીવે કરવાના મુખ્ય કર્તવ્યો.

૪ — ૩ ત્રણ શુદ્ધિ=સમકિત ગુણ ચોકખો રાખવાની મક્કમતાઓ.

૫ — ૫ પાંચ દૂષણ=સમકિત ગુણ મેલો થવાના ખાસ પ્રસંગો.

૬ — ૮ આઠ પ્રભાવક=સમકિત ગુણની જાહોજલાલી ફેલાવનારા સામર્થ્યશાળીઓ.

૭ — ૫ પાંચ ભૂષણ=સમકિત ગુણને શોભા આપનારા ગુણો.

૮ — ૫ પાંચ લક્ષણ=સમકિત ગુણ હોવાની મહત્ત્વની તાત્ત્વિક નિશાનીઓ.

૯ — ૬ છ જયણા=સમકિત ગુણનું રક્ષણ કરવાની ચાવીઓ.

૧૦ — ૭ સાત આગાર=સમકિત ગુણ પાળવામા આવી પડતી મોટામાં મોટી મુશ્કેલીઓ વખતે લેવી પડતી છુટો.

૧૧ — ૬ છ ભાવના=સમકિત ગુણને મજબૂત ટકાવી રાખવા માટે મનને દૃઢ કરવા બળનું સિંચન કરનારી મુદ્દાની વિચારણાઓ.

૧૨ — ૬૭ સ્થાનક=સમકિત ગુણને મજબૂત રીતે ટકાવનાર: ને સમકિત ગુણના આધાર ભૂત: તાત્વિક: સમજ. અથવા જગતમાં સમકિત ગુણની જરૂરીઆત ઉભી થવાના કુદરતી મહત્વના-મુખ્ય-મુદ્દાઓ.

૧૨—૬૭ એ બાર અધિકારો અને ૬૭ ભેદોનું વિવેચન હવે પછી સમજાવવામાં આવશે.

૨ એ મહત્વના બાર ગુણોના ૬૭ ભેદો છે. તેના પણ પેટા ભેદો ઘણા થાય છે. પરંતુ તેથી વિસ્તાર ઘણો થાય, માટે આ ૬૭ ઉદાર એટલે મહત્વના અને મોટા મોટા એટલે મુખ્ય મુખ્ય ભેદો ગણાવ્યા છે.

૩ તત્વ વિચાર—

જ્ઞાન ત્રણ પ્રકારનું હોય છે:—

૧ વિષયપ્રતિભાસ ૨ આત્મપરિણતિમત ૩ તત્વસંવેદન

૧ વિષય પ્રતિભાસ જ્ઞાન=એટલે વસ્તુનું સામાન્ય હેયો-પાદેયના વિવેક રહિત જ્ઞાન થાય તે

જેમકે:—"આ મીઠાઈ છે."

૨ આત્મપરિણતિમત-જ્ઞાન= એટલે તે વસ્તુમાં જ્ઞાનોપયોગ એટલે હેય છે કે ઉપાદેય છે તે વાત ધ્યાનમાં આવે

જેમકે:—"આ મીઠાઈ ખાવાના કામમાં આવે છે, ખાવાથી મીઠી લાગે."

૩ તત્વ સંવેદન જ્ઞાન=વસ્તુનો [illegible] કરવાથી, તેના પ્રત્યક્ષ લાભાલાભ સમજાય. તેનો અનુભવ થાય, તે અનુભવમાં ટકે.

જેમકે:—મીઠાઈ ખાધી, અને તેનો સ્વાદ અનુભવમાં [illegible] તે "વાહ! મીઠાઈ બહુ સરસ લાગે છે" [illegible] આ તત્વ સંવેદન [illegible] જ્ઞાન [illegible]

આવો તત્વવિચાર [illegible] સમકિતમાં [illegible] થાય, તો જ [illegible]

અધિકાર પહેલો:

ચાર સદ્દહણાઓ:

૧ પરમાર્થ રૂપઃ જૈન શાસ્ત્રોકતઃ તાત્ત્વિકઃ નવ પદાર્થઃ રૂપ તત્ત્વ વ્યવસ્થા ઉપર દૃઢ વિશ્વાસ રાખવો.

૨ ગીતાર્થ ગુરુઓને ઓળખી તેની સેવા કરવી.

૩ જૈનવ્યક્તિઓમાંથી સમકિત ગુણ ચાલ્યો ગયો હોય, તો તેઓનીયે સોબત ન કરવી, તેમના પરિચયમાં યે ન આવવું.

૪ બીજા દર્શનવાળાઓ સાથે સબંધ ન રાખવો.

સૂચના—આ ચાર ગુણ હોય, તો પણ સમકિત અવશ્ય હોય—શ્રદ્ધા સ્વરૂપે સમકિત—હોય જ.

અસમર્થ. ૨૨ અજ્ઞાની, મૂર્ખ, ૨૩ બીજા ધર્મવાળા, ૨૪ હીન, હલકટ, ગુણોથી ઉતરતા, હલકા, ૨૫ જેમ, ૨૬ સમુદ્રની, ૨૭ પાણી ૨૮ ગંગા નદીનું પાણી, ગંગા-જલ, ૨૯ ખારાશ, ૩૦પામે.

ઢાળ [૧ લી ચાલુ]

ચઉ-વિહ સદ્દહણા: તિહાં-જીવા-ઽઽદિક પરમત્થોરે.
પ્રવચનમાંહિ જે ભાખિયા, લીજે તેહનો અત્થોરે. ૭

હરિ-ગીત-૭૬

તેહનો અર્થ વિચારીએ, એ પ્રથમ સદ્દહણા ખરી.
બીજી સદ્દહણા-તેહના જે જાણ મુનિ ગુણ-ઝવહરી,
સંવેગ-રંગ-તરંગ ઝીલે. માર્ગ શુદ્ધ કહે બુધા.
તેહની સેવા કીજિયે, જિમ પીજિયે સમતા-સુધા ૮

ઢાળ [૧ લી ચાલુ]

સમકિત જેણે ગ્રહી, વમ્યું. નિહ્નવ: ને અહાં-છંદા:રે,
પાસત્થા ને કુશીલિયા: વેષ-વિડંબક: મંદા: રે ૯

હરિ-ગીત-૭૬

મદા અનાણી દૂર છંડો, ત્રીજી સદ્દહણા ગ્રહી.
પર દર્શનીનો સંગ તજિયે. ચોથી સદ્દહણા કહી.
હીણા તણા જે સંગ ન તજે, તેહનો ગુણ નવિ રહે.
જ્યું જલધિ જલમાં ભળ્યું-ગંગા-નીર લુણપણું લહે. ૧૦

૧ પરમાર્થ, ૨ જાણવો, ૩ અર્થ. સંક્ષેપથી ગ્રહવા [illegible] વિસ્તારથી સમજ, ૪ [illegible] ૫ [illegible] ૬ [illegible] ૭ [illegible] ૮ [illegible] ૯ [illegible] ૧૦ [illegible] ૧૧ [illegible] ૧૨ [illegible] ૧૩ [illegible] ૧૪ [illegible] ૧૫ [illegible] ૧૬ [illegible] ૧૭ [illegible] ૧૮ [illegible] ૧૯ [illegible] ૨૦ [illegible]

ગાથાર્થ :

સદ્દહણા[1]ઓ ચાર છે

તે[2]માં—

૧ જીવ, અજીવ, વિગેરે પરમાર્થો છે. જૈન શાસ્ત્રોમાં તે જ રીતે કહ્યા છે, તેનો અર્થ જાણવો.[1]

એટલે તેનો અર્થ વિચારવો. એ પહેલી સદ્દહણા મુખ્ય[2] છે. ૭

૨ બીજી સદ્દહણા—તે પરમાર્થના જાણઃ વૈરાગ્ય રસના તરંગોમાં ન્હાતાઃ શુદ્ધ ધર્મ માર્ગનો ઉપદેશ આપતાઃ ખરે-ખરા જ્ઞાનીઃ અને ગુણરૂપી રત્નોના ઝવેરી સમાનઃ જે મુનિઓ હોય, તેઓની એવી સરસ સેવા કરવી, કે જેથી કરીને સમતા[3]–ભાવરૂપી અમૃત પીઇ શકાય. ૮

૩ સમકિત મેળવીને જેઓએ છોડી[4] દીધું હોય.

જેમકે—નિહ્નવો[5]ઃ યથાછન્દો[6]ઃ પાર્શ્વ[7]સ્થો. કુશીલિયા[8]. વેશ–વિડંબકો[9]ઃ મંદો[10]–શિથિલોઃ ૯

ત્રીજી સદ્દહણાનો સ્વીકાર કરીને–એવા શિથિલો અને અજ્ઞાનીઓથી દૂર[11] રહેવાનો નિશ્ચય કરવો.

૪ બીજા ધર્મવાળાઓની સોબત ન કરવી. એ ચોથી સદ્દહણા કહી છે.

જેમ—

સમુદ્રના પાણીમાં ભળેલું ગંગા જળ પણ ખારું થઇ જાય છે. [તેની મીઠાશ ચાલી જાય છે.]

તેમ—

હલકા લોકોની સોબત જે છોડે નહિં, તેનો ગુણ ટકી શકતો નથી. ૧૦

સમજ :

૧ સદ્દહણા=આ ચાર શ્રદ્ધાઓને બરાબર વળગી રહેવામાં આવે, તો પણ સમકિત દૃઢ ટકી શકે છે. પોતાને લાંબી સમજ ન હોય, છતાં સાચી વસ્તુને વિશ્વાસથી વળગી રહેવાથી પણ સમકિત થાય છે, ટકે છે, અને તેનો લાભ મળે છે

૨ ચાર સદ્દહણાઓમાં

૩ પરમાર્થ=દરેક પ્રાણીઓ પોતાના જીવનમા સુખ અને દુઃખ ભોગવે છે. સુખ ભોગવવાનું નામ પુણ્ય ભોગવવું. દુઃખ ભોગવવાનું નામ પાપ ભોગવવું કહેવાય છે. જે જગજાહેર છે પરંતુ, તે પુણ્ય ભોગવવાનું કે પાપ ભોગવવાનું એમને એમ નથી થતું. પહેલા કોઈ વખત સારા કામ કરવાથી પુણ્ય બંધાય છે, અને ખરાબ કામ કરવાથી પાપ બંધાય છે એ બંધાયેલા પુણ્ય અને પાપનું નામ બંધ કહેવાય છે. પુણ્ય રૂપ અને પાપ રૂપ બંધનું કારણ-સારા કે ખોટા કામો હોય છે, તે આશ્રવ કહેવાય છે તે આશ્રવ તત્ત્વ છે. આશ્રવથી પુણ્યરૂપ કે પાપરૂપ કર્મનો બંધ થાય છે, અને તે ઉદયમાં આવે, ત્યારે તે પુણ્ય રૂપે-સુખ રૂપે, કે પાપ રૂપે—દુઃખ રૂપે ભોગવાય છે આશ્રવને રોકી નવા કર્મ બંધ ન થવા દેનાર સદ્વર્તન સંવર કહેવાય છે થોડા ન બંધે, ત્યારથી થોડા થોડા કર્મો નાશ પામે, તેનું નામ નિર્જરા કહેવાય છે તમામે તમામ કર્મોનો નાશ થવાથી— તે કર્મોથી-આત્માને મોક્ષ-છુટકારો મળે છે.

આ સર્વ ધીરજથી કરનાર આત્મા-જીવ છે

પરંતુ જો કર્મ રૂપ અજીવ ન હોય, તો જીવ આ સંસારી જીવન ટકી શકે નહિ

[illegible]

આશ્રવઃ પાપઃ અને બંધનો ત્યાગ કરવો અને છેવટે પુણ્યનો પણ ત્યાગ કરવો. સંવરઃ નિર્જરાઃનો આદર કરી મોક્ષ' મેળવવો. આ રીતે બીજી કોઇ પણ તત્ત્વ વ્યવસ્થા કરતાં—આ જીવાદિક નવ તત્ત્વની વ્યવસ્થા જગત્‌માં ખાસ પરમાર્થ રૂપ છે કેમકે—

૧ આખા જગત્‌ની ત્રણ કાળની તમામે તમામ વ્યવસ્થા સમજાવવાનું પણ આ તત્ત્વ વ્યવસ્થાથી જ સરળ થાય છે.

૨ તથા, જીવનમાં શું કરવું ? શું ન કરવું ? અને શું જાણવું ? અને છેવટે ખરૂં સુખ કેમ મેળવવું ? તે સમજવાને અને અમલમાં મૂકવાને આ નવ તત્ત્વની વ્યવસ્થા જ ટુંકામાં ટુંકી રીતે ગોઠવાયેલી હોવા છતાં ઘણીજ સગવડ ભરેલી છે.

જીવ અજીવ· પુણ્ય· પાપ· આશ્રવઃ બંધઃ સંવર· નિર્જરા· અને મોક્ષ· આ નવ **તત્ત્વ** છે. સામાન્ય બુદ્ધિથી પણ આખા જગતની વ્યવસ્થા સમજવાને આ તત્ત્વ વ્યવસ્થા સહજ રીતે જ ગોઠવાઈ જાય છે તેને પહેલી સદ્દહણામાં મૂકવાનો આશય એ છે, કે -

આ વાત કોઇપણનેય પક્ષપાત વગરની લાગે તેમ છે. અને જો તાત્ત્વિક વ્યવસ્થા વગરનો ધર્મ હોય, તો તેમાં શ્રદ્ધા રાખવાથી વખતે ન્હાસીપાસ થવાનો વખત આવે છે. જે ધર્મમાં તાત્ત્વિક તત્ત્વ વ્યવસ્થા નથી હોતી, તેમાં તે ધર્મના સમજદાર અનુયાયિઓ સ્થિર રહી શકતા નથી

જેમ—૧ કસોટીના પત્થર ઉપર ઘસારો આપીનેઃ ૨ છીણીથી કાપો મુકીને અને ૩ અગ્નિમાં તપાવીને· ત્રણ રીતે સોનાની પરીક્ષા કરી શકાય છે,

તે પ્રમાણે—

૧ જે ધર્મમા વિધે અને નિષેધરૂપ આચારો સુંદર હોય, તે, તે ધર્મની પરીક્ષા કરવાનો કસોટી ઉપરનો કષ છે

૨ તે પાળવાની જે ધર્મ સુંદર વ્યવસ્થા બતાવાતો હોય, તે છેદ કહેવાય છે.

જેમા વિશ્વ વિજ્ઞાન—તત્ત્વનું વર્ણન વ્યવસ્થિત હોય, તે તાપ કહેવાય છે

કષ, છેદ અને તાપ સોનાની જેમ એ ત્રણ પરિક્ષામાંથી જે ધર્મ પસાર થાય. તે ખરો ધર્મ ગણાય

માટે આ જૈન ધર્મ પરમાર્થ રૂપ તત્ત્વ વ્યવસ્થાવાળો, શાન્ત આચાર-વિચાર વાળો, અને તે પાળવાની વ્યવસ્થા વાળો-ઉત્સર્ગ-અપવાદની નિરાળી વ્યવસ્થા-વાળો હોવાથી સંપૂર્ણ પણે યોગ્ય ધર્મ છે. તેના ઉપર કદી આગવાથી કોઈ પણ રીતે બેદરકારીનો [illegible] કરતો નથી

૪ સમકિતથી ભ્રષ્ટ થયેલા—

'दंसण-भट्ठो भट्ठो दंसण-भस्सट्ठ नत्थि निव्वाणं।'

"સમકિતથી ભ્રષ્ટ થયો, તેને ભ્રષ્ટ જ માનવો, સમકિતથી ભ્રષ્ટને મોક્ષ મળતો નથી."

૫ નિહ્નવઃ સત્યના, ધર્મ ગુરુના, વિદ્યા ગુરુના, સત્ય ધર્મના ઉત્થાપક· છુપાવનાર· ગુંગળાવનારા.

૬ યથાચ્છંદઃ સ્વચ્છંદીઃ ગુરુ અને શાસ્ત્રની આજ્ઞામાં ન રહેતાં ગમે તેમ વર્તનારા.

૭ પાસત્થા· ઉપદેશક મુનિ તરીકેનો વેશ છતાં એક જ ઠેકાણે પડયા રહી આચારમાં ઢીલા પડી ગયા હોય, તે.

૮ કુ–શીલિયાઃ દુરાચારી.

૯ વેષ-વિડંબકઃ મુનિના વેષની નિંદા થાય—સજ્જન લોકોમા જૈન વેષ હાંસી પાત્ર થાય—તેવા ખરાબ વર્તન અને આચાર વાળા, ખાનગીમા કે જાહેરમાં પોતાની અંગત માલિકીનું ધન રાખે, ઇંદ્રિયોના વિષયો ભોગવવામાં મન ભટકતું રાખે, કપટી અને જુઠા, બગલાની પેઠે ધીમે ધીમે ચાલે, ધૂતારાની માફક મોઢે મીઠું મીઠું બોલે, કદાગ્રહી, દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા, ધર્મને નામે ધતિંગ ચલાવનારા, એ સર્વ વેષ વિડંબક સમજવા.

૧૦ શિથિલો· ધર્મના આચારો પાળવમાં આળસુ, ઢીલા, નિ· સત્વ, ગળિયા બળદ જેવા, સ્ફૂર્તિ વગરના· વળી મૂર્ખા–સાદી સમજ વગરનાયે હોય, તે

૧૧ દૂર જ રહેવાનો નિશ્ચય· આવા લોકોની સોબત ચાલુ રાખવામા આવે, તો આપણને સમકિત થવામાં કે તેની ઉજવળના થવામા મદદ તો ન મળે પણ હોય, તે પણ ચાલ્યું જાય, અથવા આપણે પણ તેના જેવા થઇ જઇએ. આવા જૈન મુનિઓ કે શ્રાવકો હોય, તેનો પણ ત્યાગ કરવાની

ભલામણ છે. તો પછી બીજા ધર્મવાળાઓની સોબત છોડવાનું કહે, તેમા પૂછવું જ શું ? કેટલો નિષ્પક્ષપાત ?

૧૨ **બીજા ધર્મવાળાઓની સોબત ન કરવી:** કેમકે—તેઓની ધર્મની વ્યવસ્થાઓ પરમાર્થ રૂપ નથી જ હોતી-એટલે તેથી સમકિતના ખપી જીવને કોઈ પણ પ્રકારે ઉત્તમ ફાયદો ન જ થાય, એ સ્વાભાવિક છે. ઉલટો, બુદ્ધિ ભેદ-થવાથી નુકશાન થાય છે. તેઓમા કોઈ ગુણ હોય, છતાં તેની સોબત ન કરવી. કેમકે સામાન્ય સમજના લોકો ગુણો અને દોષોની વહેંચણી ન કરી શકવાથી ગુણો સાથે દોષો પણ લઈ લે, તો આધ્યાત્મિક વિકાસમા સ્વ-પરને જરૂર નુકશાન થાય વિશિષ્ટ સમ્યક્ત્વવંત-ગીતાર્થ પુરુષો માટે આવી રોકાવટ ન હોય, પણ સામાન્ય દ્રષ્ટિના સમકિતવંત જીવોને માટે આ રોકાવટ ખાસ ઉપયોગી છે. આને માટેનું-પવિત્ર ગંગાજળ પણ સમુદ્રમા ભળવાથી ખારુ થાય છે-એ દૃષ્ટાન્ત પણ સરસ આપેલ છે.

ખાસ સૂચના

અધિકાર બીજો:

ત્રણ લિઙ્ગ:

૧ ધર્મ સંભાળવાની તીવ્ર ઇચ્છા: તે ૧ લું લિઙ્ગ.
૨ ધર્મ ઉપર દૃઢ રાગ: તે ૨ જું લિઙ્ગ.
૩ દેવ: ગુરુ: અને ધર્મ:ની ખડેપગે સેવા કરવી: તે ૩ જું લિઙ્ગ.

સૂચના—આ [illegible] હોય, [illegible] સમકિત અવશ્ય હોય [illegible] સમકિત [illegible] ગણાય છે.

ગાથાર્થ :

સમકિતના ત્રણ લિઙ્ગ છે:-

૧ પહેલું લિગ શ્રુત–શાસ્ત્ર સભાળવાની તીવ્ર ઇચ્છા. જે ઈચ્છાથી શ્રોતાને શાસ્ત્ર સાંભળવામાં ગળી ગળી સાકર અને ધરાખ ખાવા જેવી મીઠાશ આવે ૧૧

દાખલા તરીકે—

એક તો પુરુષ હોય: યુવાન હોય: એટલું જ નહિ. પણ તે ખુબ સુખી હોય: એટલું જ નહિ. પણ તેની રસિક પત્ની તેની સાથે હોય એટલું જ નહિ, તે મૂર્ખો ન હોય, પણ ચતુર–સગીતજ્ઞ હોય. એટલું જ નહિ. પણ તે સાંભળવાનું સામાન્ય ગીત ન હોય, પણ દિવ્ય–સંગીત સાભળવાનું હોય. તે વખતે તેને તે સાંભળવામાં કેટલો બધો આનંદ આવતો હોય! તેના કરતાંયે પણ જે શ્રોતાને અત્યંત તીવ્ર ઈચ્છાથી ધર્મ શાસ્ત્ર સાંભળવામાં અત્યંત આનંદ આવે, તે શ્રુત–અભિલાષ-શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઈચ્છા લિઙ્ગ કહેવાય. ૧૨

૨ એક તો તે પોતે ભૂખ્યો હોય, પાણી અને ફળાદિક વગરના અને કાંટા ઝાંખરાવાળા પહાડી જંગલોમાંથી આવો ચડયો હોય, પાછો તે બ્રાહ્મણ હોય, અને પછી તેને સુંદર અને તાજાં ઘેબર મળી જાય, ત્યારે તેને તે ખાવાનુ કેટલું બધુ મન થાય? કેટલી બધી તે ખાવાની તેને ઈચ્છા થાય? તેવી રીતે જે સમકિતી ભવ્ય જીવને ધર્મ પાળવાનું (આચરવાનું) મન થાય, તે બીજું લિઙ્ગ સમજવુ. ૧૩

૩ લગારેય આળસ રાખ્યા વગર વિદ્યાના સાધકની

સાહેબ દેવ અને ગુરુની સેવા કરવી તે મહત્ત્વનું ત્રીજું લિંગ છે, ૧૪

હે ભવ્ય-પ્રાણિઓ! આ રીતે ત્રણ નિશાનીઓથી ઓળખી શકાય તેવો સમકિતનો ગુણ એવી રીતે ધારણ કરો કે જેથી કરીને અભંગ એટલે કદી પણ નાશ ન પામે, તેવું મોક્ષ સુખ મેળવી શકો.

સમજ

૧ જૈન ધર્મના અનુયાયિઓને પણ જૈન ધર્મ જેવી સર્વોપરિ ચીજ મળ્યાં પછી પણ, તેના પરમશાસ્ત્રોને બદલે જે તે ભાષણો સાભળવા પાછળ દોડવાની ટેવ પડી છે. તેથી ઘણી રીતે તેઓના મન ડહોળાય છે. અને સમક્તિથી તો શું, પણ માર્ગાનુસારિપણાથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે. તેને બદલે ધર્મ શાસ્ત્ર સાભળવુ જોઇએ. તે સાભળવાની ટેવ ટકાવવી જોઇએ આત્મોત્કર્ષ ખાતર રોજ ધર્મ શાસ્ત્ર સાભળવુ જ જોઇએ. નહિ કે–કાંઈક સાભળવાની ટેવ ખાતર–કાનની ખરજ મટાડવા ખાતર સાભળવુ જોઇએ. તે સાભળવાથી કાઇને કાઇ અવશ્ય મહત્ત્વનો લાભ જ થાય છે

" સાંભળવુ તો ધર્મ શાસ્ત્ર જ સાભળવું " એવી ટેક અગાઉ આપણી પ્રજાને હતી તે ટેક આજે ભૂલાતી જાય છે

તેજ પ્રમાણે ધર્મ પોષક બાબતો શિવાયની બીજી બાબતોમા લોકો તન, મન, ધન એટલા જોરથી આપી રહ્યા છે, કે–બીજું સુઝતુ જ નથી તેનુ વિપરીત પરિણામ એ આવ્યુ છે, કે–તેટલા જ જોરથી લોકો ધર્મથી તો શુ, પણ માર્ગાનુસારિપણાથી પણ, દૂર જતા જાય છે જન્મથી માડીને મરણ સુધીના જીવનના સર્વ સારા ભાગમા સીધી રીતે કે આડકતરી રીતે સુદેવ: સુગુરુ અને સુધર્મ એ ત્રણ વસ્તુઓ જ ખાસ મદદગાર હોય છે તેથી, તેમની સેવામા જ તન–મન–ધન–વચન પરોવવા જોઇએ તેમા સર્વ પ્રકારની સેવાના લાભો સમાયેલા જ છે પોતાના–તન, મન, મિલ્કત કુટુંબ, પરિવાર વિગેરે સર્વેય પદાર્થો દેવ ગુરુ ધર્મના સમજવાના છે ન્યાયોપાર્જિતમાંથી નિર્વાહ પૂરતુ જ વાપરવાનો પોતાનો અધિકાર છે [illegible] કુટુંબને મળેલુ વારસામાં હોય, તે સિવાય [illegible] સેવામાં જ અર્પણ કરવાનું છે. અને તેમ [illegible] જોઈએ [illegible] મળેલુ [illegible] આપવુ જોઈએ

૨ વેહથી, દેખાદેખીથી, લાલચથી, ભયથી, શરમથી ધર્મ કરી શકાય છે, પરંતુ મોક્ષનું સાધન માનીને ખૂબ આદરથી ધર્મનું આચરણ કરવામાં આવે, તો તે સમકિત ઓળખવાની બીજી પાકી નિશાની છે.

૩ સમકિત વંત જીવ, દેવ ગુરુઃ અને ધર્મઃ અને તેના સમગ્ર અંગો તથા પ્રત્યંગોઃમાં તલ્લીનપણે સેવા આપ્યા વિના રહેજ નહીં. તેમાંજ તન, મન, ધનનો હાર્દિક ભાવનાથી રસપૂર્વક ઉપયોગ કરે, કરવો જોઇએ, એજ તન, મન, ધનના સદુપયોગનો સાચો ઉપાય છે. આ ત્રીજું લિંગ છે, સમકિત હોવાની પાકી નિશાની છે.

અધિકાર ત્રીજો:

દશ પ્રકારનો વિનય:

૧ અરિહંત ભગવંતોનો વિનય.

૨ સિદ્ધ ભગવંતોનો વિનય.

૩ જિન પ્રતિમા અને જિન મંદિરોનો વિનય.

૪ જૈન સૂત્ર–સિદ્ધાંત રૂપ શાસ્ત્રોનો વિનય.

૫ દશ પ્રકારના મુનિ ધર્મનો વિનય.

૬ તે ધર્મ પાળનારા સાધુ મહારાજાઓનો વિનય.

૭ એવા સાધુઓના અગ્રેસર આચાર્ય મહારાજાઓનો વિનય.

૮ એવા સાધુઓને જૈન શૈલી અનુસાર જૈન શાસ્ત્રો ભણાવનાર ઉપાધ્યાય મહારાજાનો વિનય.

૯ જૈન શાસનના અંગભૂત ચતુર્વિધ સંઘનો વિનય.

૧૦ સમકિત–એટલે સમકિતવંત લોકો અને સમકિત ગુણ તથા તે ખીલવાના સાધનોનો વિનય.

વિનય કરવાની પાંચ રીત:

૧ ભક્તિ. ૨ હૃદયનો પ્રેમ. ૩ ગુણોની સ્તુતિ.
૪. હીલનાનો ત્યાગ ૫ આશાતનાનો ત્યાગ.

સૂચના—આ દશ પ્રકારનો વિનય કરવાનું ધાર્મિક મન સમકિતી જીવને જ [illegible] અને આ દશ પ્રકારનો વિનય કરનારને સમકિત હોય જ, કે થાય [illegible]. આ દશનો, ભક્તિ આદિ પાંચ પ્રકારે વિનય કરનાર સમકિતીમાં [illegible]

ઢાળ ત્રીજી

સમકિતનું મૂલ જાણિયેજી—એ દેશી

૧

અરિહંતઃ તે જિન વિચરંતાજી, કર્મ ખપી હુવા સિદ્ધઃ

ચેઇયઃ જિન-પડિમા કહીજી, સૂત્રઃ સિદ્ધાંત પ્રસિદ્ધ.

ચતુર નર! સમજો વિનય પ્રકાર.

જિમ લહિયે સમકિત-સાર.—ચતુ૦ ૧૫

ગાથાર્થ :

૧ વિચરતાં જિનેશ્વર પ્રભુઃ તે **અરિહંત** ભગવંતો.

૨ કર્મ ખપાવીને મોક્ષમાં ગયાઃ તે સિદ્ધ ભગવંતો.

૩ જિનેશ્વર પ્રભુની પ્રતિમા· તે ચૈત્ય

૪ પ્રસિદ્ધ જૈન આગમોઃ તે **સૂત્ર.** ૧૫

૫ ક્ષમા વિગેરે ૧૦ પ્રકારનો મુનિ ધર્મઃ તે ધર્મ.

૬ તે ધર્મને પાળનારા અને ધર્મના સ્થાન રૂપ હોયઃ તે સાધુ.

૭ જે [પાંચ] આચારો શીખવનારા અને માર્ગ દર્શક નાયક હોયઃ તે આચાર્ય ૧૬

૮ શિષ્યોને સૂત્રો ભણાવેઃ તે ઉપાધ્યાય.

૯ વખાણવા લાયક આણંદ કલ્યાણી શ્રી જૈન સંઘ છેઃ તે પ્રવચન

૧૦ ઉત્તમ એવો સમકિત ગુણઃ તે દર્શન.

૧ બહારથી સેવા કરવીઃ તે **ભક્તિ.**

૨ બહુમાન–હૃદયનો પ્રેમઃ તે બહુમાન.

૩ ગુણોના વખાણ કરવાઃ તે ગુણોની સ્તુતિ.

૪ અવગુણ ઢાંકવાઃ હેલનાનો ત્યાગ કરવોઃ તે **હેલના ત્યાગ.**

૫ અપમાન કરવું તે, આશાતના. તે ન કરવીઃ તે આશાતનાનો ત્યાગ. ૧૮

એ દશનો ઉપર જણાવેલા પાંચ ભેદે જે સમકિત વંત તેઓની અનુકુળતા પ્રમાણે વિનય કરે છે, તે અમૃત–રસ રૂપિ પાણી ધર્મ રૂપી વૃક્ષના મૂળમાં રેડે છે ૧૯

હે ચતુર પુરુષો ! તમો ઉત્તમ સમકિત ગુણ જે પ્રકારે સારી રીતે મેળવી શકો, તે માટે વિનયના પ્રકાર સમજો.

સમજ :

૧ **અરિહંત ભગવંતો** :—કે વળી થઇ કૃત-કૃત્ય છતાં ઠામ ઠામ વિચરી શુદ્ધ ધર્મોપદેશ આપી અસાધારણ વિશ્વોપકારપણાનો ઘોષ વરેવડાવે છે. આજે પણ આપણામાં સદ્ગુણોનો જે લેશ ભાગ છે, અને આપણા વારસામા તે જશે, તે સર્વ ઉપરનો સર્વ ઉપકાર અરિહંત ભગવંતોનો જ છે. આજે પણ તેના શિષ્યો થઇ, ત્યાગી થયેલ ધર્મોપદેશક મહા પુરુષોના ઉપદેશનો લાભ જન સમાજને મળે છે, તે પણ તેઓનો જ ઉપકાર છે. તેથી તેઓનો લોકોત્તર વિનય સર્વથી પ્રથમ કરવાનું સૂચવવા તેઓને પહેલા મૂકેલા છે. તેમના નામનો જાપ-તેમની પ્રતિમાની પૂજા, તેના દ્રવ્યોનો-તેમના જીવન સાથે સીધો કે આડકતરો સંબંધ ધરાવતા કોઇ પણ પદાર્થનો-સત્કાર કરીને અને તેઓશ્રી સાક્ષાત્ વિદ્યમાન હોય, ત્યારે પણ અનેક પ્રકારે તેઓની ભક્તિ કરવી જોઇએ તો અરિહંત પદનો વિનય કહેવાય

આપે છે. સમકિત ઉત્પન્ન થયું હોય, તો પણ તે ટકાવવા અને તેમાં આગળ વધવા માટે આ દશનો પાંચેય પ્રકારે વિનય કરવો જ જોઇએ. તો જ આગળ ઉપર મોક્ષ મળી શકે છે. આ દશ જેમ સમકિત ઉત્પત્તિના કારણો છે, તે જ પ્રમાણે દેશ વિરતિ અને સર્વ વિરતિ ધર્મમાં પણ આગળ ઉપર મદદગાર એ જ છે. માટે, તેઓનો વિનય સમકિત ઉત્પન્ન કરવા અથવા ઉત્પન્ન થયું હોય, તો ટકાવવા અને આગળ વધવા માટે પણ કરવો જ જોઇએ. આ વાત સમજનારા હોય, તે કેટલા બધા ચતુર અને સમજદાર પુરુષો હોય ?

આ દશમાંના કોઇપણ એક તરફ અવિનય કરવાથી દશેય તરફ અવિનય થાય છે. આ વાત ચતુર પુરૂષોએ ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવા જેવી છે. માટે દશમાંના કોઇનોયે અવિનય. નીંદા. ચાડી. બાળજીવો તથા અન્ય દર્શનીયઓને જાણ થાય તેવી રીતે જાહેરમાં દોષોની ચર્ચાઃ પોતાને ન સમજાતા રહસ્યો તથા હકીકતોની જાહેરમા ટીકાઃ વીગેરે ન કરવા. કેમકે—એ સઘળા અવિનયના પ્રકારો છે.

ઢાળ ચોથી

ધોબીડા તું ધોજે મનનું ધોતીયું રે—એ દેશી

૧

ત્રણ શુદ્ધિઃ સમકિત તણી રે તિહાં પહેલી મન-શુદ્ધિ રે.
"શ્રી જિન[1]ઃ ને જિન-મત[2]ઃ વિના રે–જુઠ[3] સકળ[4]" એ[5] બુદ્ધિ[6] રે.
ચતુર ! વિચારો ચિત્તમાં રે. ૨૦

૨

"જિન ભગતે જે નવિ થયુ રે, તે બીજાથી કેમ થાય ? રે !"
એવું જે મુખે ભાખિયે[7] રે. તેની વચન-શુદ્ધિ કહેવાય રે.
ચતુ૦૨૧

૩

છેદ્યો[8]ઃ ભેદ્યો[9]ઃ વેદના[10] રે જે સહેતો અનેક-પ્રકાર રે,
જિન વિણ પર-સુર[11] નવિ નમે રે. તેહની કાયા-શુદ્ધિ
ઉદાર[12] રે. ચતુ૦ ૨૨

---

૧ રાગ અને દ્વેષના વિજેતા અરિહંત ભગવંત. ૨ અને તેનો મત એટલે જૈન શાસન· જૈન શાસ્ત્રો· અરિહંત પ્રભુનો ઉપદેશ જૈન ધર્મ. ૩ ખોટું ૪ બધું. ૫ એવી ૬ મનની મક્કમ વિચારણા. ૭ બોલવું. ૮ શસ્ત્રોથી સહેજ છેદાયો. ૯ શસ્ત્રોથી વધુ છેદાયો. ૧૦ કષ્ટ સહન કરવું. ૧૧ અન્ય જિનેશ્વર પ્રભુ સિવાય દેવોને. ૧૨ અન્ય ખાતર ખરા ભાવોથી સહન કરવાને લીધે મુખ્ય અને મહત્વની.

ગાથાર્થ :

સમકિતની ત્રણ શુદ્ધિઓ છે :—

તેમાં —

પહેલી મન-શુદ્ધિ છે. તે —

" શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુ અને તેઓએ ઉપદેશેલો શ્રી [illegible] ધર્મ : એ વિના બીજું બધુંયે નકામું છે " એવી [illegible] મનમાં જ મજબૂત સમજ.

"આ પ્રકારનું ઉત્તમ કામ, ગમે તેવું [illegible] હોય, પરંતુ એવું જો કામ જિનેશ્વર દેવના અનુયાયિઓ ન બની [illegible] હોય, તો [illegible] બીજાઓ તો [illegible] " [illegible] તે [illegible] પોતાને [illegible] આત્મ નિરૂપણ [illegible] હોય [illegible]

[illegible]

[illegible]

સમજ :

૧ આ ઢાળમાં જૈન ધર્મ તરફ સંપૂર્ણ પક્ષપાત એકવાર જેવું દેખાય છે. પરંતુ, જિનેશ્વર દેવ તો નિર્દોષ ચારિત્રોવાળા અને મોટામાં મોટા જગત્‌ના ઉપકારી દેવ છે. એમ સાબિત થયા પછી, મનમા "તેમના તરફ જ દૃઢ વિશ્વાસ હોવો જોઇએ." એ જગત્‌નું સત્ય અહીં પ્રગટ થાય છે. એજ પ્રમાણે-જિનેશ્વર પ્રભુએ ઉપદેશેલો જૈન ધર્મ પણ જ્યારે પરમાર્થ રૂપ ધર્મ સાબિત થાય છે, એટલે પછી "તેમાં જ દૃઢ વિશ્વાસ હોવો જોઇએ." એ પણ જગત્‌નું એક બીજું સત્ય પ્રગટ થાય છે. પોતાનો દૃઢ વિશ્વાસ કોઇપણ ઠેકાણે સ્થિર તો કરવો જ જોઇએ. અને તે સ્થિર કરવાનું સ્થાન ભવિષ્યમાં ખોટું પડે તેવું, ઠગી જાય તેવું, તો ન જ હોવું જોઇએ. એવું સ્થાન તીર્થંકરો અને તેનો ધર્મ દુનિયામા છેલ્લામા છેલ્લા ઉંચા સ્થાન ઉપર છે. તે સ્પષ્ટ શબ્દોમા અત્રે કહેવામાં આવ્યું છે. "છેલ્લામા છેલ્લા ઉંચા કલ્યાણ સ્થાનમા તમારો દૃઢ વિશ્વાસ સ્થિર કરો." એમ કહેવામા આવ્યું હોત, તો પણ એજ વસ્તુઓ આવી રહેત. કેમકે—જગત્‌મા વાસ્તવિક સત્ય જ તે પ્રમાણે છે. એટલે-એજ-વસ્તુનો સાર જ સ્પષ્ટ શબ્દોમા બતાવેલ છે. પરંતુ, પક્ષપાત નથી. આ સમકિતની **મન-શુદ્ધિ** સમજવી.

૨ "જિન-ભકતો હલકા કામમા પડે જ નહિ, અને પડે, તો તે જિન-ભકત નહિ, પરંતુ, તે ઉત્તમ કામકાજમાં જ પડે. અથવા, ઉત્તમ કામમા, કોઈ હલકા માણસે નાના મોટા હલકા પ્રકારના વિઘ્નો ઉભા કર્યાં હોય, તો તે તોડવા માટે, તે હલકા પ્રકારના વિઘ્નોના સંબંધમાં તેને આવવું પડે, છતા, તેનો ઉદ્દેશ ઉત્તમ કામમા પડતા વિઘ્નો દૂર કરવાનો છે. એટલે તે પણ ઉત્તમ કામ જ હાથમા લીધું ગણાય. એ રીતે, જે ઉત્તમ કામો જો તેનાથી પણ ન થઇ શકે, તો તે બીજાથી થાય જ નહિ, કેમકે—બીજાને તેની સમજ કે આવડત હોય નહિ.

જૈન ગુરુઓ, જૈન આગમો, અને જૈન શાસ્ત્રના પરંપરાના વહીવટમાંથી ઉત્તમ કામ પાર પાડવાની તેને સમજુતી અને તાલીમ મળેલી હોય છે છતાં, જે કામ તે પાર પાડી ન શકે. તેમાં બીજાનું ગજું જ શું હોય ?" આવા અનન્ય વિશ્વાસને લીધે જ એવા શબ્દો બોલી શકાય અને શુદ્ધ સમકિતવંતના મુખમાંથી જ એવા સાચા શબ્દો સહજમાં જ નીકળી પડે છે તેનું નામ સમકિતની વચન-શુદ્ધિ સમજવી

અને કદાચ "કોઈ મુશ્કેલીભર્યું ઉત્તમ કામ બીજાથી પાર પડશું છે" એમ માલુમ પડે તો "તેમાં કાંઈ નવાઈ નહીં [illegible], ક્યાંક પોતાના [illegible], ક્યાંકથી પાછું નુકસાન થવાનો સંભવ ઊભો થયો હશે એમ અવશ્ય હોય છે" અથવા "જિનેશ્વર જેવા દેવોની ભક્તિ કરવાથી જો ભવ ન તરે તો, તે બીજા દેવોની ભક્તિ કરવાથી શા રીતે તરે" એમ બોલવું. તે પણ વચન-શુદ્ધિ જાણવી

૬ બીજાના દેવને ન નમવામાં તેમના [illegible]

[illegible]

અધિકાર પાંચમો:

પાંચ દૂષણો:

૧ જૈનધર્મમાં અવિશ્વાસ–શંકા

૨ બીજા ધર્મોની ઇચ્છા–આકાંક્ષા

૩ ધર્મનાં ફળનો અવિશ્વાસ–વિચિકિત્સા

૪ મિથ્યા દર્શનિઓના ગુણોના વખાણ-મિથ્યામતિ ગુણ વર્ણના:

૫ મિથ્યા–મતિવાળાઓનો પરિચય કરવો: કે તેનો ધર્મ માનવો: કે તેની સોબત કરવી:

સૂચના:—આવા દૂષણના દોષોનો ત્યાગ કરવામાં આવે, તો પછી સમકિતમાં શી ખામી રહે ?

ન જ રહે

ઢાળ પાંચમી

કડવા ફળ છે ક્રોધના—એ દેશી

૧

સમકિત દૂષણ પરિહરો, જેમાં—પહેલી છે શંકા રે;
તે જિન વચનમાં મત કરો, જેહને સમ નૃપ—રંકા રે. સમકિત દૂષણ પરિહરો. ૨૩

૨

કંખા: કુ-મતની વાંછના, બીજું દૂષણ તજીયે,
પામી સુર-તરુ પરગડો, કિમ બાઉલ ભજીયે? સમ૦ ૨૪

૩

સંશય ધર્મનાં ફળ તણો, વિતિગિચ્છા નામે,
ત્રીજું દૂષણ પરિહરો, નિજ-શુભ-પરિણામે. સમ૦ ૨૫

૪

મિથ્યા-મતિ-ગુણ-વર્ણના, ટાળો ચોથો દોષ;
ઉન્મારગી થુણતા, હુવે ઉન્મારગ-પોષ. સમ૦ ૨૬

૫

પાંચમો દોષ મિથ્યામતિ-પરિચય નવિ કીજે;
ઇમ શુભ-મતિ-અરવિંદની, ભલી વાસના લીજે.

ગાથાર્થ :

સમકિતનાં પાંચ દૂષણ છે તે છોડી દેવા.

તેમાં —

પહેલું દૂષણ **શંકા**[૨] છે.

તે–શંકા શ્રી જૈન ધર્મમાં ન કરવી કેમકે–જૈન ધર્મનો ઉપદેશ આપનારા તીર્થંકર વીતરાગ પરમાત્માઓને રાજા અને રંક સરખા છે એટલે તેમને ખોટું બોલવાનું કાંઈ કારણ નથી. ૨૩

ખોટા ધર્મની ઈચ્છા, તે **કાંક્ષા**[૩] નામે બીજું દૂષણ છે.

તેનો પણ ત્યાગ કરવો કેમકે—પોતાની સામે પ્રત્યક્ષ કલ્પવૃક્ષ મળી આવ્યું હોય, અને પછી કોઈ બાવળનો આશ્રય લેવા દોડી જાય ? ન જ જાય તે પ્રમાણે જૈન ધર્મ મળ્યા પછી, બીજાની ઈચ્છા જ ન થવી જોઈએ. થાય, તો એટલો દોષ છે ૨૪

"ધર્મ પાળતાં, તેનુ ફળ મળશે કે નહી ?" એવી જાતનો અવિશ્વાસ મનમાં થાય, તે **વિચિકિત્સા**[૪] નામે ત્રીજું દૂષણ કહેવાય છે

તેનો ત્યાગ–કોઈની પ્રેરણાથી નહિ, પણ તમારા મનમાં સમજીને–શુભ ભાવથી કરો ૨૫

ઊંધે રસ્તે જનારના વખાણ કરવાથી ઊંધા માર્ગને પુષ્ટિ મળે છે માટે, મિથ્યા મતિમાં [ક્ષમા દયા દાનાદિક] ગુણો હોય, છતાં અંતરમાં તેના વખાણ કરવા, એ

મિથ્યા-મતિનાં ગુણોની વર્ણના નામે ચોથો દોષ છે. તેનો પણ ત્યાગ કરો. ૨૮

મિથ્યાત્વિની સોબત કરવી, એ પાંચમો દોષ છે માટે તે પણ ન કરવો.

એમ પાંચેય દોષનો ત્યાગ કરવાથી, સમકિત સ્વરૂપ-શુદ્ધ-બુદ્ધિરૂપી-કમળ ખીલી ઉઠશે, એટલે તમને તેના દિવ્યાનંદ-સુગંધ મળશે, અથવા, તેની સુગંધ લઈ શકશો. માટે, સમકિતને દૂષણ લગાડનાર [જે જે દુર્ગંધ] રોગ, તેનો ત્યાગ કરો. ૨૯

સમજ:

૧ ક્ષાયિક સમકિતવાળાને ખાસ, અને ઉપશમ સમકિતવાળાનેય આ પાચ દોષ ઉપજે નહિં કેમકે-તેઓનો સમકિત ગુણ નિર્મળપણે પ્રગટ થયેલો હોય છે. પરંતુ, **ક્ષાયોપશમિક સમકિતવાળાને** સમકિત-મોહનીય રૂપે પણ દર્શન મોહનીય કર્મનો ઉદય હોય છે. એટલે, એ કર્મના દોષને લીધે, તેને કર્મના ઉદયના પ્રમાણમા **શંકા : કાંક્ષા · વિચિકિત્સા · મિથ્યામતિ ગુણ વર્ણના: તથા મિથ્યામતિની સોબત કરવાનું મન થવા રૂપી ·** દોષો–અતિચાર રૂપમા કે વ્યવહારથી કાંઇક અનાચાર રૂપમા લાગી શકે છે.

માટે, આત્માને પ્રબળ બનાવીને **ક્ષાયિક સમકિત** મળે, ત્યા સુધી **દર્શનાચારનું** સેવન. કરવાથી ભવિષ્યમાં આ અનાચાર રૂપે કે અતિચાર રૂપે દોષો–ખામીઓ લાગશે નહિં.

૨ શાસ્ત્રો· કે ધર્મના રહસ્ય ની બાબતમા જ્ઞાનના તીવ્ર આવરણોને લીધે કાંઇ સમજ ન પડે, અને ખુલાસા પૂછવાનું મન થાય, તે શંકાને અહીં શંકા નામે દોષ તરીકે જણાવવામા આવેલો નથી

પરંતુ, જૈન શાસ્ત્રોમા આવતા નરક સ્વર્ગ ના વર્ણનો : અસંખ્ય–દ્વીપ–સમુદ્રો તથા બીજી એવી ઘણી બાબતો છે, કે–જે જ્ઞાનિ–ગમ્ય છે તે હોવાનો પાકો વિશ્વાસ ન બેસે, તેમાં વ્હેમ પડે, તે સાચુ હોવાની માન્યતા દૃઢ ન થાય, તે જાતની **શંકા** સમકિતના દોષ તરીકે અહી સમજવાની છે અરિહંત ભગવંતોના કેવળજ્ઞાન · અતિશયો જૈન મુનિની પરમ ત્યાગશીલતા વિગેરે વિષે વિશ્વાસ ન આવે, તે વિગેરેને અહીં શંકા દોષમ ગણવાના છે

જૈન ધર્મ સિવાયના બીજા ધર્મો પાળવાની ઇચ્છા થાય, એટલી જ આત્માની નિર્બળતા કે વિશિષ્ટ જ્ઞાની પુરુષો બીજા ધર્મોના તત્ત્વોમાં [illegible], અને [illegible] મન્ય [illegible], તેટલી રીતે ગમે, [illegible] પરંતુ, તેને [illegible] ન મન [illegible], કે આધ્યાત્મિક

ગુણો તરફ દ્વેષ હોય છે." એમ કલ્પના સરખી પણ કરવાને કારણ નથી. તેમજ, તેઓના ગુણની વર્ણના ગીતાર્થ ગુરુ પણ પૂરો લાભ જોયા વિના જાહેરમાં કે ખાનગીમાં પણ ન કરે. કારણ કે-એ ગુણ-વર્ણના જે શ્રોતાજનો તથા પ્રકારના ન હોય, અને ગુણ તથા દોષનું પૃથક્કરણ કરી શકતા ન હોય, તેની સામે કરવું ન જોઇએ. આથી ગીતાર્થો અને તન્નિશ્રિત સમજુ સાધકો મનમા ગુણોની અનુમોદના જરૂર કરી શકે છે. શાસનના કોઇ અબાધિત લાભ ખાતર, અને તેવા પ્રકારના પાત્ર આગળ ગુણોની વર્ણના પણ ગીતાર્થો કરી શકે, તેની સામે શાસ્ત્રકારોનો વિરોધ જણાતો નથી.

૬ ચરમ પુદ્ગળ પરાવર્તિઃ અપુનર્બંધક· માર્ગાનુસારિઃ વિગેરે દરજ્જાના મિથ્યાત્વિઓમાં પણ પ્રાથમિક ભૂમિકાના ગુણો હોય છે. તેઓમા પણ થોડા જ વખતમા સમકિત પામીને દેશ-વિરતિ તથા સર્વવિરતિપણું પામીને આસન્ન મોક્ષગામિ પણ જીવો હોઇ શકે છે, છતાં, ઉપરના કારણોથી બાળ જીવોને સમકિતથી પડતા બચાવવા અથવા સમકિત પામતા ન અટકી જાય, માટેજ તેમના પરિચયને પણ સમકિત ગુણમાં ખામી લાવનાર દોષ તરીકે જણાવેલ છે, તે બરાબર છે.

મિથ્યામતિની ગુણવર્ણનાનો કે તેના પરિચયનો ત્યાગ રાખવાનું સૂચવેલું છે, તેમાં, તે લોકો, તેમના શાસ્ત્રો, તેના મંદિરો, તેના દેવો, તથા તેમની સાથે બીજા જે જે સંબંધ ધરાવતા તત્ત્વો હોય, તે સર્વનો ઉત્સર્ગથી તેમા સમાવેશ થાય છે. ધંધા, સગપણ, મિત્રતા, જીવનની આવશ્યક જરૂરીઆતની પૂર્તિ માટેના જરૂરી પ્રસંગો એ સર્વનોયે ઉત્સર્ગથી તે ત્યાગમાં સમાવેશ થાય છે.

અપવાદ-શાસનના કોઇ મહત્ત્વના હિતને કારણે ગીતાર્થોની આજ્ઞાને અનુસારે, તથા જે જે બાબતમાં અનિવાર્ય સંજોગોમાં તેમની સાથેના સંબંધ વિના ચલાવી શકાય તેમ ન હોય,

સમકિતધારી જીવોને માટે અનેક જાતની વ્યવસ્થા પણ જૈન દર્શનમા જ બતાવેલી છે, તેનાથી **શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ** અજાણ નથી કેમકે-તેઓશ્રીએ જ પોતાના બીજા ગ્રંથોમા આ વિષે ઘણી સૂક્ષ્મ વિચારણાઓ કરીને યોગ્ય વ્યવસ્થા બતાવી છે અને જૈન દર્શનની વિશાળતા. ખુબી, મહત્તા અને યોગ્ય વ્યવસ્થા સમજાવી છે તે ગ્રંથોનુ પરિશિલન કરવાની વિશેષ જિજ્ઞાસુ માટે જરૂરી છે તેથી આ સજ્ઝાયમા દૂષણોની જે વ્યાખ્યા કરી છે, તે બાળ જીવો માટે બરાબર યોગ્ય અને ઉચિત છે

સુલસા સતીજી તો **અંબડ તાપસે** બતાવેલા કૃત્રિમ **પ્રભુ મહાવીર દેવ**ના સમવસરણમા પણ નહોતા ગયા કેટલીક વખત બીજાઓમા ગુણો ન હોય, તો તેનો સાચો ખ્યાલ પણ સમકિતમા પ્રેરક બને છે બીજામા વિશિષ્ટ ગુણો ન હોવા છતાં તેની ભ્રાંતિયે સમકિતને મલિન બનાવે છે. નાના મોટા બીજા ગુણો કરતા મિથ્યાત્વ રૂપ એક મોટો દોષ વધુ નુકશાનકારક થઇ પડે છે માટે ગુણો ગ્રહણ કરવામા પણ મોટામા મોટા એ દોષને લીધે જ સંભાળ રાખવી પડે છે

૯ આજે તો એક નવી મુશ્કેલી ઉભી થઇ છે, કે-આધ્યાત્મિક વાદ અને ભૌતિક વાદ એ બન્નેયની હરિફાઇ આજે ચાલી છે. આધ્યાત્મિક વાદ સામે ભૌતિક વાદે માનવ જીવનમા જાહેરમા આજના જેટલું પ્રધાનતાએ જોર ભૂતકાળમા કદી પકડયું હોવાનું જાણવામા આવતું નથી ભૌતિક વાદ નવો નથી. પરંતુ આજે જાહેર જીવનમાથી આધ્યાત્મિક વાદને હઠાવીને પોતે જાહેર જીવનમા સ્થાન મેળવી લીધો છે તે જ મહત્વનો પ્રશ્ન છે

હાલના વિજ્ઞાનની શોધોથી પોતાનો ભૌતિક વાદ જ્યારથી જગત્મા વ્યાપક થવા લાગ્યો, તે પહેલા જગતમા જે કોઇ ધર્મો વિદ્યમાન હતા, અને તેમાના આજે જે જે છે, તે સર્વ ધર્મ-આધ્યાત્મિક વાદના પાયા ઉપર ઓછે વધતે અંશે રચાયેલા છે જૈન વૈદિક બૌદ્ધ ઇસ્લામ ખ્રીસ્તી તથા

તેવી–મિશ્ર સંસ્થાઓ ઉભી કરી, મૂળ શુદ્ધ સંસ્થાઓને ઝાંખી પાડવાનો, નિર્બળ કરવાનો, અને વખત જતાં નાબુદ કરવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવેલો હોય છે આ દૃષ્ટિથી પોત પોતાના સંપ્રદાયમાની આવી સસ્થાની પ્રશંસા પણ મહામિથ્યાત્વની પોષક બની જાય છે. આ એક સમજવા જેવું ગૂઢ સત્ય છે.

બહારથી આધ્યાત્મિકતાની પોષક પરંતુ પરિણામે ભૌતિકવાદને પોષણ આપતી સંસ્થાઓની સામેના આધ્યાત્મિકતાનું રક્ષણ કરતા જે જે તત્વો હોય, તે જે તે મીશ્ર સંસ્થાઓમા સમાવેશ થાય નહીં.

સાકરવીંટયા આવા મિશ્ર પ્રયત્નો જન સમાજને વધુ ભુલાવામા પાડી શકે છે. બહારથી તેમનો ઉપદેશ, ઉદ્દેશ, જીવન વિગેરે આધ્યાત્મિક રંગે રંગાયેલા દેખાતા હોય છે. છતા ભૌતિકવાદી અને તેના અનુયાયી વિદેશીઓ વડે જાણતા અને અજાણતા કરાયેલા તે પ્રયત્નો ભૌતિકવાદના આદર્શોને પોષનારા જ નહીં, પરંતુ અમલી બનાવનારા પણ હોય છે બીજુ કાંઈ નહીં, તો પોતપોતાના ધર્મ કે સંપ્રદાય તરફ અણગમો ઉત્પન્ન કરાવી, તેનાથી દૂર ખસેડવા પુરતા પણ એ મિશ્ર પ્રચાર ઉપયોગી થાય છે, તેમા પણ ભૌતિકવાદીઓનો વિજય છે

એટલે કે—કોઈપણ પ્રાચીન ધર્મની કે તેના અનુયાયિઓના ગુણની પ્રશંસા અને [illegible] મિથ્યાત્વ લાગે છે. પરંતુ [illegible] આધ્યાત્મિક દેખાતા હોય, તેના, તથા [illegible]

પ્રવૃત્તિઓને મિથ્યા દર્શન સમજીને આગમમાં દોષો બતાવવામાં આવેલા છે. છતાં, તે ધર્મો અને તેના અનુયાયિઓ માર્ગાનુસારી જરૂર છે. કારણ કે— તેઓનો આદર્શ અને ધર્મની ભૂમિકા આધ્યાત્મિક તત્ત્વો ઉપર રચાયેલી છે. આથી ભૌતિકવાદની સામે આધ્યાત્મિકોએ એકસંપીમાં રહેવાની ખાસ જરૂર છે.

૨. ભૌતિકવાદને પોષણ આપનારા હોય, અને જેના આદર્શો અને ભૂમિકા આ વાદ ઉપર રચાયેલી હોય, તેવી કોઈપણ શુદ્ધ ભૌતિકપ્રવૃત્તિઓને અથવા તેની આધ્યાત્મિકતાથી ભિન્ન છતાં ભૌતિકતાપોષક પ્રાચીનધર્મની નવી સંસ્થાઓ, વ્યક્તિઓ, કે પ્રવૃત્તિઓને મહામિથ્યા સમજીને આ વિવેચન કરવામાં આવેલું છે. આજે વિવેકપૂર્વકનું પૃથક્કરણ થવાની ઘણું જ જરૂર છે.

અલબત્ત, જો ભૌતિકવાદનો વિકાસ એ માનવ જાતને માટે ઉત્તમઆદર્શ હોય, તો આધ્યાત્મવાદ તેની દ્રષ્ટિમા મહામિથ્યા છે. અને આધ્યાત્મિકવાદ માનવ જાતનો હિતકારક હોય, તો ભૌતિકવાદ તેની દષ્ટિમાં મહામિથ્યા હોય, તેમાં પૂછવું જ શું.

૧૨. આમ છતાં, ગીતાર્થગુરુઓના માર્ગદર્શન અનુસારઃ સફળ. યોગ્ય· શિસ્ત અનુસારઃ જ શાસનને અને આધ્યાત્માવાદના આદર્શોને પોષણ મળે–માટે દરેકની સાથે ક્રમસર યોગ્યતા પ્રમાણે સંધિના નિયમોથી યોગ્ય મર્યાદા પ્રમાણે–આધ્યાત્મિકતાના પોષક દ્રવ્ય·ક્ષેત્ર· કાળઃ અને ભાવને હાનિ ન પહોંચે તેવી રીતે, લાભાલાભની તુલના કરીને—ધાર્મિક. સામાજિકઃ આર્થિકઃ ધંધા· રાજ્યકીયઃ રક્ષણાત્મક· રહેઠાણુઃ વિગેરેને લગતા સંબંધો શ્રી સંઘ બાંધી શકે છે. અને તેનું પાલન કરવાની દરેક જનનીયે ફરજ બને છે અધ્યાત્મિકો સાથેના એવા સંધિ પત્રોને સાધક થાય તેવા ભૌતિકવાદીઓ સાથે પણ સંધિપત્ર અને સંબંધો નક્કી કરીને આધ્યાત્મિક આદર્શોનું અને શાસનનું રક્ષણ મેળવી શકાય છે. તથા અણસમજથી ભૌતિકવાદને પોષક પ્રવૃત્તિમાં લાગેલા

આધ્યાત્મિકોનો હૃદયપલટો કરવાના પણ પ્રત્યનો કરી શકાય છે. આ પ્રકારના સંબંધોનો સમાવેશ **યતના**ના વિશાળ અર્થમાં થાય છે. કેમકે—કહ્યું છે, કે-**એમાં પણ કારણુથી જયણા તેહના અનેક પ્રકાર ૫૦.** પરંતુ આ ઘણું ગહન અને મુશ્કેલ કામ આજે છે.

આધ્યાત્મિકવાદ ધર્મમારફત પ્રજાજીવનમાં વ્યવહારુ બનાવી શકાય છે. તેથી પ્રાચીન ધર્મોની મૂળ પરંપરાઓ અને તેની કેન્દ્ર સંસ્થાઓ પૂર્વ કાળ કરતાં ઉતરતી સ્થિતિમાં હોય તો પણ માનવ જાતની કે જગતની કોઈપણ સેવા કરતાં તે સંસ્થાઓ અને કેન્દ્રોના રક્ષણમાં આજે ઉંચામાં ઉંચી માનવ સેવા છે, વિશ્વસેવા છે. ભૌતિક-વાદીઓ અધ્યાત્મવાદનો અંચળો ઓઢે; અને તેમાં કોઇ ભારતીય વ્યક્તિને યશ આપે; પરિણામે તેમનો એ પ્રયત્ન ધર્મના કેન્દ્રોને આધ્યાત્મિકવેગ આપે પરંતુ તે કૃત્રિમ વેગ મૂળસ્થિતિથી ચ્યુત કરી જાહેરમાં લાવી ભૌતિકવાદના હુમલા લાવવાની સગવડ મેળવી લેવાની હોય છે. તેથી સમ્યગ્ દ્રષ્ટા તેથી પણ ન લલચાતા સ્વસ્થ રહી સ્થિતિચ્યુત નજ થાય

અધિકાર ૬ ટ્ઠો:

આઠ પ્રભાવક:

૧ પ્રાવચનિક–જૈન શાસ્ત્રોના સંપૂર્ણ જાણ.

૨ ધર્મકથી—ધર્મનો ઉપદેશ આપવામાં પૂરા હોંશિયાર

૩ વાદી—જૈનમત સામેના વાદમાં સામાપક્ષને જીતી લેનાર.

૪ નૈમિત્તિક—જ્યોતિષ વિગેરે અષ્ટાંગનિમિત્ત શાસ્ત્રના જ્ઞાનના બળથી પણ જૈન શાસનની પ્રભાવના કરે.

૫ તપસ્વી—તપો બળથી શાસનનો પ્રભાવ ફેલાવે.

૬ વિદ્યામંત્રથી બળવાન્—ચમત્કારિક વિદ્યાના બળથી પ્રભાવના કરે.

૭ તાંત્રિક–અંજનઃ ચૂર્ણઃ વિગેરેના બળથી પ્રભાવના કરે.

૮ મહાકવિ–ચમત્કારિક કાવ્યોની રચના કરી પ્રભાવ પાડે.

સૂચના—આઠમાંથી કોઇ પણ એક રીતે જિનાજ્ઞામાં રહીને જૈન શાસનની પ્રભાવના કરે, તો પણ તેમા સમક્તિ ગુણ હોવાનું પૂરવાર ગણાય.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

અભિનંદન જિન દરિસણ તરસીએ—એ દેશી

૧

આઠ પ્રભાવક[1] પ્રવચનના[2] કહ્યા. પાવયણી:[3] ધુરિ[4] જાણ.
વર્તમાન-શ્રુતના[5] જે અર્થનો પાર[6] લહે. ગુણ ખાણ[7]
ધન ધન શાસન-મંડન[8]-મુનિ-વરા ! ૨૮

૨

ધર્મ-કથી[9] : બીજો જાણિયે. નંદિષેણ[10] પરે જેહ,
નિજ-ઉપદેશે[11] રંજે[12] લોકને, ભંજે[13] હૃદય સંદેહ. ધન૦ ૨૯

---

૧ શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞામા રહી જૈન શાસનનો યશ ફેલાવી, આકર્ષણ કરી, જીવોને જૈન ધર્મમાં જોડી કે તેના તરફ સદ્ભાવનાશીલ બનાવી, જીવોના કલ્યાણનો માર્ગ સરળ કરનાર. ૨ જૈન શાસન ૩ જૈન શાસ્ત્રોનું સુંદર વ્યાખ્યાન કરવામા ખુબ કુશળ. ૪ પહેલો પ્રથમ ૫ વર્તમાનકાળે જે વિદ્યમાન શાસ્ત્રો ૬ અંતિમ તાત્પર્ય- [illegible] સુધી [illegible] અને સાર સમજાવી શકે. ૭ ગુણના [illegible] —ધર્મનો સુંદર ઉપદેશ કરનાર ૧૦ [illegible] પછી [illegible] [illegible] શ્રી [illegible]વીર સ્વામી પાસે દીક્ષા [illegible] [illegible] [illegible] ૧૩ સુધી [illegible]

વાદી[15] ત્રીજો રે તર્ક[16]-નિપુણ ભાખ્યો. મલ્લ-વાદી[17] પરે જેહ,
રાજ-દ્વારે[18] જય-કમલા[19] વરે[20] ગાજતો જિમ મેહ[21]. ધન૦ ૩૦

૪

ભદ્રબાહુ[22] પરે જેહ નિમિત્ત[23] કહે પર-મત-જીપણ[24] કાજ.
તેહ નિમિત્તી રે ચોથો જાણિયે. શ્રી-જિન-શાસન-રાજ[25].
ધન૦ ૩૧

૫

તપ-ગુણ ઓપે[26] રે, રોપે[27] ધર્મને, ગોપે[28] નવિ જિન-આણ[29],
આસ્રવ[30] લોપે[31] રે, નવિ કોપે કદા[32], પંચમ[33] તપસી[34] તે જાણ.
ધ૦ ૩૨

---

૧૫ વાદ કરવામાં સમર્થ. ૧૬ તર્કશાસ્ત્રમાં હોશિયાર હોવાને લીધે. ૧૭ વલ્લભીપુરના શિલાદિત્ય રાજાના ભાણેજ મલ્લવાદીએ રાજ સભામાં બૌદ્ધ આચાર્ય સાથે વાદ કરી, તેને હરાવી, બૌદ્ધાચાર્યથી પ્રથમ હારી ગયેલા પોતાના ગુરુને પાછા રાજ્ય-ધાનીમાં લાવી સભાષ્ય દ્વાદશાર નય ચક્રવાલ વિગેરે મોટા મોટા તર્ક શાસ્ત્રના ગ્રંથો રચી જૈન શાસનની પ્રભાવના કરનાર, ૧૮ રાજ સભામાં. ૧૯ વિજય-લક્ષ્મી. ૨૦ મેળવે. ૨૧ વરસાદ. ૨૨ જ્યોતિષ વિગેરે અષ્ટાંગ નિમિત્તના જાણ ભદ્રબાહુ સ્વામીએ રાજાના છોકરાના મરણનો દિવસ ખરો કહીને, બીજા જ્યોતિષીને ખોટો પાડી, પોતે સાચા ઠરી, જૈન શાસનનો પ્રભાવ ફેલાવી, રાજાને પણ જૈન ધર્મી બનાવ્યો હતો. ૨૩ નિમિત્ત શાસ્ત્ર. જેના આઠ અંગો છે. બહારના નિમિત્તો ઉપરથી ભવિષ્ય કહેવાની વિદ્યા. ૨૪ બીજા ધર્મવાળાઓને જીતવા માટે. ૨૫ શ્રી જૈન શાસન રૂપી રાજ્યમાં ૨૬ દીપે. ૨૭ સ્થાપે. ૨૮ છુપાવે નહિં. ૨૯ આજ્ઞા. ૩૦ કર્મબંધનનાં કારણો. ૩૧ દૂર કરે ૩૨ કોઈ દિવસ. ૩૩ પાંચમા, ૩૪

૬

છટ્ઠો વિદ્યા[35]: રે મંત્ર[36]: તણો બલી[37], જિમ શ્રી વયર[38]-મુણીંદ[39].
સિદ્ધ[40] સાતમો રે અંજન[41]-યોગથી[42], જિમ કાલિક[43]-મુનિ-ચંદ[44].
ધન૦ ૩૩

૭

કાવ્ય[45]-સુધા[46]-રસ-મધુર અર્થ-ભર્યાં ધર્મ-હેતુ[47] કહે જેહ,
સિદ્ધ-સેન[48] પરે રાજા રીઝવે[49]. અટ્ઠમ-વર[50]-કવિ તેહ.
ધન૦ ૩૪

૮

જબ ન વિ[51] હોવે પ્રભાવક એહવા, તબ[52] વિધિ-પૂર્વ[53] અનેક
જાત્રા-પૂજાઽઽદિક[54]-કરણી કરે, તેહ પ્રભાવક છેક[55].
ધન૦ ૩૫

તપસ્વિ. ૩૫ ઉત્તમ દેવોની સાધના. ૩૬ દેવો સાથેના સાંકેતિક શબ્દો. ૩૭ બળવાન-સમર્થ. ૩૮ **શ્રી વજ્રસ્વામીએ** બૌદ્ધ રાજ્યમાં શ્રી સંઘને જિનપૂજા માટે ફૂલો મળતા નહોતા, તેથી વિદ્યાના બળથી ફૂલો લાવી આપીને રાજાને જૈનધર્મી બનાવ્યો હતો. ૩૯ મુનિઓમાં મુખ્ય-ઇંદ્ર સમાન મુખ્ય. ૪૦ તાંત્રિક વિદ્યામાં કુશળ. ૪૧ આંખમાં આંજવાના પ્રયોગો વિગેરે. ૪૨ પ્રયોગથી. ૪૩ શ્રી કાલિકાચાર્ય ૪૪ મુનિઓમાં ચંદ્ર સમાન ૪૫ કવિતાઓ. ૪૬ અમૃતરસ જેવા મીઠા ૪૭ ધર્મ-માટે, નહિં કે-પોતાને માટે ઇનામ વિગેરે મેળવવા માટે ૪૮ **વિક્રમરાજાને** ચાર શ્લોક સંભળાવ્યા, તેમાં તો તે પોતાનું [illegible] દિશાનું રાજ્ય આપવા તૈયાર થઇ ગયો. પરંતુ રાજ્ય ન લેતા [illegible] માત્ર શ્રી સંઘને દેરાસર કરવા જમીન અપાવી હતી, [illegible] ચમત્કારિક કલ્યાણ **મંદિર સ્તોત્રની** રચના, [illegible] અવન્તી પાર્શ્વનાથ ભગવાનને પ્રગટ કર્યા વિગેરે વિગેરે [illegible] શ્રી **સિદ્ધસેન દિવાકર** [illegible]

ગાથાર્થ :

જૈન શાસનમાં શાસનના આઠ[1] પ્રભાવકો કહ્યા છે પહેલા પ્રભાવક-પ્રાવચનિક સમજવા.

જે જે વર્તમાન કાળે જે જે જૈન શાસ્ત્રો હોય, તે દરેકના અર્થ ખુબ સારી રીતે સમજાવે, અને પોતે ગુણ-ગણના[2] ભંડાર હોય, તે પહેલા પ્રભાવક ધર્મોપદેશક સમજવા. ૨૮

પોતાના ઉપદેશથી નંદિષેણની પેઠે લોકોના[3] મનને રાજી કરે અને મનની શંકાઓ બધીયે દૂર કરે તે ધર્મકથી નામના બીજા પ્રભાવક જાણવા. ૨૯

વાદી ત્રીજા પ્રભાવક છે.

તર્ક શાસ્ત્રમાં હોંશિયાર હોવાને લીધે-જેમ વરસાદ ગાજે તેમ રાજ્યસભામાં ગર્જારવ કરીને મલ્લ વાદીને પેઠે-વિજય લક્ષ્મી મેળવે, તે. ૩૦

શ્રી જૈનશાસન રૂપી ધર્મ રાજ્યમાં-માત્ર બીજા ધર્મવાળાઓને જીતી લેવા[4] ખાતર જ ભદ્રબાહુ સ્વામીની માફક નિમિત્ત જાહેર કરે. તે ચોથા નૈમિત્તિક પ્રભાવક જાણવા. ૩૧

તપ[5] ગુણથી દીપી ઉઠે; ધર્મના પાયા ઉંડા નાખે: જિનેશ્વર પ્રભુની આજ્ઞા લોપ્યા વિના તેમાં બરાબર સ્થિર રહે: કર્મ બાંધવાના કારણોથી દૂર રહે: કોઈ દિવસ ક્રોધ કરે નહિ તે પાંચમા તપસ્વિ પ્રભાવક જાણવા. ૩૨.

શ્રી વજ્રસ્વામિની પેઠે વિદ્યા અને મંત્રમાં સમર્થ હોય તે છઠ્ઠા **વિદ્યાબલી** પ્રભાવક.

શ્રી કાલિકાચાર્યની પેઠે ચુર્ણ; અંજન વિગેરેના પ્રયોગથી બળવાન હોય તે સાતમા **સિદ્ધ પ્રભાવક** જાણવાં 33

માત્ર ધર્મનાજ કામ ખાતર સિદ્ધસેન દિવાકરજીની માફક અમૃતના રસ જેવા મીઠાં ભાવાર્થોથી ભરેલાં કાવ્યો બનાવીને રાજાને ખુશ કરે. તે આઠમાં **ઉત્તમ કવિ પ્રભાવક** જાણવા. 34

જો કે કદાચ, આવા પ્રભાવક પુરુષો ન પાકતા હોય ત્યારે પણ યાત્રા પૂજા વિગેરે મોટી મોટી ધર્મ ક્રિયાઓ વિધિ પૂર્વક જે કરે. તે પણ છેવટે પ્રભાવક ગણાય. 35

આવી રીતે શાસનની પ્રભાવ કરનારા શાસનના શણગાર રૂપ શ્રેષ્ઠ મુનિવર્ગને ખરે જ ધન્યવાદ છે!! ધન્યવાદ છે!!!

૧. આઠ પ્રભાવકો તો મુખ્ય કહ્યા છે અને પ્રસિદ્ધ પ્રભાવકોના નામો પણ આપ્યા છે. ઉપલક્ષણથી નાના મોટા અનેક પ્રભાવકો હોઈ શકે છે. અને ઘણાના નામો પણ પ્રસિદ્ધ છે.

૨. શાસ્ત્રોના અર્થના પૂરા જાણકાર સાથે ગુણવંત હોવા જોઇએ. શાસ્ત્રાર્થના ગમે તેવા જાણકાર છતા નિન્હાવાદિ, તો પ્રવચનના પ્રભાવક ન જ બની શકે.

૩. રાજી કરીને પણ લોકોને માત્ર ધર્મમાં-સન્માર્ગમાં જ જોડવાના હોય છે. ધંધો ચાલવવા, "વાહવાહ" મેળવવા કે લોકોને અવળે માર્ગ ચડાવવા માટે લોકોને રાજી કરવાના નથી હોતા.

૪. વાદીનું કામ ધર્મવાદ કરીને જન સમાજને કરૂણા બુદ્ધિથી તત્ત્વની રક્ષા કરી સન્માર્ગ ટકાવી રાખવાનો હોય છે. બીજો આશય હોતો નથી. તે કામ બરાબર બજાવામા આવે, તો દુષ્ટ સ્વભાવના પ્રતિવાદીને આપોઆપ શિક્ષા મળી રહે છે.

૫. જૈન મુનિઓએ જ્યોતિષ· સ્વપ્ન હસ્તરેખા· આકાશી તત્વો. તલ· વિગેરેનું રહસ્ય જાણવાનું હોય છે, પણ તેનો ઉપયોગ જાહેરમા સંસારિક હેતુથી કરવાની શાસ્ત્રોમા સ્પષ્ટ મનાઇ છે તોપણ જો તેનો પ્રકાશ કરવાથી જૈન શાસનની પ્રભાવના થાય તેમ ખાત્રી હોય; તો જ તેનો જાહેરમાં પ્રયોગ બતાવી શકે છે, એને એવે પ્રસંગે તેને દોષ લાગતો નથી.

૬. શ્રી **વિષ્ણુકુમાર** તથા **તપાગચ્છની** સ્થાપના કરનાર **શ્રી જગચ્ચન્દ્ર સૂરીશ્વરજી** તથા **ચંપાશ્રાવિકાની** માફક તપોબળથી પણ શાસનની પ્રભાવના કરી શકાય છે. પરંતુ તપ એવી ઉગ્ર વસ્તુ છે.—કે તેની સાથે કેટલાક દુર્ગુણો ઘસડાઇ આવે છે અભિમાન ક્રોધ પાપવાસનાઓ· શરીરનો બગાડો· વિગેરે દોષો આવી જવાનો સંભવ છે. તે દરેકને દૂર રાખવાથી **તપસ્વિ પ્રભાવક** થવાય છે.

૭. જૈન શાસનની વિદ્યાઓ અને મંત્રોઃ સાધવા ઘણા કઠણ છે, પણ મહા પુરુષાર્થી સુંદર ચારિત્રવાન જૈન મુનિમહારાજા હોય, તેજ સાધી શકે છે તેને દુનિયાનો બીજો કોઈપણ ચમત્કાર પહોંચી શકે તેમ નથી આજે તેવા વિદ્યા-સિદ્ધ અને મંત્ર-સિદ્ધ પુરુષોની ખાસ જરૂર છે. યોગ્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવે. તો અશક્ય જણાતું નથી. આજના વૈજ્ઞાનિકો પોતાના સ્વાર્થ ખાતર વિજ્ઞાનની પ્રતિષ્ઠા વધારવા, તેવા ચમત્કારિક પ્રયોગો જૈન સમાજમા વહેતા મૂકે છે ત્યારે જૈન સમાજને આધ્યાત્મ માર્ગમા સ્થિર રાખવા માટે અને પારલૌકિક હિતને માટે નિર્દોષ ચમત્કારોની અસર પાડવી ખૂબ જરૂરી ગણાય.

૮ પેથડ કુમાર વસ્તુપાળઃ તેજપાળ· કુમારપાળ મહારાજા સંપ્રતિ મહારાજા વિક્રમ રાજા· સમરાશાહ· જાવડશાહ· ભાવડશાહ ભરત ચક્રવર્તિ: કાલિકાચાર્ય· કલિકાલસર્વજ્ઞ આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય વિજયહીર સૂરિજી· ધર્મઘોષસૂરિજીઃ વિગેરે પણ કેટલેક અંશે પ્રભાવકો તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામેલા છે.

૯. પ્રભાવક પુરુષોનો સંક્ષિપ્ત કથા ભાગ પાછળ આપવામાં આવેલો છે.

૧૦ દરેક જૈન વ્યક્તિએ પોતાના જીવનમા કોઇ ને કોઇ નાની મોટી પ્રભાવના કરી નાના મોટા પ્રભાવક અવશ્ય થવું જોઇએ. તેમ કરવાની દરેકે અવશ્ય ભાવના સેવવી જોઇએ.

અધિકાર ૭ મો:

પાંચ ભૂષણ:

૧ ધર્મક્રિયા–અનુષ્ઠાનોના વિધિમાં કુશળપણું:

૨ તીર્થ સેવા :

૩ ધર્મમાં દૃઢતા :

૪ દેવ–ગુરુની ભક્તિ :

૫ શાસનની પ્રભાવના :

સૂચના—આ પાંચ ભૂષણ હોય, તો પણ સમકિતમાં ખામી ન રહે. પરંતુ, ભૂષણ રૂપે આ પાંચ ગુણો સમકિતની શોભા વધારવામાં મદદ કરે છે.

ઢાળ ૭ મી

સતીય સુભદ્રા—ની દેશી.

૧

સોહે[1] સમકિત જેહથી સખી ! જિન આભરણ[2] દેહ[3],
ભૂષણ[4] પાંચ તે મન[5]વસ્યા સખી ! મનવસ્યા. તેહમાં નાહિ
સંદેહ[6].
મુજ સમકિત રંગ[7] અચળ[8] હોજો. ૩૬

---

૧ શોભે ૨ ઘરેણાથી. ૩ શરીર ૪ દાગીના. ૫ મનમા ગમ્યા. ૬ સંશય, શંકા. ૭ રસ, વૃદ્ધિ, પ્રેમ. ૮ સ્થિર.

૨

પહેલું કુશળપણું[1] તિહાં. સખિ ! વંદનને[2] પચ્ચખાણ.[3]
કિરિયાનો[4] વિધિ અતિ ઘણો સખિ ! અતિ ઘણો. આચરે
તેહ સુ-જાણ.[5]—મુજ. ૩૭

૩

બીજું: તીરથ-સેવના[6] સખિ ! તીરથ: તારે[7] જેહ.
જે ગીતારથ[8] મુનિ-વરા. સખિ ! તેહશું કીજે નેહ[9]—મુજ. ૩૮

૪

ભગતિ કર ગુરુ-દેવની. સખિ ! ત્રીજું ભૂષણ હોય.
કુણ[10] હિ ચલાવ્યો ન વિ ચલે. સખિ ! ચોથું એ. ભૂષણ જોય.
મુજ. ૩૯

૫

જિન-શાસન-અનુમોદના[11] સખિ ! જેહથી બહુ-જન[12] હુંત.
કીજે તેહ પ્રભાવના[13] સખિ ! પાંચમું ભૂષણ ખંત.[14]
મુજ. ૪૦

[illegible], [illegible] દેવ-ગુરુ વંદન ૩ સતો, પચ્ચક્ખાણ,
[illegible] ૫ [illegible] જાણી. ૬ તીર્થ
[illegible] ૮ આગમના રહસ્ય
[illegible] આન્તરિક સંબંધ
[illegible] ૧૨ ઘણા લોકો. ૧૩
[illegible]

: ગાથાર્થ :

જેમ દાગીનાથી શરીર શોભે, તેમ જેનાથી સમકિત શોભી ઉઠે છે તે પાંચ ભૂષણો મનમાં ગમી જાય એવાં જ છે. તેમાં જરાયે શંકાને સ્થાન નથી

કુશળપણું એ પહેલુ ભૂષણ છે.

તેમાં વદન અને પચ્ચક્ખાણોનો સમાવેશ થાય છે. તેને લગતી અનેક પ્રકારની ક્રિયાઓનો ઘણો વિસ્તાર છે, તે વિસ્તારવાળી ક્રિયાઓ છતાં જે સુજાણ સમકિતી છે. તે તેનું અવશ્ય આચરણ કરે છે.

તીર્થ-સેવના. એ બીજું ભૂષણ

સસારથી તારે, તે તીર્થઃ એટલે અહી તેનો અર્થ જન શાસનનું નાવ ચલાવનાર જ્ઞાની અને અનુભવી-ગીતાર્થ મુનિવરો સમજવા. તેની સાથે નિરંતર સંબંધ રાખવો એટલે કે તેમનો પરિચય કરવો, અને તેનો આશ્રય લેવો ૩૮
દેવ-ગુરુની ભક્તિ કરવીઃ એ ત્રીજું ભૂષણ છે.

કોઈના ચળાવવાથી ધર્મથી જરા પણ ન ચળે, તે દઢધર્મ નામનું ચોથુ ભૂષણ જાણવું. ૩૯

જેથી ઘણા માણસો જૈન શાસનની પ્રશંસા કરે, તેવી ખંતપૂર્વક શ્રી જૈન શાસનની પ્રભાવના કરવી તે પાંચમું ભૂષણ છે.

આ પાંચ ભૂષણની મદદથી મારો સમકિત તરફનો પ્રેમ સ્થિર બન્યો રહે, એમ ઇચ્છું છું.

સમજ:

૧. સમકિત ગુણ આત્મામાં હોવા છતાં–તેને શોભાવનારાથી બીજા
જીવોની ઈચ્છા તેને મેળવવાની થાય છે. તેમજ સમકિ
ગુણથી ભ્રષ્ટ ન થતા તેમાં વધુને વધુ મન ખેંચાતું જાય છે
ઉત્સાહ વધતો જાય છે. તેમજ, જે ગુણ હોય છતાં, તે જુદા જુદા
કામમાં ઝળકી ન ઉઠે, તો તે કામને પણ લોકો ગણતા નથી.
ગુણનો ઝળકાટ થવો જ જોઈએ. તો જ તે વસ્તુ લોકાદર પાત્ર
બને છે. સમકિતથી આગળ વધીને બાર વ્રતાદિક કે પાંચ
મહાવ્રતાદિક પાળવા તે પણ સમકિતની શોભા છે.

૨. સમ્યક્ત્વવંત જીવને સમકિત ગુણને શોભાવનારી ઘણી ઘણી
ક્રિયાઓ કરવાની હોય છે. તે વિષે ગુણસ્થાનકની સજ્ઝાયમાં
ચોથાગુણઠાણાની સજ્ઝાયમાં સમકિતની કેટલીક ક્રિયાઓ
બતાવી છે, તે અર્થ સહિત નીચે મૂકીયે છીએ–

ચોથે ગુણ ઠાણે જે ચઢયા, તે શ્રાવક ગુણ [1]રયણે મઢયા
તેહુ તણો કહિશું આચાર. વિગતે સુણજો બોલ વિચાર...૧
[illegible] કાળ જિન પૂજા કરે, મન–વચ–કાયા મદ [2]પરિહરે,
પાંચ, [illegible], સત્તર ભેદ યથા શક્તિ પૂજે ગત–[3]વેદ...૨
[illegible] સુ–સાધુની સેવા કરે વાંદે પૂજે ગુણ ઉચ્ચરે.
'પ્રતિલાભે [illegible]અશનાદિક–[illegible], [illegible]વસતિ, વસ્ત્ર, પાત્ર, સત્કાર...૩
[illegible] આડંબર કરે જિન શાસન શોભા વિસ્તરે.
[illegible] [illegible] વાજિંત્ર [illegible]...૪
ધર્મ–[illegible]–સિદ્ધાન્ત–વિચાર, [illegible] અર્થ ઉદાર
[illegible] સુણે [illegible]
[illegible] [illegible] પ્રતિમા [illegible]...૫
[illegible] મન [illegible]
[illegible]...૬
[illegible]

સંઘ ફરી મોટે [૧]મંડાણ, તીરથ-યાત્રા કરે શુભ-ઠાણ,
પંક્તે [૨]ફરતાં જૈ જ કાર. વળી ચલાવે [૩]સત્રાડડગાર .. ૭
નગર અમારી પડહ [૪]નિર્ઘોષ પરવ [૫]પજુષણ-[૬]સાહમ્મિય પોષ.
[૭]કેસર-તિલક ઠવે ફૂલ માળ, [૮]લહાણી મોદક મોટા થાળ .. ૮
ભોજન ભક્તિ કરે સંઘ તણી, ભૂષણ, વસ્ત્ર, પહેરામણી.
પુસ્તક મહોચ્છવ, રાતી જગા [૯]ઘર પધરાવે સાહમ્મિ સગા .. ૯
[૧૦]કષ્ટ પડે નવિ ચૂકે રતિ ધરમ તણી દ્રઢતા શુભ-મતિ,
સમકિતના જે સડસઠ ભેદ, તે આરાધે [૧૧]મન-નિર્વેદ ...૧૦
ચોથા ગુણ ઠાણ-તણી અલ્પ માત્ર કિરિયા મેં ભણી.
વિગતે કહેતાં નાવે પાર [૧૨]સમકિત-દ્રષ્ટિ-શુદ્ધ-આચાર....૧૧

આ પ્રમાણે સમકિતી જીવે જૈન શાસનની શોભા રૂપ અનેક પ્રવૃત્તિઓ કરવાની છે. સમકિતી જીવ તો ચોથે ગુણસ્થાનકેથી માંડીને ઠેઠ ૧૪ મા સુધી પણ હોય છે. એટલે તેઓએ પણ જ્ઞાન અને ચારિત્ર ગુણ સિવાય સમ્યક્ત્વ ગુણને શોભાવવા પ્રભાવક-પણું વિગેરે કરવાનું હોય છે, સંઘ ઉપરની મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાની હોય છે, તીર્થો ઉપરની આફતો દૂર કરવાની હોય છે. સંઘના સ્થાનિક વહિવટો કરવાના છે, ઉજમણાં, વરઘોડા વિગેરે શાસનની પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવાની હોય છે.

સાધર્મિકોને મુશ્કેલી ન આ તેવી વ્યવહાર પ્રણાલિકા જાળવવાની છે. વિઘ્નો આવે તે દૂર કરવાના છે. મુનિઓ., સાધ્વીજી,

---

૧ શોભા. ૨ જયજયકાર. ૩ દાનશાળા, ૪ શહેરમાં કોઇ પણ જીવની હિંસા ન કરવાનો પડહ વગાડાવવો. ૫ પજુસણ પર્વની આરાધના ૬ સાધર્મિક વાત્સલ્ય કરવા. ૭ કેસરના ચાંદલા અને ફુલની માળા પહેરાવે. ૮ લાડુ, લોટા, થાળ વિગેરેની લહાણી કરવી ૯ સાધર્મિકરૂપી સગાઓને ઘેર આમંત્રણ આપે. ૧૦ ગમે તેટલું કષ્ટ પડે તોપણ રતિભાર પણ ધર્મની દ્રઢતા શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા સમકીતી ન ચૂકે. ૧૧ મનમાં સંસાર તરફ નિર્વેદ. ૧૨ સમકિતી જીવનો શુદ્ધ આચાર કહેતા પાર આવે નહિ.

મહારાજાઓ ધાર્મિક પુરુષો સુખેથી ધર્મ આરાધી શકે, તેવા પ્રયત્નો કરવાના છે. પાંચ કલ્યાણકો મોટા ધાર્મિક પર્વો ઉજ્જવળતાથી ઉજવાય, તેવા પ્રયત્નો કરવાના છે. તપસ્વીઓની ભક્તિ વિગેરે બરાબર થાય, વિગેરે વિગેરે ઘણી પ્રવૃત્તિઓ સમકિત ધારિયે કરવાની છે. તે આ કુશળપણામાં સમાય છે.

૩. ગીતાર્થ ગુરુઓ સાથે નિરંતર સંબંધ રાખે અને તેની નિશ્રાવિના તો ઉપરના કામો સમકિતી કરી શકે નહિં. તેમાં ભૂલો અને અવ્યવસ્થા થવા સંભવ થાય. તથા સમકિતથી પતિત થવા વારો આવી જાય.—ગીતાર્થ ગુરુઓનો અર્થ એવો છે, કે—શાસ્ત્રના અને શાસ્ત્ર મર્યાદાના જાણકાર હોવા ઉપરાંત વર્તમાન-કાળે શાસનનું નાવ કેમ પસાર કરવું તેના સૂક્ષ્મ નિયમોના જાણકાર હોય અને શાસન તરફની અપૂર્વ ભક્તિથી, શાસન દોરવે અને ધર્મની પ્રવૃત્તિમાં સ્થિર રહી શ્રી સંઘને ઉત્તમ પ્રેરણા આપે તીર્થમાં શત્રુંજય વિગેરે સ્થાવર તીર્થોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

૪. કુશળપણામાં બીજું કાંઈ ન બને તો દેવગુરુની ભક્તિ અવશ્ય કરે સૂક્ષ્મ શ્રાવિકાની માફક ધર્મમાં પ્રેમ હોય અને ઉપરાંત [illegible] હોવાથી

૫ [illegible] સ્થિર ન થાય, તેમજ બીજા ધર્મવાળાઓનો [illegible] પ્રિયતા વિગેરેથી [illegible] ન થાય [illegible] તેની [illegible] અને [illegible] દોરવાઈ જાય તેવા [illegible] [illegible]

૧. આઠ પ્રભાવકો એ -પ્રભાવનાના ભૂષણનોજ વિસ્તાર છે. પ્રભાવનાઓ નાની મોટી ઘણી થાય છે વ્યાખ્યાનાદિક કે કોઇ પણ ધાર્મિક પ્રસંગે જે લોકોએ તેમાં ભાગ લીધો હોય, તેમનો સત્કાર કરવો, તેમના તે ગુણ તરફ ભક્તિથી યથાશકિત કાંઇ આપવું, તે પણ પ્રભાવના ગણાય છે. ઇનામ, સત્કાર, પ્રભાવના, એ ત્રણેય જુદા છે. ઇનામમા કામ કરનારને બદલાની આશા છે, અથવા ઇનામ આપનાર લાલચથી પોતાનું કામ કઢાવી લે છે, ઉપકારી તરફ સત્કારમા દુન્યવી વિવેકનો અભાવ છે, અને પ્રભાવનામાં ધર્મ છે. ધર્મ કરનારાનો ધાર્મિક પ્રવૃતિ તરફ ભકિતઅને બહુમાનનો ભાવ છે. આ પાંચ ભૂષણ તરફ લક્ષ્ય રહે, એટલે તેના પેટામાં સમકિતતો સ્થિર અને તાજું રહેજ. તેમાં ખામી આવવા ન પામે માટે ભૂષણ સમકિતના મહત્વના અંગો છે.

અધિકાર ૮ મો:

પાંચ લક્ષણો :

૧ ઉપશમ : શાંતિ
૨ સંવેગ : સંસારને દુઃખ રૂપ માનવો
૩ નિર્વેદ : સંસારમાંથી ભાગીછુટવાની ઇચ્છા.
૪ અનુકંપા : હૃદયમાં દયા
૫ આસ્તિકતા : જિન વચનો ઉપર દ્રઢ વિશ્વાસ.

સુચના :—આ પાંચ લક્ષણો હોય તો સમકિત અવશ્ય હોયજ. એટલે પાંચ લક્ષણો ધારણ કરવાથી પણ સમકિત માં ખામી ન રહે

ઢાળ ૮ મી

લક્ષણ પાંચ કહ્યાં સમકિત તણાંરે. ધુરે[1] ઉપશમ[2]
અનુકૂળ[3]. સુગુણ નર!
અપરાધી શું પણ નવિ ચિત્ત થકી ચિંતવીએ
પ્રતિકૂળ[4]. સગુણ નર!
શ્રી જિન-ભાષિત[5] વચન વિચારીએ—૧

[illegible] ૫ [illegible], [illegible] કરવાનું, [illegible] કરવાનું ૧ [illegible]

૨

સુર[7]-નર સુખ જે દુઃખ કરી લેખવે[8], વંચ્છે[9] શિવ[10]-સુખ
એક. સુ૦

બીજું લક્ષણ તે અંગી[11] કરે, સાર[12] સંવેગ[13], શું ટેક[14].
સુ૦ શ્રી૦ ૪૨

૩

નારક[15]-ચારક[16]-સમ[17]-ભવ[18] ઉભગ્યો[19], તારક[20] જાણીને ધર્મ, સુ૦

ચાહે નિકળવું નિર્વેદ. તે. ત્રીજું લક્ષણ[21] મર્મ[22].
સુ૦શ્રી૦ ૪૩

૪

દ્રવ્યથકી[23] દુઃખિયાની જે દયા, ધર્મ[24]-હીણાની રે
ભાવ[25]. ૨૩

ચોથું લક્ષણ અનુકંપા[26]: કહી. નિજ[27]-શકતે મન લાવ.
સુ૦ શ્રી૦ ૪૪

---

૭ દેવ અને મનુષ્યના સુખ ૮ માને ૯ ઇચ્છે ૧૦ મોક્ષનું સુખ ૧૧ સ્વીકારે ૧૨ ઉત્તમ, વૈરાગ્ય ૧૩ સાથે ૧૫ દઢતા ૧૫ નારકી ૧૬ કેદખાનું ૧૭ જેવું ૧૮ સંસારથી ૧૯ કંટાળો ૨૦ તારનાર ૨૧ કંટાળો ૨૨ મર્મરૂપ, મહત્વનું ૨૩ વ્યવહાર ૨૪ ધર્મરહિત ૨૫ તે ભાવ દયા, પારમાર્થિક દયા ૨૬ દયા, કરુણા, પોતાની શક્તિથી

પ

"જે જિન ભાખ્યું, તે નહિ અન્યથા,"[28] એવો જે દૃઢ રંગ.[29] સુ૦
તે આસ્તિકતા:[30] લક્ષણ પાંચમું, કરે કુમતિનો[31] ભંગ.[32] સુ૦ શ્રી૦ ૪૫

ગાથાર્થ

શાસ્ત્રમાં સમકિતનાં પાંચ લક્ષણ કહ્યાં છે.

તેમાં પહેલું લક્ષણ ઉપશમ શાંત-ચિત્ત પણું સમકિતને બંધ બેસતું છે તે ગુણથી—

પોતાને નુકશાન કરનારનુંયે પોતાના મનમાંયે પણ બુરું કરવાનું મન ન થાય

દેવ લોકના અને મનુષ્યોના ભોગ સુખોને જે દુઃખમય માને. અને માત્ર મોક્ષની જ ઈચ્છા રાખે એમ-કરીને જે ઉત્તમ પ્રકારના વૈરાગ્યમાં દૃઢ હોય છે તે બીજું સંવેગ નામનું લક્ષણ સ્વીકારે છે, એમ સમજવું

એટલે ધર્મ જ [illegible] માર્ગથી તારનારો છે, એમ [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] સંસારથી કંટાળીને તેમાંથી [illegible] તે નિર્વેદ નામે મહત્વનું ત્રીજું લક્ષણ છે.

[illegible] અનુકંપા [illegible] દયા અને [illegible]

[illegible] જિનેશ્વર પ્રભુએ કહેલું [illegible]

ભાવથી-ધર્મરહિતનીજ દયા :

તે અનુકંપા: નામે ચોથું લક્ષણ કહ્યું છે,

પોતાની શક્તિ પ્રમાણે અનુકંપા મનમાં રાખવી જ.

શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ જે ઉપદેશ્યું છે, તે જરાપણ ખોટું નથી. પણ પુરેપૂરું સાચું છે, "એવો મનમાં જે દ્રઢ વિશ્વાસ, તેનું નામ આસ્તિકતાઃ નામે પાચમું લક્ષણ છે.

એ ગુણ દુર્બુદ્ધિનો-મિથ્યાત્વનો-નાશ કરે છે.

શ્રી જિનેશ્વરદેવના આ વચનોનો તો જરાકનો વિચાર કરો! કેટલા અદભુત છે!

સમજ

૧ આલક્ષણોમાં-ઉપશમ. સંવેગ, નિર્વેદ, અનુંકંપા, અને આસ્તિકતા એ પાંચ યોગ્યતા અને શ્રેષ્ટતાની દ્રષ્ટીથી આ પ્રમાણે બતાવ્યા છે. નહિંતર જીવને એ પાંચ ગુણ પાછળના ક્રમથી મળે છે.

૧ જિન વચન ઉપર પહેલો વિશ્વાસ થાય. પછી

૨ મનમાં દયા જાગે, પછી

૩ સંસારથી કંટાળો આવે, અને ધર્મની ઇચ્છા થાય. પછી

૪ મોક્ષની ઇચ્છા જાગે અને સંસાર દુઃખમય લાગે અને વૈરાગ્ય સ્થિર થાય. પછી

૫ આત્મામા શાંતિ ઉપશમ આવી જાય.

લક્ષણ એટલે અચૂક નિશાની આ પાચ સમકિત હોવા

અમૂક નિશાનીઓ છે.

૨ પોતાનો અપરાધ કરનારનું મનથી પણ બુરૂ ન ચિંતવે-તેજ પ્રમાણે શાસનનું અહિત કરે, તેનુ પણ મનથીયે બુરૂ ન ચિંતવે પરંતુ શાસનનું રક્ષણ કરવામાં શાસનના વિઘ્નો દૂર કરવામા અનિવાર્ય રીતે તેના અહિત કર્તાના પૂર્વ કર્મના દોષને લીધે તેનું બુરૂ થાય, તો તેમાં સમકિતી જીવ તટસ્થ રહે, અને તેની કરૂણા ભાવના રાખે. પરતું શાસનની રક્ષા તો કરેજ.

૩ સંસારના સુખ ક્ષણ ભંગુર હોવાનું, અને મોક્ષના સુખ સદા શાશ્વત હોવાનું: બરાબર મનમા દૃઢ રીતે ઠસી ગયા પછી સમકિતી જીવને પ્રાય ઉત્તમ વૈરાગ્ય થયા વિના રહેજ નહિ. એવો વૈરાગ્ય એ સમકિતી જીવનું લક્ષણ છે. ઘરમાં રહેવા છતા પણ તેનુ હૃદય વૈરાગી હોય, જેમ ધાવ માતા પોતાના બાળકોને રમાડે, અને માલીકના બાળકોને રમાડે છતાં તેના પ્રેમમા ફરક હોય છે.

૪ મોક્ષની અભિલાષા પૂરી કરવા માટે સંસારથી તારનાર એક ધર્મજ છે, પછી, સંસારના છેદન, ભેદન, તાડન, તર્જના, બંધન, વિયોગ, રોગ, શોક, જન્મ, જરા, મરણ, વિગેરે અનેક યાતનાઓ સંસારમા જોવામા આવે. એટલે પછી તેને તેમાંથી ભાગવાનું મન થાયજ. આ નિર્વેદ નામે લક્ષણ છે.

૫ કોઈ પણ જીવને દુઃખી દેખીને મનમા સમકિતીને દયાની [illegible]

ભૂત થાય, તે સર્વે દૂર કરવાની પોતાની ફરજ સમજે. અને ધર્મ કરવામાં અનુકૂળતાઓ ઉભી રાખે, ઉત્પન્ન કરે. ધર્મ કરવામાં સહાયક લોક વ્યવહારો, સમાજિક વ્યવહારો, રાજ્ય વ્યવસ્થા, ન્યાય, સુલેહ શાન્તિ વિગેરે જળવાય તેવા પ્રયત્ન કરે મહાપુરૂષોએ પ્રચલિત કરેલ માર્ગાનુસારિ લોક વ્યવહાર અને જીવન વ્યવહારથી પણ લોકો પતિત ન થાય. તે સર્વ બાબતોની પણ કાળજી સમકિત દ્રષ્ટિની ભાવ અનુકંપામાં સમાય છે. ભૌતિક જડવાદી જીવનનો પ્રચાર ઓછો થાય, અને આધ્યાત્મિક જીવન—જાહેર અને પ્રતિષ્ઠિત રીતે ટકી રહે, તેવા સમકિતીના પ્રયત્નો પણ ભાવ અનુકંપામાં સમાય છે થોડા સ્વાર્થને માટે લોકો માનવોની કે બીજા પ્રાણીઓની હિંસા ન કરે, તેવા પ્રયત્નો કરવા, તે દ્રવ્ય દયામાં સમાય છે. તેરા પંથિઓએ તથા ખેતીના રક્ષણ માટે વાંદરા વિગેરેને મારવાનો ઉપદેશ આપનારાઓએ આ વિચારવાનું છે. દ્રવ્ય અનુકંપા શિવાય સમકિતની તો શું પણ માર્ગાનુસારિપણાની પણ આશા શી રીતે રખાય ?

૬ सव्वाइं जिणेसर-भासियाइं-वयणाइं नन्नहा हुंति
इअबुध्धि जस्स मणे सम्मत्तं निच्चलं तस्स ॥१॥

"જિનેશ્વર પ્રભુએ કહેલાં સર્વ વચનો જરાપણ ખોટાં થતાં હોતાં. આવી બુદ્ધિ જેના મનમાં હોય, તેનું સમ્યક્ત્વ નિશ્ચલ સમજવું ॥૧."

આવો વિશ્વાસજ સર્વ દુર્બુધ્ધિનો નાશ કરે છે. વીતરાગ પ્રભુ ઉપર દ્રઢ વિશ્વાસ જામે કે પછી તેની મદદથી જીવનમાં સદ્દગુણનો પ્રવાહજ વ્હેવો શરૂ થવા માંડે છે. કેમકે તેઓ ૧૮ દોષ રહિત હોવાથી તેમનો ઉપદેશ પણ નિર્દોષજ હોય છે અને સદ્દગુણોનો પોષક બને છે. સ્યાદ્વાદ શૈલીમય તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરેલો નિઃસ્વાર્થ ઉપદેશ હજુ સુધી ક્યાંય આ જમાનામાંય જોવામાં આવ્યો નથી.

૭ ધર્મ પ્રાપ્તિ કરવાની ભૂમિકાની આવી પાંચ નિશાનીઓ કોઈ પણ ધર્મવાળાએ બતાવી છે? કોઈ ધર્મમાં આવા પાંચ લક્ષણ એક સામટા ધર્મની ભૂમિકા રૂપે જણાવ્યા નથી આ ખુબી જૈન ધર્મની છે. માટે તેના ઉપર ખૂબ લક્ષ્ય આપવા જેવું છે; કે—જિનેશ્વરના વચનો કેટલા બધા વ્યવસ્થિત, નિષ્પક્ષપાતી અને સચોટ છે? માટે પ્રભુની આજ્ઞાજ સર્વથા પ્રમાણ છે.

૭ ધર્મ પ્રાપ્તિ કરવાની ભૂમિકાની આવી પાંચ નિશાનીઓ. કોઈ પણ ધર્મવાળાએ બતાવી છે? કોઈ ધર્મમાં આવા પાંચ લક્ષણ એક સામટા ધર્મની ભૂમિકા રૂપે જણાવ્યા નથી આ ખુબી જૈન ધર્મની છે. માટે તેના ઉપર ખૂબ લક્ષ્ય આપવા જેવું છે; કે—જિનેશ્વરના વચનો કેટલા બધા વ્યવસ્થિત, નિષ્પક્ષપાતી અને સચોટ છે? માટે પ્રભુની આજ્ઞાજ સર્વથા પ્રમાણ છે.

અધિકાર ૯ મો.

૭ જયણા :

પર ધર્મિઓને, તેમના દેવો વિગેરેને, તથા તેમણે સ્વીકારેલી જૈન પ્રતિમાઓ વિગેરેનેપણ .—

૧ હાથ જોડીને કરાતું વંદન ન કરવું.

૨ મસ્તક નમાવીને થતું નમન ન કરવું.

૩ ગૌરવ-ભક્તિપૂર્વક અન્નાદિકનું દાન ન દેવું.

૪ વારંવાર દાન-અનુપ્રદાન- ન કરવું.

૫ વગર બોલાવ્યે આલાપ ન કરવો.

૫ વગર બોલાવ્યે વારંવારનો આલાપ-સંલાપ ન કરવો.

સુચના :— સમકિત જાળવવુ હોય, તેમણે આ ૭ યતના રાખવીજ જોઇએ.

૧ આ યતના રાખવાથી સમકિત જળવાય છે તેથી સમકિત અને વ્યવહાર પણ શોભે છે અને સમકિત હોવાનો પુરાવો મળે છે

૨ શાસનની પ્રભાવના દેવ ગુરૂની ભક્તિ, જ્ઞાનાદિકનો લાભ વિગેરે પ્રસંગે લાભાલાભનો વિચાર કરીને ગીતાર્થ ગુરૂની આજ્ઞા મુજબ આ જયણામાં પણ અપવાદ રૂપ જયણા અનેક પ્રકારની સંભવે છે

ઢાળ ૯ મી

[બીજે ભવે વર સ્થાનક 'તપ' કેરી— એ દેશી]

૭ ધર્મ પ્રાપ્તિ કરવાની ભૂમિકાની આવી પાંચ નિશાનીઓ. કોઈ પણ ધર્મવાળાએ બતાવી છે? કોઈ ધર્મમાં આવા પાંચ લક્ષણ એક સામટા ધર્મની ભુમિકા રૂપે જણાવ્યા નથી આ ખુબી જૈન ધર્મની છે. માટે તેના ઉપર ખૂબ લક્ષ્ય આપવા જેવું છે; કે—જિનેશ્વરના વચનો કેટલા બધા વ્યવસ્થિત, નિષ્પક્ષપાતી અને સચોટ છે? માટે પ્રભુની આજ્ઞાજ સર્વથા પ્રમાણ છે.

અધિકાર ૯ મો.

૭ જયણા :

પર ધર્મીઓને, તેમના દેવો વિગેરેને, તથા તેમણે સ્વીકારેલી જૈન પ્રતિમાઓ વિગેરેનેપણ :—

૧ હાથ જોડીને કરાતું વંદન ન કરવું.

૨ મસ્તક નમાવીને થતું નમન ન કરવું.

૩ ગૌરવ-ભક્તિપૂર્વક અન્નાદિકનું દાન ન દેવું.

૪ વારંવાર દાન-અનુપ્રદાન- ન કરવું.

૫ વગર બોલાવ્યે આલાપ ન કરવો.

૫ વગર બોલાવ્યે વારંવારનો આલાપ-સંલાપ ન કરવો.

સુચના :— સમકિત જાળવવું હોય, તેમણે આ ૭ યતના રાખવીજ જોઇએ.

૧ આ યતના રાખવાથી સમકિત જળવાય છે તેથી સમકિત અને વ્યવહાર પણ શોભે છે અને સમકિત હોવાનો પુરાવો મળે છે

૨ શાસનની પ્રભાવના દેવ ગુરુની ભક્તિ, જ્ઞાનાદિકનો લાભ.. વિગેરે પ્રસંગે લાભાલાભનો વિચાર કરીને ગીતાર્થ ગુરુની આજ્ઞા મુજબ આ જયણામાં પણ અપવાદ રૂપ જયણા અનેક પ્રકારની સંભવે છે

ઢાળ ૯ મી

[બીજે ભવે વર સ્થાનક 'તપ' કેરી— એ દેશી]

૧

પર-તીરથી[1], પરના સુર[2], તેણે-ચૈત્ય[3] ગ્રહ્યાં[4] વળી જેહ.
વંદન-પ્રમુખ[5] તિહાં નવિ કરવું[6], તે જયણા ષટ્[7] ભેદરે[8]
ભવિકા! સમકિત-યતના[9] કીજે. ૪૬

૨

વંદન: કર-યોજન[10] કહિયે, નમન: તે શીષ[11] નમાવે.
દાન: ઇષ્ટ[12] અન્નાદિક[13] દેવું, ગૌરવ-ભગતિ[14] દેખાવે. રે
ભ૦ ૪૭

૩

અનુપ્રદાન: તે તેહને કહિયે-વારવાર જે દાન.
દોષ કુપાત્રે[15] પાત્ર-મતિએ[16], નહિ અનુકંપા[17] માનરે[18], ભ૦ ૪૮

---

૧ અન્ય ધર્મી, જૈન ધર્મ શિવાયના બીજો કોઇ પણ ધર્મ માનનારા. સાધુ સંન્યાસી, યોગી, જુંગી, ફકીર, પાદરી, વિગેરે, ૨ તેમના દેવો વિષ્ણુ, મહેશ્વર, બુદ્ધ, ઇસુ, વિગેરે ૩ જિનપ્રતિમા, જૈનપર્વ, જૈનશાસ્ત્રો ૪ સ્વીકાર્યાં, પોતાના માન્યા ૫ વિગેરે ૬ રક્ષણ ૭ છ ૮ રે ભવ્ય જીવો! ૯ રક્ષણ ૧૦ હાથ જોડવા ૧૧ માથું ૧૨ ઇચ્છેલું, મનગમતું, જરૂરી ૧૩ અન્નપાન વિગેરે ૧૪ ગાઢતર આદર-આનંદ પૂર્વકની ભક્તિ ૧૫ સુપાત્ર· પાત્ર· કુપાત્ર· અપાત્ર એ ચાર માંહેના. કુપાત્ર અને અપાત્રમાં ૧૬ પાત્રની બુદ્ધિથી ૧૭ અનુકંપાદાન, ૧૮ જાણવું.

૪

અણ બોલાવ્યે જેહ બોલાવું, તે કહીયે આલાપઃ
વારવાર આલાપ જે કરવો, તે જાણો સંલાપરે. ભ૦ ૪૯

૫

એ જયણાથી સમકિત દીપે, વળી દીપે વ્યવહાર,
એમાં પણ કારણથી જયણા, તેહના અનેક-પ્રકાર.
ભ૦ ૫૦

ગાથાર્થ

૧ બીજા ધર્મવાળાના ધર્મ ગુરુઓ:

૨ બીજા ધર્મવાળાના દેવો.

૩ બીજા ધર્મવાળાઓએ જિન-પ્રતિમા વિગેરેને પોતાના તરીકે ઠરાવ્યા હોય, કે તેના કબજામાં રાખી તેમની રીતે પૂજતા-માનતા હોય, તેને વંદન ન કરવું. તે જયણા છે અને તેના ૭ ભેદ છે.

૧ વંદન એટલે બે હાથ જોડી પ્રણામ ન કરવો.

૨ નમન : એટલે માથું નમાવી પ્રણામ ન કરવો.

૩ દાન એટલે તેઓનુ માનસન્માન ગૌરવ આણીને ભકિત દેખાડવા માટે તેઓને જરૂરી ઇષ્ટ અન્ન, વસ્ત્ર, પાત્ર, વિગેરે કાંઈ પણ ન આપવું તે.

૪ અનુપ્રદાનઃ તે કહેવાય કે વારંવાર દાન આપવું, તે પાત્ર બુધ્ધિથી કુપાત્રને દાન આપવામાં આવે, તો તેમાં દોષ છે. તેવા દાનને અનુકંપાદાન પણ માનવાનુ નથી. ૪૮

---

૧ બોલાવ્યા વિના ૨ અનેક ભેદો છે.

૫ બોલાવ્યા વિના બોલવુ તેનુ નામ આલાપ કહેવાય છે.

૬ વારંવાર આલાપ કરવો તેનું નામ સંલાપ જાણવો ૪૯ હે ભવ્ય જીવો સમકિતનું આવા પ્રસંગે ખાસ રક્ષણ કરવૂ.

આ જયણાઓ સાચવવાથી સમકિત દીપે છે અને વ્યવહાર પણ દીપે છે. જો કે ખાસ કારણ પ્રસંગે જયણાઓમાં પણ જયણા રાખવાની હોય છે. તેના પણ અનેક પ્રકારો છે ૫૦

સમજ

૧ આ જયણાથી બીજા ધર્મવાળાઓ ઉપર કે તેમના માન્ય દેવો ઉપર દ્વેષ કે અણગમો કરવાની વાત સમજવાની નથી. તેમજ તેઓમાના કોઈનુય અપમાન કરવાનુ પણ આથી સમજવાનુ નથી, ઉલટામા તેઓનુ અપમાન થાય, કે તેઓનું મન દુઃખી થાય. તેવી કોઈ પણ રીતભાતથી સમકિતી જીવે દૂર રહેવાનુ છે. પરંતુ સત્યનો નિર્ણય કરીને સમકિતી-પોતાના સત્ય નિર્ણયને અને સમકિત વ્રતને તથા બીજા વ્રતને મક્કમતાથી વળગી રહી શકે છે જેથી મુશ્કેલીઓ આવી પડે, ને સહી વા પોતાની [illegible] પણ બતાવી શકે છે. આમ કરવાથી પોતે સ્વીકારેલા સત્યનુ રક્ષણ કરવાની તાકાત કેળવાય છે, અને તાકાત જેનામા ન હોય તે [illegible] ને [illegible] શી રીતે કરી શકે? તેથી [illegible] દુઃખ દેવાની પોતાની ઇચ્છા ન છતા બીજાને દુઃખ કે અપમાન [illegible] તેની દરકાર સમકિતી [illegible] પ્રસંગ [illegible] કરવાનો [illegible]

૨ ખુણી તો એ છે, કે—ખુદ જિન પ્રતિમા હોય. જૈન સાધુ હોય, જૈન પર્વો હોય કે જૈન શાસ્ત્ર ગ્રંથ હોય પણ બીજા તેનો પોતાની રીતે ઉપયોગ કરતા હોય કે બીજાના કબજામા હેય અને જૈનસંઘ માન્ય જૈન રીત પ્રમાણે તેનો ઉપયોગ ન કરી શકાય તેમ હોય તો તેને પણ વંદન નમન દાન અનુપ્રદાન ન કરવાની ભલામણ આ યતનામાં સમાય છે. તથા તેમની સાથે આલાપ સંલાપ પણ કરવાની મનાઇ કરવામાં આવે છે જો પક્ષપાત હોત તો આ વસ્તુ જન શાસ્ત્ર કાગે ન બતાવત સત્યની રક્ષાની તમન્નાનો આ એક મજબુત પ્રકાર છે.

૩ સુપાત્ર· પાત્ર કુપાત્ર અપાત્ર

પાત્ર બુધ્ધિથી કુપાત્ર ને દાન દેવામા આવે, તો મિથ્યાત્વ પોષણ નો દોષ લાગે છે તેમા અનુકંપા પણ સમજવાની નથી. કેમકે- કેવળ પાત્રાપાત્રની બુધ્ધિ વિના માત્ર પ્રાણી ધારીને દુઃખીને જીવાડવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવે, તેનું નામ અનુકંપા છે. અન્ય ધર્મ ગુરુઓને તો જીવન સામગ્રી હોય છે, કે મળતી હોય છે એટલે કોઇ એવા પ્રસંગ શિવાય અનુકંપાને સ્થાન રહેતું નથી. છતા તેમના તરફ બહુમાન કે ગૌરવ બુધ્ધિ થાય, પાત્ર કે સુપાત્ર બુધ્ધિ થાય, તે સમકિતમાં દોષ લગાડનાર છે તે પણ કોઈ પણ વખતે દુઃખમાં સપડાયેલ હોય, તેમની જીદંગી જોખમમા હોય કોઇ ભયંકર દુઃખ હોય તે વખતે પ્રાણી દયાની દૃષ્ટિથી અવશ્ય તેનો પણ જીવ બચાવવો એતો સમકીતનું અનુકંપા નામે ખાસ લક્ષણ છે જ. ઉપરાત સર્વ કોઈ સાચો ધર્મ પામે એ ભાવઅનુકંપા પણ સર્વ જીવો તરફ સમકિત જીવે રાખવાના છે

૪ બોલાવ્યા વિના ન બોલવુ એ ખરૂં પણ બોલાવવા છતાં ન બોલવું તે સભ્યતા નથી, પણ વિના પ્રયોજને કે કોઇ સ્વાર્થી પ્રયોજનથી

અધિકાર ૧૦ મો:

૭ આગાર

૧ રાજાભિયોગ: રાજા ની આજ્ઞાનું દબાણ.

૨ ગણા ભિયોગ: માનવ સમૂહ.–માનવ ગણાનું દબાણ.

૩ બલાભિયોગ: ચોર, લશ્કર. લુંટારા, વિગેરે નું દબાણ

૪ દેવાભિયોગ: ક્ષેત્રપાલ વિગેરે દેવોનું દબાણ.

૫ મહત્તર–ગુરુ–નિગ્રહાભિયોગ:–માતા–પિતા વિગેરે વડીલોનું દબાણ.

૬ વૃત્તિ–કાન્તાર–વૃતિ: ભયંકર પરિસ્થિતિમાં સપડાવું પડ્યું હોય. કે આજીવિકાની બારે મુશ્કેલી ઉભી થઇ હોય.

૪

મેળો જનનો ગણ કહ્યો. બળ[1] ચોરાદિક જાણ લલના
ક્ષેત્રપાલાઽઽદિક દેવતા. તાતાઽઽદિક[16] ગુરુ[17]-હાણ લલના
બોલ્યુ. ૫૪

૫

વૃત્તિ[18] દુર્લભ[19] આજીવિકા. તે ભીષણ[20]-કાંતાર[21] લલના.
તે હેતે દૂષણ નહીં કરતા અન્ય[22] આચાર. લલના.
બોલ્યુ. ૫૫

સમજ

૧ જો કોઈ પણ વ્રતમાં આગારો ન હોય, તો વ્રતભંગનો પ્રસંગ અવી જાય છે. અને વ્રતભંગ થયા પછી, વ્રત તરફ ઉપેક્ષા-બેદરકારી થઇ જાય છે. નબળા મનના માણસો તેમ કરી ન બેસે માટે ખરી મુશ્કેલી વખતે કરેલી ભૂલ વ્રતભંગમાં ગણાતી નથી. રાજ્યના લૌકિક કાયદામાં પણ ખરી મુશ્કેલી ભરેલી સ્થિતિમાં કરેલા કાયદાના ભંગથી ગુન્હો ગણાતો નથી.

એટલું તો ખરું જ કે—૧ મુશ્કેલી ખરેખરી આવેલી હોવી જોઇએ.

૨ અને જેમ બને તેમ વ્રત પાળવા સાચવવા બની શકે તેટલી મથામણ કરી હોવી જોઇએ.

૩ છતા ન છુટકે વ્રત ભાગવું પડયું હોય ત્યારે આ આગારો ગણાય છે.

૪ નહિતર તો તેનું નામ વ્રત ભાગ્યું ગણાય છે.

૫ પણ જો ખરેખરી રીતે આગારનો ઉપયોગ કરીને ગમે તેવું વર્તન કરવું પડયું હોય છતાં તેથી વ્રત ભાગતું નથી.

૨ કોઇ પણ દેવના દબાણથી ન છુટકે વશ થવુ પડે તો દેવાભિયોગના આગારથી વ્રત ન ભાંગે પણ દબાણ વિના પણ-કુળ-દેવ ગોત્રદેવ વિગેરેને માટે કુટુંબના રીવાજ પ્રમાણે વર્તવામાં સમકિતમા દોષ લાગતો હોય તેમ જણાતું નથી, કેમકે-જેમ વૈદ્ય જ્યોતિષી વિગેરેનો લાભ સમકિત લે છે. તે પ્રમાણે આમા પણ સમજવાનું છે. અથવા ગુરુ નિગ્રહાભિયોગ આગારમાં તેનો સમાવેશ થતો હોવો જોઇએ. પરંતુ તે ગોત્ર દેવો વિગેરેને [illegible] [illegible] ધર્મ ના દેવ તત્વ માનવામાં સમકિતમાં [illegible] [illegible] કે મિથ્યાત્વ [illegible] છે.

અધિકાર ૧૧ મો

૭ ભાવના

સમકિતઃ—

૧-ધર્મનુ મૂળ છે.

૨-ધર્મ નગરનું દ્વાર છે.

૩-ધર્મ મંદિરનો પાયો છે.

૪-ધર્મનો ભંડાર છે.

૫-ધર્મનો આધાર છે.

૬-ધર્મનું પાત્ર છે.

આ રીતે મનમાં ૬ ભાવનાઓ મજબૂતપણે રાખવાથી સમકિત વધુ દ્રઢ થાય છે. તેમાંથી ડગવાનો કે ભૂલાવો ખાવાનો પ્રસંગ આવતો નથી.

સૂચનાઃ—આ ૭ ભાવના ખરેખર હોય, તો પણ સમકિત હોયજ.

ઢાળ ૧૧ મી

[રાગ-મલ્હાર]

[પાંચ પોથીરે ઠવણી, માઠાં વિયંગણું-એ દેશી]

ભાવિજેરે! સમકિત[1] જેહથી[2] રૂઅડું,
તે ભાવના રે! ભાવો કરી મન પરવડું[3].
"જો સમકિત રે! તાજું[4] સાજું[5] મૂળ રે
તે વ્રત-તરુ[6] રે! દીએ શિવ-ફળ અનુકૂળ રે

હરિગીત છંદ

અનુકૂળ મૂળ રસાલ[9] સમકિત, તેહ વિણ મતિ અંધએ[10].
જે કરે કિરિયા ગર્વ ભરિયા[11], તેહ જુઠો ધંધએ[12]."
એ પ્રથમ ભાવના[13] ગુણે રૂડી, સુણો બીજી ભાવના.
"બારણું[14] સમકિત-ધર્મ-પૂરનું." એહવી એ પાવના[15]....૫૭

(ઢાળ ચાલુ)

ત્રીજી ભાવનારે ! સમકિત-પીઠ[1] જે દૃઢ[2] ગ્રહી[3],
તો મોટો રે ! ધર્મ-પ્રાસાદ[4] ડગે નહિ.
પાયે ખોટે રે ! મોટે મંડાણ[5] ન શોભિયે.
તેણે કારણ રે ! સમકિત શું ચિત્ત થોભિયે[6]. ૫૮

હરિગીત છંદ:

થોભીએ ચિત્ત નિત[7] એમ ભાવી[8], ચોથી ભાવના ભાવિયે.
"સમકિત નિધાન[9] સમસ્ત[10] ગુણનું." એહવું મન લાવિયે.
તેહ વિના છુટા રત્ન સરિખાં; મૂલ[11]-ઉત્તર[12] ગુણ સર્વે[13].
કિમ રહે તાકે[14] જેહ હરવા[15], ચોર જોર[16] ભવે ભવે[17]." ૫૯

ઢાળ ચાલુ

ભાવો પાંચમી રે! ભાવના "સમદમ[18] સાર[19] રે-
પૃથ્વી પરે રે! સમકિત તસ આધાર[20] રે!"
છઠ્ઠી ભાવના રે! "સમકિત ભાજન[21] જો મળે,
શ્રુત[22] શીળ[23] નો રે! તો રસ[24] તેહમાં નવિ ઢળે. ૬૦

૧ પઠધાર ૨ મજબુત ૩ પકડવામાં આવે ૩ મહેલ ૫ રચના ૬ સ્થિર કરવું ૭ દરરોજ ૮ ભાવીને ૯ ભંડાર ૧૦ સઘળા ૧૧ મૂળ ગુણ પાંચ અનુવ્રત કે પાચ મહાવ્રત ૧૨ ઉત્તર ગુણ બાકીના શ્રાવકોના વ્રતો તથા સાધુના બાકીના ધર્મો ૧૩ સર્વ, સઘળા. ૧૪ તાકી રહ્યા હોય ૧૫ ચોરી જવાં ૧૬ જોરવાળા, બળવાન ૧૭ દરેક ભાવંમા ૧૮ શાંતિ ૧૯ સંપધી ૨૦ આશ્રય ૨૧ પાત્ર વાસણ ૨૨ શ્રુત જ્ઞાન શાસ્ત્રાભ્યાસથી થયેલો સુંદર બોધ ૨૩ સદાચાર ૨૪ લાભ.

કેમકેઃ— સમકિત વિના સર્વ ગુણો અને ઉત્તર ગુણો છુટા રત્ન જેવા સમજવા.

જેની ચોરી કરવાને ભવો ભવથી કષાયો રૂપી જોરદાર ચોરો તાકી રહ્યા હોય છે, તે કેમ કરીને રહે? તેનું રક્ષણ ૫૯
શી રીતે થાય? તે ચોરાઇજ જાય.

પાંચમી ભાવના ભાવોઃ—
શમ—શાંતિઃ—દમ—ઈન્દ્રિયોનો સંયમ વિગેરે ઉત્તમ ગુણો છે. પરંતુ સકળ પદાર્થનો આધાર પૃથ્વી છે તેમ તે સર્વ ઉત્તમ ગુણો ટકવાનો આધાર તો સમકિતજ છે.

હવે છઠ્ઠી ભાવનાઃ—
જો સમકિત રૂપી મજબૂત વાસણ મળે તો શાસ્ત્ર ૬૦
અને સદાચારનો રસ તેમાંથી ઢળી શકે નહિં
સમકિતના ભાવનો રસ તો ન ઢળે, પણ અમૃત જેવો સંવરનો રસ પણ ન ઢળે."

એ ૭ ભાવનાઓ કહી.

એ ભાવનાઓ ઉપર બહુ આદર રાખો.

એ રીતે, રોજ રોજ હરેક વખતે સમકિતને દૃઢ કરનારી ભાવનાઓ ભાવવામાં આવે, તો પરમાર્થ મોક્ષરૂપ અમૂલ્ય [illegible]

અને જ્યારે [illegible] રૂપી [illegible] તેને [illegible] છે. [illegible] તો આત્મામાં આનંદના [illegible]
[illegible]

સમજ

૧ ગર્વ દોષનું મૂળ છે- પરંતુ જો ગર્વ વિના અભ્યાસ ક્રિયા કરવામા આવે તોપણ તદ્દન નિષ્ફળ ક્રિયા નથી. પણ મોક્ષ આપવામાં ક્રિયા જે પ્રબળ કારણ રૂપ છે. તેના પ્રમાણમાં સફળતા મળતી નથી. તે અપેક્ષાએ નિષ્ફળ કહી છે, નહીંતર અપુન બંધકની ક્રિયા પણ પરંપરાએ મોક્ષનું કારણ બને છે, એમ શાસ્ત્રમાં કહ્યુ છે તે ખરૂં ઠરે. પરંતુ તે ક્રિયા લાંબે કાળે પરંપરાએ ફળ આપે છે. છતાં સમકિત સહિતની ક્રિયા મોક્ષ રૂપી ફળ થોડા વખતમા આપે છે. એટલેકે-તે ક્રિયા તુરત તુરત ફળની સન્મુખ લઇ જાય છે. તે વિનાની અલ્પ ફળ વાળી ક્રિયા અને વળી તેમાં ગર્વ મળે. એટલે તો પછી એક જાતનું ધાંધલજ ગણાય. એમાં પૂછવુંજ શું. ભવાભિનંદિ અચરમા વર્તી મહામિથ્યાત્વિઓની સમકિત વગરની ક્રિયા તેને સંસારમાં ભમવામા નિમિત્ત ભૂત થાય છે. તેથી તે ધાંધલ રૂપ છે. અલબત્ત તે ક્રિયા પણ સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી દૂર પરંમપરાએ તેના આત્મ વિકાસમા ઉપયોગી થાય છે. પરંતુ તેની વિવક્ષા ખાસ કરીને ગૌણ હોય છે.

૨ ભાવનાઓ એ-વ્રતને, પ્રતિજ્ઞાને, નિયમને, નિશ્ચયને દ્રઢ રાખવાનું મોટામા મોટું સાધન છે. ભાવના ઉત્સાહ પ્રેરે છે. નિશ્ચયને તાજો રાખે છે. અને તેમાં વધુને વધુ પ્રેરણા ઉમેરે છે.

સમકિતથી પરમાર્થનો બોધ થાય છે. અને તેથી પરિણામે મોક્ષ મળે છે. એટલે ભાવનાઓથી સમકિતમા વેગ આવે છે. સમકિતની નિર્મળતા થાય છે. તેથી પરમાર્થનું ભાન દિન-રાત રહ્યા કરે છે. અને તેમા સાથે પુણ્યોદયથી બીજી પણ સાધક સામગ્રી મળી આવે, તો આત્માના આનંદના કલ્લોલો ઉછળેજ છે એટલેકે-ચારિત્રમાં આગળ વધાય છે. અનુભવ જ્ઞાન, ક્ષપક શ્રેણિ અને કેવળ જ્ઞાન પામીને મોક્ષસુધી પહોચી શકાય છે. એટલી હદ સુધીનું બળ આ ભાવનાઓમાં છે.

અધિકાર ૧૨ મો

૭ સ્થાનો

૧ આત્મા છે.

૨ આત્મા નિત્ય છે.

૩ આત્મા કર્મનો કર્તા છે.

૪ આત્મા ભોકતા છે.

૫ આત્માનો મોક્ષ થાય છે.

૬ મોક્ષ મેળવવાનો ઉપાય છે.

સુચના -આ ૭ સ્થાનક સમકિતનો મૂળ પાયો છે આ છમાં ખામી હોય [illegible] આ પ્રમાણે [illegible] જગતમા ન હોય. તો સમકિતનું અસ્તિત્વ નકામું થઈ જાય છે જગતમા આત્માજ ન હોય તે નિત્ય ન હોય કે તેનો મોક્ષ ન હોય, કે મોક્ષ મેળવવાના જગતમા તેના ઉપાયો ન હોય, કે કર્મ ન લાગતા હોય, કે કર્મ ભોગવવા પડતા ન હોય, તો આ છમાનું એક પણ ન હોય તે ન હોય તો સમકિતનો પાયોજ રહેતો નથી. એટલે સમકિતનું અસ્તિત્વ [illegible] રહેતું નથી [illegible] એ છે તો સમકિત [illegible] એ છે છે અને સમકિત [illegible] છે [illegible] મિથ્યાત્વ પણ છે તેથી મિથ્યાત્વનો ત્યાગ અને સમકિતને [illegible] આ છ સ્થાનક જેના દિલમાં દૃઢ હોય તે [illegible]

ગાથાર્થ

જેમાં સમકિત સ્થિર થાય, તેનું નામ—સમકિતનું સ્થાનક[1].

તેના છ પ્રકાર છે.

તેમાંઃ—

પહેલું સ્થાનકઃ—

"આત્મા—એટલે—જેનામાં ચેતના[2] રૂપ નિશાની જોવામાં આવે તે, એમ જાણવું."

દૂધ અને પાણી જેમ એક બીજામાં મળી જાય છે, તેમ આત્મા અને પુદ્ગલ—શરીર એક બીજામાં મિશ્ર થઈ ગએલા હોય છે. પણ ખરી રીતે આત્મા પુદ્ગલથી જુદોજ છે.

સ્વ અને પરની વહેંચણ રૂપ અનુભવ જ્ઞાનરૂપી હંસની ચાંચ જો આત્મા અને પુદ્ગલ રૂપ દૂધ અને પાણીના મિશ્રણને લગાડવામાં આવે તો "આત્મા પુદ્ગલ સાથે તદ્દન મળી ગયો છે" એમ નહિ દેખાય, "પરંતુ જુદોજ છે." એમ બરાબર સમજાશે. ૬૨

બીજું સ્થાનક.—

"આત્મા નિત્ય છે"

"કેમકે—નિત્ય હોવાથીજ અનુભવેલી પાછલી વસ્તુ તે યાદ કરી શકે છે. જેમ બાળકને જન્મતાની સાથેજ ધાવવાનું મન થાય છે અને પૂર્વ વાસનાથી "કેમ ધાવવું!" તે પણ તેને આવડે છે. તે પૂર્વભવના અનુભવને અનુસારેજ બને છે, નહિંતર ન બને એટલે કે—આત્મા દ્રવ્ય નિત્ય છે, છતાં તેના દેવ, મનુષ્ય, નારક, તિર્યંચ વિગેરે બધા પર્યાયો અનિત્ય છે."

પોતાના ગુણોની અપેક્ષાએ તો આત્મારૂપિ રાજા અવિચલિત અને સદા અખંડિતજ છે. એટલે આત્મા નિત્યજ છે. ૬૩

ત્રીજું સ્થાનકઃ—

આત્મા યોગોની મદદથી કર્મ સાથેનો સંબંધ રચે છે તેથી કર્તા[૪] છે." જેમ દુનિયામાં દંડ, ચાકડો, વિગેરેની મદદથી કુંભાર ઘડાનો બનાવનાર છે. તેમ આત્મા પણ કર્મોનો કર્તા છે.

નિશ્ચય નયથીઃ—"જો કે પોતાના ગુણોનો કર્તા છે." અને અનુપચરિત વ્યવહાર નયથીઃ—"પુદ્ગલ દ્રવ્યરૂપ કર્મનો પણ કર્તા છે." અને,

ઉપચરિત પ્રકારના વ્યવહાર નયથીઃ—"પોતાના શહેર વિગેરેનો પણ કર્તા છે." ૬૪.

ચોથું સ્થાનકઃ—

"આત્મા[૫] પુણ્ય અને પાપોના ફળોનો ભોગવનારો છે."

એ વાત વ્યવહાર નયથી સમજવી.

નિશ્ચય નયની દ્રષ્ટિથીઃ—"આત્મા સ્વતંત્રપણે પોતાનાજ ગુણોને ભોગવે છે.

પાંચમુ સ્થાનકઃ—

"અચળ અને અનંત સુખના ધામ રૂપ મોક્ષ[૬] સ્થાનક છે." આ જગતમાં—આધિ રૂપ મનના દુઃખો છે. અને વ્યાધિ રૂપ શરીરના દુઃખો છે ત્યાં મોક્ષમાં તેનો સર્વથા અભાવ હો ત્યાં—પૂરેપૂરૂં સુખજ છે.

છઠ્ઠું સ્થાનકઃ—

"સંયમ રૂપ ચારિત્ર અને સમ્યગ્જ્ઞાન એ બેનો મેળ મોક્ષ મેળવવાનો ઉપાય[૭] છે. જો મોક્ષ સ્હેજેજ-કોઇ પણ પ્રકારના ઉપાય વિના મળી જતો હોય, તો સઘળેય ઠેકાણેથી અને સઘળીય રીતે મળી જવો જોઈએ અને તેમ હોય તો પછી જગતમાં કારણ-કાર્ય ભાવજ નકામો થાય. બધી સામગ્રી નકામીજ ગણાય. હવે,[૮] અહીં જ્ઞાનનય કહે છે કેઃ-

"જ્ઞાનજ સાચું છે. તે વિના ક્રિયા-સંયમ બધું નકામું છે. જે માણસનું મન રૂપું લેવાનું છે, પરંતુ તે રૂપું ઓળખતા જ નથી. તે દેખીને આ રૂપું પડયું છે." એમ જાણીને રૂપાને બદલે છીપ તરફ દોરવાઈ જશે. તેથીતે રૂપું શી રીતે લઈ શકે? ન લઈ શકે. માટે જ્ઞાન જોઈએ. ૬૬

ક્રિયાનયવાદી-સજમવાદી કહે છે, કેઃ—

"ક્રિયાજ મોક્ષ આપનાર છે તે વિનાનું જ્ઞાન શું કરવાનું હતું?" વાહ! પાણીમાં પડયા પછી તરીયો માણસ હાથ પગ ન હલાવે, તો શું તે પાણી તરી શકશે? ન તરી શકે" આ સ્થળે એક એક નયનો પક્ષપાત કરીને ચર્ચા કરવામાં-પોત પોતાના તરફથી ઘણા ઘણા ફાયદા અને સામા પક્ષ તરફના ઘણા ઘણા નુકસાન બતાવવામાં આવે છે.

પરંતુ જે જ્ઞાની અને અપ્રમાદી-સંયમી છે [illegible] શાસ્ત્રના સિદ્ધાન્તના રહસ્યો જાણતો હશે, તે બન્નેય પક્ષને [illegible] અને મજબૂતને તેની તાકને યોગ્ય રીતે પોતાની [illegible] પ[illegible]

[illegible]

સમજ હોવી, તેજ ચેતના. એ ચેતના જેમાંછે, તે આત્મા શરીરમાં હોવા છતાં, તે શરીરથી જુદો છે. આત્મા અને શરીરના ધર્મનું જુદું જુદું અનુભવ જ્ઞાન બરાબર થાય, તો બંનેય કેવી રીતે જુદા છે” તે બરાબર સમજાઇ જાય. તેમ છે. કીડી સાકર તરફ દોડે છે, અને અગ્નિ તરફથી ભાગે છે, તે દોડવાની અને ભાગવાની ક્રિયા શરીર કરે છે. પરંતુ સાકર તરફ જવાથી ખાવાનું મળશે, અને અગ્નિ પાસે જઈશ, તો બળી મરીશ એ સમજ ચેતના તેને આત્મા પૂરી પાડે છે. જીવો આખાજીવનમાં ક્ષણે ક્ષણે ઘણી ઘણી પ્રવૃત્તિઓ કરે છે, તેમાં કેટલીક પ્રવૃત્તિ શરીરની અને કેટલીક આત્માની હોય છે. જરા શાંતિથી વિચાર કરવામાં આવે, તો તે બન્નેયની હિલચાલ તે જુદી જુદી સમજી શકાય છે. માટે આત્મા છે.” એવો સ્પષ્ટ અનુભવ થાય છે, અને તે શરીરવ્યાપિ છે. વાળના ઉપરના ભાગ નખના કાળા ભાગ. શરીરમાંના પોલાણો દાંતના અગ્રભાગ વિગેરે સિવાય શરીરના તમામ ભાગમાં આત્મા હોવાનું પ્રત્યક્ષથી સમજી શકાય છે.

પરંતુ, આત્માજ ન હોય, તો બંધ કોને? મોક્ષ કોને? પછી સમકિતની જરૂર શી? પરંતુ આત્મા છે. માટે તેને પોતાને સમકિત ગુણ હોવાનો જરૂર નો ઠરે છે,.

૨ બીજું સ્થાનક—આત્મા છે તો ખરો તે નાશવંત હોય, ક્ષણ વિનાશી હોય, તો તેને માટે સાધના બધી નકામી થાય: પરંતુ “આત્મા નિત્ય છે.”

આત્માનો આ ભવ—પૂર્વ ભવની તૈયારીનું પરિણામ છે. અને આ ભવની તૈયારીનું ફળ આવતા ભવ ફળ રૂપે તૈયાર થાય છે. [illegible] આવતો ભવ મળે તે પ્રયત્ન કર્યા વિના ફળ [illegible]. અને આ ભવ. પૂર્વભવનું ફળ, નહોય તો પૂર્વભવમાં [illegible] પ્રયત્નો. નિષ્ફળ [illegible].

જો કે આત્મા નિત્ય છતાં–તે દેવ, નારક માનવ તિર્યંચ પુરૂષ સ્ત્રી વિગેરે જુદાં જુદાં રૂપો કરે છે. પરંતુ તે દરેકમાં-તે પોતે તો અખંડજ રહે છે. જેમ, એકનટ જુદા જુદા વેશ ભજવે, છતાં બધાયમાં તે એકનો એક માણસ કાયમજ રહે તો હોય છે. બાહ્ય દૃષ્ટિથી ફરતો દેખાય છે. પરંતુ વાસ્તવિક રીતે તે એકજ માણસ હોય છે. તે પ્રમાણે એકજ આત્મા જુદા જુદા ભવ કરે છે. પરંતુ આંતર દૃષ્ટિએ જોઈએ તો–એ પોતે પોતાનાજ ગુણો આચરી રહ્યો છે. આપણને જે તેના રૂપાંતરો દેખાય છે. તે પણ ખરી રીતે આત્માના ગુણોજ છે. આત્મામાં રહેલા વૈભાવિક ગુણો એ રીતે પ્રગટ થાય છે. આત્મા દ્રવ્ય કદી ઉત્પન્ન થયું નથી, અને કદી નાશ પણ પામવાનું નથી.

પ્રશ્ન—જો આત્મા અનાદિ અનંત કાળ તક રહેવાનો છે? તો પછી ધર્મની આટલી બધી સાધના શા માટે કરાવો છો?
ઉત્તર—આત્માની બે અવસ્થા છે. એક મેલી, અને બીજી શુદ્ધ પોતાનીજ મેલી અવસ્થામાંથી નીકળી પોતાની શુદ્ધ અવસ્થામાં જવા માટેની એ સઘળી મહેનત છે. સમકિતની પણ એટલા માટેજ જરૂર છે. પરંતુ આત્મ દ્રવ્ય પરિણામિ નિત્ય છે. આત્મા નિત્ય હોવાની સાબિતી ગીતામાં પણ આપી છે,

નાસતો વિદ્યતે ભાવો નાઽભાવોવિદ્યતે સત :॥

"અસદ્ પદાર્થની વિદ્યમાનતા હોય નહીં. અને વિદ્યમાન પદાર્થનો કદી અભાવ ન હોય."

"આત્મા કર્તા છે."

જો તેમ ન હોય, તો કર્મ કરવાનાં ન હોય. કર્મનો બંધ ન થાય. અને તેથી છુટવા રૂપ મોક્ષની જરૂર ન ઉભી થાય. પછી તો સમકિતનીયે જરૂરીઆતજ ક્યાં ઉભી રહે! આત્મા કર્મ કરીને બંધાય છે. માટે મુક્ત થવા સમકિતની જરૂર પડે છે નય જ્ઞાન અને તેની ઘટનાને લગતી ઘણી ચર્ચા છે પરંતુ સામાન્ય રીતે

૭ મોક્ષ મેળવવાનો ઉપાય જગતમાં ન હોય, તો પણ તેમાટેની મહેનત નકામી જાય. પણ સમ્યગ દર્શનઃ સમ્યગ જ્ઞાન અને સમ્યક ચારિત્રઃ એ ત્રણેયનો એક સામટો મેળ મોક્ષ મેળવવાનો એક અસાધારણ ઉપાય છે. જો ઉપાય વિના દરેક કામ થતું હોય, તો તે પ્રમાણે બધાંયે કામો થવા જોઇએ. અને જો એમ થાય, તો આખી કારણ—કાર્યની વ્યવસ્થાજ નકામી ઠરી જાય. માટે, સદ્‌ગુણો, નીતિ, પરોપકાર, ક્ષમા, સરળતા, બ્રહ્મચર્ય વિગેરે ગુણોનું કાંઈ ફળ હોવું જોઇએ. તેનું જે ફળ, તે મોક્ષ છે, જો તે ગુણો નકામા હોય, કે, તે ગુણો વિના મોક્ષ મળતો હોય, તો, ગુણો નકામા અને મોક્ષ એમને એમ મળી જાય. અને તેમ બનતું હોય, તો વાવ્યા વિના—ખેતર વિના—પાણી વિના ધાન્યનો પાક ઉતરવો જોઇએ—મહેનત વિના—કશાંયે પ્રયત્ન વિના—અને કશીયે સામગ્રી વિના મકાન ચણાઇ જવું જોઇએ. પરંતુ તેમ બનતું નથી. કારણથી જ કાર્ય નિપજે છે. માટે, મોક્ષ છે.—અને તે મેળવવાના—સમ્યગ દર્શનાદિક ત્રણ રત્નઃ

તેના ઉપાયો છે કારણો છે. તે કારણો વિદ્યમાન છે. માટે તેનું કાર્ય પણ હોવું જોઇએ. માટે સમકિત ગુણ તરીકે જીવનમાં જરૂર છે જ. અને તેનું મોક્ષ રૂપ ફળ પણ અવશ્ય છે જ.

૮ હવે—મોક્ષ માનનારા જગતમાં છે. અને " તેના ઉપાયો પણ છે." એમ માનનારા પણ છે. છતાં તેમાં જુદા જુદા મતભેદ છે.

એક કહે છે કે.— "એકલા જ્ઞાનથી મોક્ષ મળે છે."
બીજા કહે છે કે — " એકલા સંયમ—ક્રિયાથી મોક્ષ મળે છે."
પણ આ બન્નેયની વાત એકતરફી છે તેથી જુદી ઠરે છે
કેમકે—એકલા જ્ઞાનથી પણ મોક્ષ ન મળે
અને એકલી ક્રિયાથી પણ મોક્ષ ન મળે
પણ બન્નેયનો યથાયોગ્ય સ્થાને યથાયોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવાથી
[illegible] જ્ઞાન પૂર્વક સંયમ કે સંયમ સાથેનું જ્ઞાન
[illegible]

આ સાચો સિદ્ધાંત છે.

આંધળો માણસ જંગલમાંથી શહેરમાં ન જઈ શકે. દેખતો પણ લંગડો હોય તો તે પણ શહેરમાં ન જઈ શકે પરંતુ જો આંધળો લંગડાને ખભે બેસાડીને દેખતો લંગડો દેખાડે તે માર્ગે તે આંધળો દોડે, તો પાછળ વનમા લાગેલી આગમાંથી બચીને શહેરમાં તે બન્નેય પહોંચી જાય, નહિંતર બન્નેય રખડતા થઈ રહી કદાચ આગમાં બળી જાય.

માટે દેખતા અને દોડતાની જરૂર છે એટલે જ્ઞાનવંત એટલે જ્ઞાની અને અપ્રમાદી એટલે સંયમી ક્રિયાવાળોઃ સિદ્ધાંતનો જ્ઞાતા એ બન્નેય પક્ષ સાધીને મોક્ષ મેળવી શકે છે.

જૈન શાસ્ત્રમાં જ્યાં જ્યાં મોક્ષના કારણમાં જ્ઞાનનું જ વર્ણન કર્યું હોય, ત્યાં ત્યાં તત્ત્વ સંવેદન રૂપ જ્ઞાન સમજવું. એટલે કે-જ્ઞાનથી જાણેલી વાતનો અમલ કરવાથી જે આચરણનો અમલ થાય. તેનું નામ તત્ત્વ સંવેદન જ્ઞાન છે એટલે તે જ્ઞાનમાં ચારિત્ર સાથેજ ગર્ભિત રીતે સૂચવ્યું હોય છે. એમ સમજવું.

જ્યાં જ્યાં ચારિત્રનું વર્ણન મોક્ષના કારણ તરીકે જણાવ્યું હોય છે, ત્યા ત્યાં પણ ત્યાગ બુદ્ધિ સાથે વિવેક બુદ્ધિ વાળું સમ્યગ્ જ્ઞાન સાથેજ સમજી લેવું

એટલે જૈન શાસનમાં-ધોરીમાર્ગમાં-જ્ઞાન અને ક્રિયાનો વિસંવાદ નથી.

આ છ સ્થાનકો ઉપર ગ્રંથોના ગ્રંથો લખાય એટલી ચર્ચા છે. બીજા દર્શન વાળાની ઘણી અપૂર્ણ અને અવ્યવસ્થિત માન્યતા-ઓનું આમ છ સ્થાનના સ્વીકારમાં આડકતરે ઘણી જાતનું ખંડન આવી જાય છે.

જેમકે-બૌધ લોકો-" દુઃખ છે. દુઃખના કારણો છે અને તેથી મોક્ષ છે. મોક્ષના કારણો છે." એમ માને છે. છતાં આત્મા માનતા નથી, આત્મા નિત્ય માનતા નથી. ક્ષણિક માને છે

મોક્ષને એક શૂન્ય રૂપ માને છે. તેમાં સુખ માનતા નથી. તો કોનો મોક્ષ? મોક્ષમાં શું સુખ? સુખ ન હોય તો શા માટે તે મેળવવો?

શા માટે મોક્ષ? અને એ મોક્ષ ક્યાં સુધી ટકવાનો? બધું હવાઈ મહેલ જેવું થાય છે

આ દાખલા ઉપરથી બીજા દરેક ધર્મોમાં કાંઈને કાંઈ ખામી હોવાથી તે ધર્મો મોક્ષમાં બરાબર ઉપયોગી થઈ શકતા નથી. આ છ સ્થાનની ગોઠવણઃ એજ જૈનદર્શનની અજબ ખુબી છે. આ છ સ્થાનક જે કોઈ ધર્મ વાળાઓના શાસ્ત્રમાં વ્યવસ્થિત નથી, કે ન હોય, તે ધર્મ મોક્ષ પ્રાપ્તિમાં ઉપયોગી ન થઈ શકે. પછી તે બ્રાહ્મણોનો, મુસલમાનોનો, પારસીઓનો, ખ્રીસ્તી પાદરીઓનો, બૌદ્ધોનો, કે 'સત્યાગ્રહીઓનો, કે કોઈનોય માનેલો ધર્મ લ્યો. પણ જેમાં આ છ સ્થાનકોનું બરાબર ઠેકાણું ન હોય, તે ધર્મ ધર્મને લાયકના બધા ગુણો ધરાવતો નથી. એમ નક્કી માનવું.

જૈન ધર્મમાં–શુદ્ધ પાંચઆચારનું નિરૂપણ છે અને યથા યોગ્ય પાત્ર પ્રમાણે તેના પાલનની વ્યવસ્થા સમજાવી છે. ક્ષમા, સરળતા, નિર્લોભીપણુ, તપ, સંયમ સત્ય, શૌચ, અકિંચનપણું, બ્રહ્મચર્ય આ વિગેરે ગુણોને ધર્મ કહ્યો છે. કોઈ પણ ધર્મવાળાથી ધર્મને લાયકનો એકેય ગુણ આમાંથી કાઢી નાખી શકાય તેમ છે?

આ રીતે જૈનધર્મ સોનાની માફક કસઃ છેદઃ અને તાપઃ એ ત્રણેય કસોટીમાંથી પસાર થઈ શકે છે.

બીજા ધર્મવાળાઓ પણ કદાચ આ દશ ધર્મો પોતાના શાસ્ત્રમાંથી જરૂર કાઢીને બતાવે, પરંતુ તેને અમલમાં મૂકવાની ઉત્સર્ગ તથા અપવાદની વ્યવસ્થા દ્રવ્ય· ક્ષેત્ર· કાળ ભાવ વગેરે સંજોગો પ્રમાણેની સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા· કે જેની મદદથી બાળકથી માંડીને તીર્થંકર સુધીના જીવો દરેક કાળે અને દરેક સંજોગોમાં ધર્મનું પાલન કરીને પોતાના આત્માનો વિકાસ કરી શકે. તે નહીં બતાવી શકે, ત્યારે જૈન દર્શનમાં ચારિત્રાનુયોગના શાસ્ત્રોમાં સંપૂર્ણ વિગતવાર વ્યવસ્થા બતાવી છે. આ તેની છેદશુદ્ધિ છે અને છ સ્થાનકની તત્વ

વ્યવસ્થા· એ તેની તાપ શુદ્ધિ છે. માટે જૈન ધર્મ કસ· છેદઃ તાપ થી શુદ્ધ છે. તેવો કોઇપણ ધર્મ સાંગોપાંગ શુદ્ધ હજુ જોવામાં આવ્યો નથી, ધર્મનો અને મોક્ષ રૂપ ફળનો પરસ્પર અચૂક સંબંધ, ન જોડી શકે, તો તે ધર્મજ તેટલો નબળો ગણાવો જોઇએ.

વેદાંતીઓ તો એકલા વિચારોજ કર્યા કરે અને મીમાંસકો યજ્ઞોની ક્રિયાઓજ કર્યા કરે, તેથી થોડો મોક્ષ મળી શકે? શુદ્ધ જ્ઞાન અને શુદ્ધ ક્રિયા બન્નેય જોઇએ. ક્રિયાનો અર્થ અહીં અધ્યાત્મ સાધક યોગ છે.

યોગ દર્શન વાળા પ્રાણાયામાદિક કરે, પણ તે હઠ યોગ છે, ત્યારે જૈનધર્મની ક્રિયાઓ શુદ્ધ અધ્યાત્મ યોગ છે. તેથી આત્મા જલ્દી શુદ્ધ થાય. અને તેથી શરીર અને મનતો સ્હેજે તેને લીધે શુદ્ધ થતાંજ જાય છે. તેને માટે જુદા પ્રયત્નની જરૂર પડતી નથી. એટલે-જૈન દર્શનઃ મોક્ષ રૂપ નિશાન સર કરવામા રામ· બાણ તરીકે છે.

ભારત જેવા ધર્મ પ્રધાન દેશના મોટા મોટા ધર્મોની આ દશા છે. તો પછી ભારત બહારના બીજા ધર્મોનુ જૈન ધર્મની હરિફાઇમાં ગજું જ શું હોઇ શકે!

આ વાતનો અનુભવ જેમ જેમ આમાં ઉંડા ઉતરવામાં આવે, તેમ તેમ થાય તેમ છે.

હાલના વિજ્ઞાનના પાયા ઉપર નવો ધર્મ રચીને; તેનો જગત્માં ફેલાવો કરીને, હાલમાં ચાલતા બધા ધર્મો બંધ કરી દેવાનો પ્રયાસ હાલમા કેટલાક યુરોપના લોકો કરી રહ્યા છે. તેમને મોટી મોટી સરકારો ટેકો આપી રહી છે. અને આપણા દેશના વિદ્વાન ગણાતા કેટલાક લોકો પણ ટેકો આપી રહ્યા છે. અને સરકારી સંસ્થાઓ વિગેરે તરફની કેટલીક સંસ્થાઓમા પણ તેની તરફ વિદ્યાર્થીઓનુ અને લોકોનું મન આકર્ષવા પ્રયત્નો થઇ રહ્યા છે. પરંતુ આજનું વિજ્ઞાન ગમે તેટલું વધ્યું હોય, એમ માનવામા આવે, તો પણ છ સ્થાનકમાંના કોઇપણ એક સ્થાનકનું હજુ ઠેકાણુ નથી, પછી તેમાં ધર્મની લાયકાત જ શી રીતે આવવાની હતી?

અધિકાર ૧૩ મો

ઉપસંહાર—સમકિતના તાત્કાલીન અને અને છેવટે થતા ફાયદા.

૧ રાગ દ્વેષ ઘટે.

૨ સાચી શાન્તિ મળે

૩ મન શુદ્ધ બને.

૪ સમભાવનું સુખ પ્રાપ્ત થાય.

૫ દુનિયામાં તેની હરિફાઇ કોઇ ન કરી શકે:

ઢાળ ૧૨ મા ચાલુ

ઇણિ[૧]પરે સડસઠ બોલ વિચારી, જે સમકિત આરાહે[૨] રે,
રાગ-દ્વેષ ટાલી[૩]. મનવાલી[૪], તે સમ-સુખ[૫] અવગાહે[૬] રે.
જેહનું મન સમકિતમાં નિશ્ચળ[૭], કોઇ નહિ તસ તોલે[૮] રે.
શ્રી નય[૯]-વિજય વિબુધ[૧૦]-પય[૧૧] સેવક[૧૨]-વાચક[૧૩]-જશ[૧૪] ઇમ[૧૫] બોલે[૧૬]રે.

ગાથાર્થ

શ્રી નયવિજય વાચકના ચરણ કમલોની સેવા કરનાર શ્રી મહોપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ કહે છે, કે- એ પ્રમાણે સડસઠ બોલનો બરાબર વિચાર કરી, સમજી અને જેઓ સમકિત ગુણની આરાધના કરશે, તે રાગ દ્વેષનો નાશ કરી શકશે સાચી શાંતિ મેળવી શકશે. મનને વશ કરી શકશે

"સમભાવનું સુખ મેળવી શકશે."

"જેનું મન સમકિતમાં દૃઢ હશે, તેની તોલે કોઈ નહિં આવી શકે"

સમજ

સમકિત ગુણ મોક્ષનું અનન્ય આદિ કારણ છે. માટે જેવી ઇચ્છા સમકિત મેળવવાની કે મળેલું ટકાવી રાખવાની હોય, તેમણે આ સડ સઠ બોલ પોતાની સામે બરાબર રાખીને દરેક પ્રસંગે જ્યારે જ્યારે તક મળે ત્યારે તેને વળગી રહેવું તેનો અમલ કરવામા દઢ બનનું તેથી સમકિત' નહી હોય, તો ઉત્પન્ન થશે, અને હશે તો ટકી રહેશે.

सौराष्ट्रान्तर्गत—राजकोट वास्तव्य पारेखान्वयजात बेचरात्मज प्रभुदास विरचित सम्यक्त्व सप्तषष्ठि वक्तव्यतार्क शब्दार्थ—गाथार्थ—सङ्क्षिप्त बोध स्वरुपं विवेचनं—

। समाप्तम् ।

સમકિતના સડસઠ બોલની સજ્ઝાયના છૂટા બોલો

૧ ચાર પ્રકારની શ્રદ્ધા. ૪

૧ તત્વ શ્રધ્ધા—નવતત્વો ઉપર શ્રદ્ધા
૨ ગીતાર્થ ગુરૂની સેવા.
૩ ગુણરહિત જૈન ગુરૂનો પણ અપરિચય.
૪ અન્ય દર્શન વાળા સાથે સંબંધ ન રાખવો.

૨ ત્રણ લિઙ્ગ.—૩

૧ ધર્મ સાંભળવાની તીવ્ર ઇચ્છા
૨ ધર્મ ઉપર દઢ રાગ
૩ વૈયાવૃત્ય-દેવ, ગુરુ, ધર્મની સેવા

૩ દશ વિનય-૧૦

૧ અરિહંત ભગવંતોનો વિનય.
૨ સિધ્ધ ભગવંતોનો વિનય,
૩ જિન પ્રતિમા અને જિન મંદિરનો વિનય.
૪ જૈન સિદ્ધાંતોરૂપ શાસ્ત્રોનો વિનય.
૫ દશપ્રકારના મુનિધર્મનો વિનય.
૬ તે ધર્મ પાળનારા સાધુ મહાત્માઓનો વિનય
૭ આચાર્ય મહારાજનો વિનય
૮ ઉપાધ્યાયજી મહારાજનો વિનય
૯ ચતુર્વિધ સંઘનો વિનય
૧૦ સમ્યક્ત્વ ગુણ અને ગુણીનો વિનય

૪. ત્રણ શુદ્ધિ. ૩.

૧ મનશુધ્ધિ— જિનોપદેશજ સાર છે" એવો વિચાર
૨ વચન શુધ્ધિ—જિનભક્તોનીજ હોય છે, તે વિશિષ્ટતા બોલવી
૩ કાયા શુધ્ધિ—શાસન માટે શરીરના સંપૂર્ણ ત્યાગની તયારી

૫ પાંચ દૂષણ: ૫

૧ શંકા—જૈન ધર્મમાં અવિશ્વાસ
૨ આકાંક્ષા—બીજા ધર્મની ઇચ્છા કરવી. ફળોનો અવિશ્વાસ
૩ વિચિકિત્સા—ધર્મના ફળોનો અવિશ્વાસ અથવા જૈનધર્મિઓ-માનાઓ તરફ અણગમો
૪ મિથ્યા મતિ ગુણ વર્ણના—તેઓના વખાણ
૫ મિથ્યા મતિ સંસ્તવ—તેઓનો પરિચય કરવો.

૬. આઠ પ્રભાવકો. ૮

૧ પ્રાવચનિક—સંપૂર્ણ શ્રુતજ્ઞ.
૨ ધર્મકથી—ઉપદેશ કરનાર
૩ વાદી—વાદ કરનાર
૪ નૈમિત્તિક—નિમિત્ત શાસ્ત્ર જાણનાર
૫ તપસ્વી—મહાતપસ્વી
૬ વિદ્યાસંપન્ન...—[illegible]

૭ તાંત્રિક—અંજન—ચૂર્ણના જાણ
૮ મહાકવિ—અર્થગંભીર કાવ્ય કરનાર

૭. પાંચ ભૂષણ. ૫

૧ ધર્માનુષ્ઠાન કુશળતા:
૨ તીર્થ સેવા—ગીતાર્થ મુનિની સેવા.
૩ ધર્મમાં દઢતા—ધર્મથી ચલિત ન થવું
૪ દેવ ગુરુની ભક્તિ—
૫ શાસનની પ્રભાવના—અન્ય લોકો જૈન ધર્મની પ્રશંસા કરે તેવા મહાન કામો કરવા.

૮. પાંચ લક્ષણો. ૫

૧ ઉપશમ—ક્રોધની શાંતિ
૨ સંવેગ—મોક્ષના સુખની ઇચ્છા
૩ નિર્વેદ—સંસાર ઉપર અણગમો
૪ અનુકંપા—દુઃખી તથા ધર્મરહિત તરફ લાગણી
૫ આસ્તિક્ય—[illegible] રહસ્યની શ્રદ્ધા

૯. છ જયણા. ૬

અન્ય દર્શનીને—
૧ વંદન ન કરવું—હાથ જોડીને વંદન ન કરવું
૨ નમન ન કરવું.—મસ્તક નમાવે.
૩ દાન ન દેવું—[illegible] ન દેવું
૪ અનુપ્રદાન ન દેવું—વારંવાર દાન ન દેવું

૫ આલાપ ન કરવો—વાત ચીત ન કરવી
૬ સંલાપ ન કરવો—વારંવાર એ લોકો સાથે વારંવાર વાત ચીત ન કરવી.

૧૦. છ આગાર ૬

૧ રાજાભિયોગ—રાજાનું દબાણ
૨ ગણાભિયોગ—સમૂહનું દબાણ
૩ બલાભિયોગ—બળવાન વ્યક્તિનું દબાણ
૪ દેવાભિયોગ—દેવ શક્તિનું દબાણ
૫ ગુરુવર્ગાભિયોગ—વડિલોની આજ્ઞાનું દબાણ
૬. ભીષણ કાન્તાર વૃત્તિ અભિયોગ—ભયંકર પરિસ્થિતિમાં અથવા અટવીની મુશ્કેલીમાં ફસાવું

૧૧. છ ભાવનાઓ. ૬

સમ્યક્ત્વ—
૧ ધર્મનું મૂળ છે.
૨ ધર્મનગરનું દ્વાર છે.
૩. ધર્મ મંદિરનો પાયો છે.
૪ ધર્મના ગુણોનો ભંડાર છે.
૫. ધર્મનો આધાર છે.
૬ ધર્મનું પાત્ર છે.

૧૨. છ સ્થાનકો. ૬

૧ આત્મા છે—
૨ આત્મા નિત્ય છે
૩ આત્મા કર્તા છે

૪. આત્મા ભોક્તા છે.
૫. આત્માનો મોક્ષ થાય છે.
૬. મોક્ષ મેળવવાના ઉપાયો આત્મા પાસે છે.

સમકિત ગુણના ફાયદા

૧ રાગ દ્વેષ ઘટે છે
૨ સાચી શાંતિ મળવાની મજબૂત શરૂઆત થાય છે
૩ મન વિશુદ્ધ થાય છે
૪ સમભાવનું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે
૫ દુનિયામાં સમકિતગુણની બરોબરી કોઈ ન કરી શકે

[સમકિતીના ધ્યેય આદર્શ શુદ્ધ હોય, મોક્ષનો આદર્શ હોય, નવ તત્ત્વનો હેય ઉપાદેય જ્ઞેયની વ્હેંચણીથી ટુંકામાં કે વિસ્તારથી તત્વબોધ હોય, ગુણવાન હોય, ધર્મ રક્ષક હોય, આત્મનિષ્ઠ હોય, જગતને સન્માર્ગ દર્શન કરાવવામાં આગેવાન હોય]

શુદ્ધિ પત્રક

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૪	ઉપ ાર	ઉપકાર
,,	૫	શ તો	શકતો
૧૦	૧૩	શ ઓને	શાસ્ત્રોને
૧૩	૧૨	આઠ ગુણો	જ્ઞાન, દર્શન, સુખ, ચારિત્ર, અક્ષય સ્થિતિ, અરૂપિપણું, અગુરુલઘુ પણું, અને સાચું સંપૂર્ણ વીર્ય: આ આઠ ગુણો.
૧૬	૮	જયણ	જયણા
,,	,,	છવિ ાહ	છવિવહા
૧૮	૨૨	૭ સાત	૬ છ
૧૯	૨૧	ઉપાદય	ઉપાદેય
૨૧	૬	[illegible]	[illegible]
,,	૧૭	૧ જાણ્યો	૨ જાણ્યો
૨૪	[illegible]	નિવે	નિવિ
[illegible]	૧	[illegible]	[illegible]
,,	૫	[illegible]	[illegible]
૨૫	૧૮	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
,,	૨૫	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
,,	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	૩	[illegible]	[illegible]

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨૯	૪	પહેલો	પહેલું
"	૯	ચતુર	અચતુર
"	૧૫	વેયાવચ્ચ	વૈયાવચ્ચ
"	૧૬	તણીપરે રે	પરે કરે રે
૩૦	૩	સંભાળવાની	સાંભળવાની
૩૨	૨૭	અર્પણ ક વાનુ	અર્પણ કરવાનુ
૩૪	૧૫	ખીલવાના	ખીલવવાના
"	૨૦	થાય નો	થાય છે
૩૫	૨૪	ત્યાગ.	ત્યાગ. ૧૭ અમૃતરસ ૧૮. હાટનું મૂળ.
૩૭	૩	કૃત-કૃત્ય છતાં	કૃત-કૃત્ય થવા છતાં
૩૯	૧૭	અનાશતના	અનાશાતના
૪૨	૫	જુઠ	જૂઠ
"	૮	થયુ	થયું
"	૯	તેના	તે
૪૪	૨	એકવાર જેવું	જેવું એકવાર
૪૭	૧૭	અરવિદની	અરવિંદની
૪૮	"	કાક્ષા	કાંક્ષા
૫૧	૧૬	ઉદાસીન	ઉદાસીનતા
"	૧૮	સમયેકિત	સમયોચિત
"	૨૦	સદ્દહણા	સદ્દહણા
૫૪	૨૯	ભ્રષ્ટ સ્તતો	ભ્રષ્ટસ્તતો
૫૬	૧	મિથ્યા દશન	મિથ્યા દર્શન
"	૨	અ.વેલા	આવેલા
"	૬	અ.દરો	આદરો
"	૨૫	જનનીરે	જૈનની રે
૫૮	૧૧	[illegible]	દેશ ૧૬ મારે

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
"	૧૩	ચ્યુતકરી	સાધકોને ચ્યુત કરી,
"	૧૪	જાહેરમાં લાવી	તેને જાહેરમાં પણ લાવવામાં આવે છે. જાહેરમાં લાવવાની યોજના તેના ઉપર પછીથી
૬૦	૮	કથી: બીજે	કથા: તે બીજે
૬૧	૧	ભણી	ભણશે
"	૨	હારે	હારેરે
"	૭	ગોપ	[૨૮]ગોપે
"	૮	[૩૪]તપસા:	[૩૪]તપસી.
"	૧૧	મલ્લવાદીએ	મલ્લવાદીજી
"	૧૩	પછી રાજ્ય	પછી વલ્લભીપુર રાજ્ય-
૬૨	૨	લગ્ગા	લગ્ગો
"	૫	અથ-ભાર્યા	અથ-ભાર્યાં
"	૫	[illegible]	કરે
"	૬	અટ્ટમ	આટ્ટમ
"	૨૫	[illegible]	[illegible] કરનાર
"	૨૬	[illegible]	[illegible]
૬૩	૬	[illegible]	[illegible] અને તેના [illegible]
"	૧૧	[illegible]	[illegible]
"	૨૨	[illegible]	[illegible]
૬૪	૩	[illegible]	[illegible]
"	૧૩	[illegible]	[illegible]
૬૫	[illegible]	-	[illegible]
"	[illegible]	[illegible]	[illegible]

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
"	૮	ચાલવવા	ચલાવવા
"	૯	માગં	માગેં
"	૧૦	સમાજને	સમાજમાં
"	૧૨	બજાવાપાં	બજાવવામાં
"	૧૬	સંસ્રાિક	સાંસારિક
"	૧૯	એને ખગે	એને એરે
૬૭	૧૩	આ ભરાણુ દેહ	આભરાણે દેહ
"	૧૩-૧૪	સખી	સખિ
"	૧૪	નાહ	નહિ
૬૭	૧૬	હોજે	હં જોરે
૬૮	૨-૩ ૬-૭	સખા	સખિ
"	૨	પચ્ચખાણ	પચ્ચક્ખાણ
"	૭	જે	તે
"	૧૦	ક્રુણ	ક્રિણ
૭૦	૪	ભષ્ટ	ભ્રષ્ટ
"	૯	સમિકત	સમકિત
"	૨૧	લાખ લોક	લખલેક
"	૨૪	જિન પ્રસાદ	જિન પ્રાસાદ
૭૦	૨૪	ઉદ્ધાટ	ઉદ્ધાર
"	"	તીહાં	તિહાં
"	"	ધાયે	ધાપે
"	"	મનોહર	મનોહાર
૭૧	૭	કદતા	દદતા
"	૧૦	શાદ્ધ	શાદ્ધ
"	૪	સમેક્ત્વ	સમ્યક્ત્વ
"	૧૯	રૂપ	રૂપે
"	૨૬	સમકતી	સમકિતી

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૭૨	૨૧	અને	જોઇ
,,	૨૬	ઠમાડોળ	ઠામાડોળ
૭૨	૨	મેટી	મોટી
૭૩	ળ	વિવેકને અભાવ	વિવેક
,,	૯	કરજાનો	કરનારની
૭૪	૭	દ્દ૬	દ્દઢ
,,	૧૩	તણારે	તણા
,,	૧૬	પ્રતિફૂળ	પ્રતિકૂળ
,,	૧૯	સગુણ	સુગુણ
૭૫	૧૧	ર	રે
,,	૧૯	૧૫	૧૪
૭૬	૨૦	૨૮ મોટું	૨૮ ખોટું, ફેરફાર વિનાનું
૭૭	૧૨	શ્રેષ્ટ	શ્રેષ્ઠ
૭૮	૭	તેની કરૂણા	તેની ઉપર પણ કરુણા
૭૮	૧૯	રાગ	રોગ
૭૮	૨૧	તે દુખ દૂર	તેનું દુખ દૂર
૭૯	૩	ચમાજિક	સામાજિક
,,	૧૯	શથી	નથી
,,	૨૨	મિશ્વામ	વિશ્વાસ
૮૧	૧૦	૫	૬
૮૨	૩	કરૂં	કરવું
,,	૬	કર	ને કર
,,	૧૫	૪	૫
,,	૧૭	[illegible]	[illegible]
૮૩	[illegible]	બોટાનું	બોલવું
૮૪	[illegible]	[illegible]	[illegible]
૮૫	૩	[illegible]	૨૫

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
,,	,,	સંયથી	સંયમથી-ઇન્દ્રયદમનથી
૯૬	૨	ભાવનો રસ	ભાવના-રસ
,,	૨	સુંદર તણો	સંવરતણો
,,	૭	પરમાર્થે ૪	પરમાર્થ જીવનના
૯૭	૧૭	પાટા	પાયા
૯૮	૧	સર્વ ગુણો	સર્વમૂળ ગુણો
૯૯	૨	વિના	પૂર્વક
,,	૬	અમુનબંધકની	અપુનર્બન્ધકની
,,	૭	છે તે	છે શીરીતે તે
૧૦૦	૧૫	એછેછે	એ છ છે
૧૦૧	૧૨	નારકો	નરકો
૧૦૨	૨	તણો છે યોગે	તણે સંયોગે
,,	૫	પ્રકાર	પ્રકારે
,,	૯	નવદૃષ્ટિ	નય-દષ્ટે
,,	૧૦	અમલ[૪૦]	અચલ[૪૦]
૧૦૩	૫	સીસ	સીપ
,,	૯	તારા	તારૂ
,,	૧૦	ભાપ ।	ભૂપ ।
,,	૧૦	નગ એક એકને	નગ એકેકને
,,	૧૫	[illegible] તરફ	સીપ-દીપ તરફ
૧૦૪	૧૦ ૧૧-૧૪ ૧૫	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
,,	[illegible]	ને	નો
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
,,	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
,,	૨૨	હેય	હોય
૧૧૨	૩	સમ્યક્	સમ્યક્
,,	૨૩	મેક્ષ	મોક્ષ
૧૧૩	૨૩	આડક્તરે	આડકતરી રીતે
૧૧૭	૨	અડસઠ	અડસઠ
,,	૮	શત્ર	શત્ર
૧૧૮	૩	શ્રીમદ્યા	શ્રીમદુપાધ્યાયજી
૧૧૯	૨	જેવી	જેની
૧૧૯	૮-૯-૧૦		सौराष्ट्र-देशा-ऽन्तर्गत-राजकोट-वास्तव्य -शांखला-ऽन्वय-जात-देवराज-म-ज- प्रमुदास्त-विरचित-सम्यक्त्व-सप्त-षष्टि- यस्तस्वनार्क शब्दा-ऽर्थ-गाथा-ऽर्थ- संक्षिप्त-भाव-स्वरूप विवेचनम्

ઉપરાંત-હ્રસ્વ-દીર્ઘની, ટાઇપ ઉડી જવાની, શબ્દો છુટા પડી જવાની, શબ્દો ભેગા છપાઇ જવાની, જોડાક્ષરો બરાબર ન જોડાયાની, વધુ ભાષા શુદ્ધિ તથા વાક્ય રચનાની કે એવી નાની મોટી બીજી વધુ વાચકોએ સંબંધ અને અનુભવથી સુધારી લેવી.

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
,,	,,	સંયથી	સંયમથી-ઇન્દ્રયદમનથી
૯૬	૨	ભાવનો રસ	ભાવના-રસ
,,	૨	સુંદર તણો	સંવરતણો
,,	૭	પરમાર્થ ૪	પરમાર્થ જીવનના
૯૭	૧૭	પાટા	પાયા
૯૮	૧	સર્વ ગુણો	સર્વમૂળ ગુણો
૯૯	૨	વિના	પૂર્વક
,,	૬	અમુનબંધકની	અપુનર્બન્ધકની
,,	૭	છે તે	છે શીરીતે તે
૧૦૦	૧૫	એછેછે	એ છ છે
૧૦૧	૧૨	નારકો	નરકો
૧૦૨	૨	તણો છે યોગે	તણે સંયોગે
,,	૫	પ્રકાર	પ્રકારે
,,	૯	નવદૃષ્ટિ	નય-દષ્ટે
,,	૧૦	અમલ[૪૦]	અચલ[૪૦]
૧૦૩	૫	સીશ	સીપ
,,	૯	તારા	તારુ
,,	૧૦	તાપ	ભુપ
,,	૧૦	નવલોક લોકને	નય લોકને
,,	૧૫	[illegible] તરફ	સીપ-દીપ તરફ
૧૦૪	૧૦ ૧૧-૧૪	[illegible]	[illegible]
૧૦૮	૨૩	[illegible]	[illegible] માં [illegible]
,,	૨૪	ને	તો
૧૦૯	૧૯	[illegible]	[illegible]
,,	૨૦	[illegible]	[illegible]
[illegible]	૧૩	[illegible]	[illegible]

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
,,	૨૨	હેય	હોય
૧૧૨	૩	સમ્યક્	સમ્યક્
,,	૨૩	મેક્ષ	મોક્ષ
૧૧૩	૨૩	આડકતરે	આડકતરી રીતે
૧૧૭	૨	સડસઠ	સડસઠ
,,	૮	શત્ર	શત્ર
૧૧૮	૩	શ્રીમદ્યા	શ્રીમદુપાધ્યાયજી
૧૧૯	૨	જેવી	જેની
૧૧૯	૮-૯-૧૦	सौराष्ट्र-देशा-ऽन्तर्गत-राजकोट-वास्तव्य-वीरसा-ऽन्वय-जात-देवचन्द्रा-त्म-ज-प्रभुदास-विरचित-सम्यक्त्व-सप्त-षष्टि-वक्तव्यताकं शब्दा-ऽर्थ-भावा-ऽर्थ-गर्भित-दीप-स्तव विवेचनम्	

ઉપરાંત-હ્રસ્વ-દીર્ઘની, ટાઇપ ઉડી જવાની, શબ્દો છુટા પડી જવાની, શબ્દો ભેગા છપાઇ જવાની, જોડાક્ષરો બરાબર ન જોડાયાની, તથા ભાષા શુદ્ધિ તથા વાક્ય રચનાની કે એવી નાની મોટી બીજી ભૂલો વાચકોએ સંબંધ અને અનુભવથી સુધારી લેવી.

———०———

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
"	"	સંયથી	સંયમથી-ઇન્દ્રયદમનથી
૯૬	૨	ભાવનો રસ	ભાવના-રસ
"	૨	સુંદર તણો	સંવરતણો
"	૭	પરમાર્થ ૪	પરમાર્થ જીવનના
૯૭	૧૭	પાટા	પાયા
૯૮	૧	સર્વ ગુણો	સર્વમૂળ ગુણો
૯૯	૨	વિના	પૂર્વક
"	૬	અમુનબંધકની	અપુનર્બન્ધકની
"	૭	છે તે	છે શીરીતે તે
૧૦૦	૧૫	એછેછે	એ છ છે
૧૦૧	૧૨	નારકો	નરકો
૧૦૨	૨	તણો છે યોગે	તણે સંયોગે
"	૫	પ્રકાર	પ્રકારે
"	૯	નયદ્દષ્ટિ	નય-દષ્ટે
"	૧૦	અમલ૪૦	અચલ૪૦
૧૦૩	૫	ગીરા	સીપ
"	૯	તારા	તારૂ
"	૧૦	લાપ	લ્યૂપ
"	૧૦	નવલોક લોકને	નયે લોકને
"	૧૫	[illegible] તરફ	સીપ-દીપ તરફ
૧૦૪	૧૦-૧૧-૧૪-૧૫	[illegible]	[illegible]
૧૦૮	૨૩	[illegible]	[illegible]
"	૨૪	તે	તો
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
"	૨૦	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
,,	૨૨	હેય	હોય
૧૧૨	૩	સમ્યક્	સમ્યક્
,,	૨૩	મેક્ષ	મોક્ષ
૧૧૩	૨૩	આડકતરે	આડકતરી રીતે
૧૧૭	૨	અડસઠ	અડસઠ
,,	૮	શત્ર	શત્ર
૧૧૮	૩	શ્રીમદ્યા	શ્રીમદુપાધ્યાયજી
૧૧૯	૨	જેવી	જેની
૧૧૯	૮-૯-૧૦		सौराष्ट्र-देशा-ऽन्तर्गत-राजकोट-वास्तव्य -वोरा-ऽन्वय-जात-देवचन्द्रात्मज- प्रभुदास-विरचित-सम्यक्त्व-सप्त-षष्टि- वक्तव्यताख्य शब्दा-ऽर्थ-भावा-ऽर्थ- समन्वित-दोष-रहितस्य विवेचनम्

ઉપરાંત-હ્રસ્વ-દીર્ઘની, ટાઇપ ઉડી જવાની, શબ્દો છુટા પડી જવાની. શબ્દો ભેગા છપાઇ જવાની, જોડાક્ષરો બરાબર ન જોડાયાની, તથા ભાષા શુદ્ધિ તથા વાક્ય રચનાની કે એવી નાની મોટી બીજી ભૂલો વાચકોએ સંબંધ અને અનુભવથી સુધારી લેવી.
